MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

GINTARĖ STASIULYTĖ
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMO PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Tomas Girdenis

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS 3
1. NETIESIOGINĖ TYČIA IR NUSIKALSTAMAS PASITIKĖJIMAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE 7
1.1. Netiesioginės tyčios samprata Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje 7
1.2. Nusikalstamo pasitikėjimo samprata Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje 15
2. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMAS PAGAL INTELEKTUALŲJĮ KALTĖS MOMENTĄ 22
2.1. Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas 22
2.2. Nusikalstamos veikos padarinių numatymas 26
2.3. Nusikalstamos veikos padarinių numatymo laipsnis 30
3. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMAS PAGAL VALINĮ KALTĖS MOMENTĄ 37
3.1. Sąmoningas leidimas kilti padariniams 37
3.2. Lengvabūdiškas tikėjimasis išvengti padarinių 43
4. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMO PROBLEMOS SKIRTINGŲ KATEGORIJŲ BYLOSE 48
4.1. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei 48
4.2. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai 64
4.3. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais 68
IŠVADOS 76
PASIŪLYMAI 78
LITERATŪRA 79
ANOTACIJA 93
ANNOTATION 93
SANTRAUKA 94
SUMMARY 95

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Šių laikų baudžiamosios teisės doktrinoje kaltės klausimas įvardijamas kaip bene vienas sudėtingiausių bei svarbiausių nūdienos baudžiamosios teisės klausimų[1]. Kaip yra nurodęs prof. V. Piesliakas, kaltės problema visų pirma yra žmogaus atsakomybės už padarytus veiksmus problema[2]. Kaltė yra ne tik baudžiamosios atsakomybės sąlyga, bet ir pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris turi būti įrodinėjamas kiekvienoje baudžiamojoje byloje[3]. Jai baudžiamosios teisės sistemoje tenka itin svarbus vaidmuo, kadangi nuo jos priklauso ir daugelio kitų tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek teisminėje praktikoje vyraujančių problemų sprendimai. Kaltės pažinimas įgyvendinamas per jos formas, t. y. tyčią ir neatsargumą, kurių formuluotės yra įtvirtintos anksčiau galiojusio (1961 m. priimto) Baudžiamojo kodekso[4] (*toliau – BK*) 9 ir 10 straipsniuose bei šiuo metu galiojančio (2000 m. priimto) BK[5] 15 ir 16 straipsniuose. Pastebėtina, kad dar nuo 1961 m., kai buvo priimtas anksčiau galiojęs baudžiamasis įstatymas, nei kaltės formos, nei jų formuluotės nė karto nebuvo papildytos ar iš esmės pakeistos[6]. Toks stabilumas galėtų suponuoti išvadą, kad kaltės formos suformuluotos ir bylose nustatinėjamos idealiai. Visgi, su šia pozicija nesutinkama ir nurodoma, kad tiek aiškinant minėtų kaltės formų, jų rūšių formuluotes, tiek jas pritaikant konkrečiai situacijai, kyla nemažai neaiškumų. Teismams, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, neretai kyla sunkumų ir atribojant šias kaltės formas, ypatingai dvi jų rūšis – netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą. Vadinasi, baudžiamajame įstatyme įtvirtintos kaltės formų, jų rūšių formuluotės nėra tobulos, aiškiai suprantamos ar atribojamos, todėl reikalinga išsamesnė jų turinio ir tarpusavio santykio analizė.

Kadangi viena pagrindinių baudžiamosios teisės specialistų nagrinėjimo krypčių iki šiol buvo tik tyčinės kaltės turinio atskleidimas, jos pritaikymas realiose situacijose, jaučiamas didelis stygius teorinio neatsargios kaltės (ypatingai nusikalstamo pasitikėjimo) pagrindimo, kuriam esant būtų galima abi kaltės formas gretinti, išryškinant esminius skirtumus. Būtent netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo klausimas mokslinėje literatūroje iki šiol buvo nagrinėjamas ganėtinai paviršutiniškai, įprastai apsiribojant tik jų atskirų formuluočių

[1] Jolita Šukytė, „Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, 5 (2) (2013): 655–669.
[2] Vytautas Piesliakas, „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos“, *Teisės problemos*, 4 (1996): 8.
[3] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai* (Vilnius: Justitia, 2006), 336.
[4] „Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Vyriausybės žinios* 18, 148 (1961).
[5] “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
[6] Tik naujai priimtame (2000 m.), šiuo metu galiojančiame baudžiamajame kodekse, yra išskirtos kaltės formų rūšys.

glaustu apibūdinimu. Šių kaltės rūšių definicijos, pateiktos baudžiamajame įstatyme, yra gana panašios, todėl aiškių atribojimo kriterijų išskyrimas yra būtinas.

Kylantys nesutarimai ir ginčai, nustatant tinkamą kaltės formą bei rūšį baudžiamosiose bylose, kelia nemažą susirūpinimą, kadangi „žmogaus gyvybė ir sveikata – didžiausios visuomenės vertybės, todėl labai svarbu, kad šioje srityje ne tik įstatymai tinkamai kriminalizuotų tokias veikas, bet ir teismų praktika teisingai vertintų jų padarymą, kad būtų vykdomas tikrasis, o ne formalus teisingumas, t. y. asmenys būtų baudžiami už tai, ką jie padarė ar ketino padaryti, atsižvelgiant ir į objektyviuosius, ir į subjektyviuosius padarytos veikos požymius, kaip to reikalauja baudžiamosios teisės teorija ir Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“[7]. Teismai, parinkdami vieną ar kitą kaltės formą, sukuria atitinkamas pasekmes ne tik pačiam asmeniui, tačiau kartu įtakoja ir būsimus teismų sprendimus. Dėl šių priežasčių teismai neturėtų klysti nustatinėjant kaltės formas, kadangi jie įtakoja ne tik teisiamųjų ateitį, bet ir visuomenę.

Tiriama problema. Kaltę, kaip būtinąjį kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties požymį, nustatyti yra gana sudėtinga, kadangi susiduriama su žmogaus sąmonėje vykstančiais psichiniais procesais. Šis faktorius ir lemia nusikalstamų veikų kvalifikavimo problematiką. Ypatingai didelio atidumo ir išsamaus bylos aplinkybių ištyrimo reikalauja konkrečių kaltės rūšių – netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo – nustatymas. Dažnai faktinė riba tarp netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo būna labai nežymi. Tad, darbe bus tiriamos pasirinktų kaltės rūšių nustatymo, jų tarpusavio atribojimo problemos. Vadovaujantis tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių teisės doktrina bei teismų praktika, bus išskiriami pagrindiniai atribojimo kriterijai, pateikiami išsamūs jų paaiškinimai.

Gausios teismų praktikos analizė padės atskleisti, su kokiais sunkumais teismai dažniausiai susiduria nustatydami kaltę bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai ir bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais. Pabrėžtina, kad bendro sutarimo tarp teisės teoretikų ir vyraujančios teismų praktikos šių kategorijų bylose vis dar nėra. Pasitaiko atvejų, kai teismai nepakankamai vertina subjektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius, t. y. asmens psichinį (vidinį) santykį su daroma pavojinga veika ir jos padariniais, veikos padarymo tikslus ir motyvus[8]. Dėl šios priežasties ne visada teisingai nustatoma kaltės forma ir turinys.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Netiesioginės tyčios problematikai skirtų lietuviškų mokslinių darbų, kuriuose būtų nagrinėjami atskiri netiesioginės tyčios probleminiai aspektai, beveik nėra, - paminėtinos tik dr. S. Bikelio

[7] Vytautas Piesliakas, „Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009): 8.
[8] Albertas Milinis, *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011), 310.

mokslinės publikacijos[9]. Iš užsienio valstybių teisės mokslininkų ir praktikų netiesiogine tyčia domėjosi A. P. Kozlov (*А. П. Козлов*)[10], G. A. Zlobin (*Злобин Г. А.*)[11], B. S. Nikiforov (*Никифоров Б. С*)[12]. Nusikalstamo pasitikėjimo probleminiams klausimams dėmesį skyrė J. Šukytė[13] bei dr. I. Truncienė[14]. Mokslinių darbų, kuriuose būtų išsamiai pasisakyta dėl netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo, jo problematikos, kuriuose būtų išskirti ir paaiškinti atribojimo kriterijai, gausu nėra. Paminėtini tokių akademinės visuomenės narių kaip dr. S. Bikelio[15], dr. A. Milinio[16], prof. V. Piesliako[17], dr. E. Riaubaitės[18], dr. T. Girdenio[19] publikacijos. Pažymėtina, kad probleminius klausimus bei pasitaikančias klaidas aiškina ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame darbe siekiama identifikuoti netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemas, jas išanalizuoti ir pateikti esminius minėtų kaltės rūšių atribojimo kriterijus. Iš išsamios teisės doktrinos ir teismų praktikos analizės gauti rezultatai turėtų palengvinti teisėsaugos institucijų, teismų ir akademinės visuomenės narių darbą tinkamai kvalifikuojant veikas, analizuojant pateiktas situacijas.

Tyrimo tikslas. Atliekant Lietuvos Respublikos ir pasirinktų užsienio valstybių baudžiamosios teisės doktrinos bei teismų praktikos analizę, suformuluoti ir išsamiai paaiškinti netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijus bei identifikuoti pagrindines atribojimo problemas.

Tyrimo uždaviniai.

1. Apžvelgti Lietuvoje ir užsienio valstybėse įtvirtintas netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sampratas, jas palyginti.

---

[9] Skirmantas Bikelis, „Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia - kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos?“ *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009); Skirmantas Bikelis, „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ - turiningasis netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektinio momento parafrazė?“ *Teisės problemos* 3(61) (2008).

[10] Anatolij Petrovich Kozlov, *Ponjatie prestuplenija [The concept of crime]* (Sankt – Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2004).

[11] German Alekseevich Zlobin, Boris Sergeevich Nikiforov, *Umysel I ego formy [Intention and its forms]* (Moskva: Juridicheskaja literatura, 1972), http://legalportal.am/download/library/p1755n6ehe13bf36pemkoa81r0j3.pdf

[12] *Ibid*.

[13] Jolita Šukytė, *supra note*, 1.

[14] Ieva Truncienė, „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto priemonių saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“ *Jurisprudencija* 53(45) (2004): 33-42.

[15] Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007), http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20080111_173612-27751/DS.005.0.01.ETD

[16] Albertas Milinis, *supra* note, 8.

[17] Vytautas Piesliakas, *supra* note, 7.

[18] Eglė Riaubaitė, „Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai“ *Jurisprudencija* 11(113) (2008): 96–97.

[19] Tomas Girdenis, „Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje“ iš Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys (Vilnius: Registrų centras, 2014), 187-202.

2. Per intelektualųjį ir valinį kaltės momentus išskirti pagrindinius netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijus, juos detaliai paaiškinti.
3. Identifikuoti ir išanalizuoti netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemas bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai ir bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais.

Tyrimo metodika. Magistro baigiamajame darbe pasiremta aprašomuoju metodu – naudotinas pateikiant netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sampratas. Lyginamojo metodo dėka palygintos analizuotinų kaltės rūšių sampratos Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Pasitelkiant sisteminės analizės metodą, išskirti esminiai netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai. Daugiausia darbe naudojamasi vienu iš empirinių metodų – dokumentų analize. Šio metodo pagalba darbe analizuojami Lietuvos teisės aktai, teismų išaiškinimai, baudžiamosios bylos, mokslininkų suformuluotos doktrinos. Apibendrinimo metodas panaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti ir išvadoms pateikti.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturios dėstymo dalys, išvados ir pasiūlymai. Siekiant išsamaus ir nuoseklaus tyrimo, pirmojoje dalyje nagrinėjamos netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sampratos. Vadovaujantis teisės doktrina ir teismų praktika, antrojoje darbo dalyje išskiriami netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai pagal intelektualųjį kaltės momentą. Trečiojoje dalyje netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai nurodomi pagal valinį kaltės momentą. Remiamasi išsamia teisės doktrinos ir teismų praktikos analize. Ketvirtojoje darbo dalyje identifikuojamos ir išanalizuojamos pagrindinės netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemos skirtingų kategorijų bylose. Išvadose pateikiami apibendrinti magistro baigiamojo darbo tyrimo rezultatai, įvade suformuluotų uždavinių ir problemų sprendimai. Taip pat praktiniam taikytojui pateikiami pasiūlymai dėl tinkamo netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo.

Ginamieji teiginiai. Teismai daro klaidas kvalifikuodami veikas skirtingų kategorijų bylose, kadangi nėra suformuluotų aiškių ir konkrečių netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijų. Jiems nesant, teismai neretai netinkamai įvertina konkrečias situacijas, vienas aplinkybes pervertinant, į kitas nepagrįstai neatsižvelgiant, pasitaiko ir atvejų, kai teismai net praktiškai identiškas situacijas įvertina skirtingai, o priešingas – vienodai. Nesant aiškių netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijų, nesiformuoja vieninga teismų praktika, kyla nesutarimų tarp akademinės visuomenės ir teismų praktikos.

1. NETIESIOGINĖ TYČIA IR NUSIKALSTAMAS PASITIKĖJIMAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Kaltė įvardijama kaip pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris turi būti įrodinėjamas kiekvienoje baudžiamojoje byloje[20]. Kaltės formos ir jų konkrečios formuluotės yra įtvirtintos galiojančio BK 15 ir 16 straipsniuose. Pastebėtina, kad dar nuo 1961 m., kai buvo priimtas anksčiau galiojęs baudžiamasis įstatymas, nei kaltės formos, nei jų formuluotės nė karto nebuvo papildytos ar iš esmės pakeistos[21]. Toks stabilumas galėtų suponuoti išvadą, kad kaltės formos suformuluotos ir bylose nustatinėjamos idealiai. Visgi, panagrinėjus teismų praktiką, teigtina, kad jose yra nemažai neaiškumų. Pritartina prof. V. Piesliakui, - „[...] paprasčiausiai įstatymas buvo sau, o praktika sau“[22]. Pažymėtina, teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas, neretai kyla sunkumų nustatant kaltės formą ar rūšį, ypatingai jas atribojant. Vadinasi, Lietuvos Respublikos galiojančiame baudžiamajame įstatyme įtvirtintos kaltės formų, jų rūšių formuluotės nėra tobulos, todėl reikalinga išsamesnė jų turinio ir tarpusavio santykio analizė.

1.1. Netiesioginės tyčios samprata Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje

Viena iš kaltės formų, dėl kurios nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padaręs asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, yra tyčia (BK 15 str.). Būtent minėta kaltės forma daugumoje nusikalstamų veikų sudėčių numatyta kaip būtina sąlyga, siekiant tinkamai kvalifikuoti nusikalstamą veiką. Atitinkamai ir teismų praktikoje dažniausiai susiduriama su tyčine kaltės forma, - devynios iš dešimties baudžiamųjų bylų, nagrinėjamų teismuose, yra nusikalstamų veikų, padarytų esant tyčinei kaltei, bylos[23]. BK 15 straipsnio pirmojoje dalyje nurodyta, kad nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia[24]. Atsižvelgiant į pasirinktą darbo temą, toliau darbe išsamiau bus nagrinėjama tik antroji paminėta tyčios rūšis.

Netiesioginė tyčia įtvirtinta BK 15 straipsnio 3 dalyje. Kaip nurodoma, nusikalstama veika padaryta netiesiogine tyčia tada, kai asmuo suvokia daromos nusikalstamos veikos

[20] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 336.
[21] Tik naujai priimtame (2000 m.), šiuo metu galiojančiame baudžiamajame kodekse, yra išskirtos kaltės formų rūšys.
[22] Vytautas Piesliakas, „Baudžiamųjų įstatymų principinės nuostatos ir jų įgyvendinimas naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“ (habilitacinis darbas, *Socialiniai mokslai: teisė (6F)* – Vilnius: Lietuvos policijos akademija, Vilniaus universitetas, 1995), 47.
[23] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 341.
[24] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra note*, 5, 15 str.

pavojingą pobūdį, numato pavojingų padarinių kilimą ir, nors nenori tų padarinių, tačiau sąmoningai leidžia jiems kilti. Visgi, siekiant pažinti minėtą kaltės rūšį, nepakanka tik įsiminti baudžiamajame įstatyme pateikto apibrėžimo. Būtinas išsamesnis baudžiamojo įstatymo aiškinimas, atsižvelgiant ir į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (*toliau - LAT*) suformuotą praktiką.

Vadovaujantis Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje pateikta netiesioginės tyčios definicija, išskiriami trys pagrindiniai netiesioginės tyčios požymiai: 1) pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio suvokimas, 2) pavojingų LR BK nurodytų padarinių numatymas ir 3) sąmoningas leidimas šiems padariniams atsirasti. Pirmieji du paminėti netiesioginės tyčios požymiai teisinėje literatūroje apibūdinami kaip asmens psichinis santykis su priežastinio ryšio vystymuisi ir sutartinai vadinami intelektualiuoju tyčios elementu. Trečiasis nurodytas netiesioginės tyčios požymis nusako asmens psichinį santykį su nusikalstamos veikos padariniais ir yra įvardijamas valiniu tyčios elementu.[25]

LAT ne kartą yra nurodęs, kad pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio suvokimas – tai kaltininko supratimas, kad jis savo veika kėsinasi (sudaro realų pavojų) į įstatymo saugomas vertybes ir ši veika yra tiek pavojinga, kad gali sukelti sunkius padarinius, o aplinkybių, neleisiančių kilti tokiems padariniams, kaltininkas iš esmės nenumato arba apie tai paprasčiausiai net negalvoja. Šios kaltininko intelektinės veiklos sudėtinė dalis yra ir numatymas pavojingų savo veikimo ar neveikimo padarinių, nurodytų baudžiamajame įstatyme. Kaltininkas numato, jog tokie padariniai yra realūs ir labai tikėtini. Tad, kaltininkas supranta, kad savo veikimu (neveikimu) pradeda priežastingumo ryšį, vedantį prie padarinių, nors numatomi veikos padariniai kaltininkui gali būti nereikalingi ar yra tik siekiamo tikslo šalutinis rezultatas, kuris gali ir nebūti daromos nusikalstamos veikos sudėties požymis.[26]

Apibūdinant netiesioginės tyčios valinį turinį (momentą), LAT pažymi, kad kaltininkas, nors savo pavojinga, nusikalstama veika padarinių nesiekia ar net jų nenori, tačiau savo pavojingo elgesio nenutraukia, jo nekeičia. Kaltininkas tiesiog negalvoja, kaip išvengti galimų pavojingų padarinių. Jei kaltininkas visgi tikisi, kad jo pavojinga veika padarinių nesukels, tai tokia viltis yra niekuo nepagrįsta arba kaltininkas remiasi tik abstrakčiais, subjektyviais, atsitiktiniais dalykais – sėkme, palankiu likimu, prietarais ir pan. Tokia kaltininko intelektinė valinė veikla iš esmės rodo jo abejingumą galimiems savo pavojingos veikos padariniams.[27]

---

[25] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 357; Armanas Abramavičius ir kiti, *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*, trečias pataisytas ir papildytas leidimas (Vilnius: Eugrimas, 2003), 206-207.

[26] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1 ; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1218893?nr=1 ; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1 .

[27] *Ibid.*

Siekiant tikslingiau suprasti netiesioginės tyčios sampratą ir jos nustatymo ypatybes, paminėtina LAT byla[28], kurioje L. D. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. (*„Nužudymas“*), byloje nustačius visus objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius, tarp jų ir netiesioginę tyčią. *L. D. nuteistas už tai, kad sudavė D. D. aštuonis smūgius rankomis ir kojomis į krūtinę ir kitas kūno vietas, taip padarė kūno sužalojimus, dėl ko prasidėjo ūmus vidinis kraujavimas į pilvo ertmę, kas sukėlė pulmokardialinį nepakankamumą (šoką) ir nukentėjusysis mirė. Kasaciniame skunde nuteistasis L. D. nurodė, kad nenumatė ir negalėjo numatyti, kad jo suduoti smūgiai, jų pobūdis be fizinio skausmo sukėlimo ar nežymus sveikatos sutrikdymo gali sukelti ir mirtį. Jis teigė, kad tarp jo veikos ir nukentėjusiojo mirties nėra tiesioginio priežastinio ryšio. LAT teisėjų kolegija sutiko su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kad L. D. sąmoningai sudavė D. D. aštuonis smūgius rankomis ir kojomis į žmogaus gyvybei svarbią kūno sritį – krūtinę bei kitas kūno vietas. Teismas pažymėjo, kad suduodant smūgius rankomis ar kojomis į gyvybiškai svarbias kūno vietas, tokias kaip galva, pilvas, krūtinė, šonai, daroma veika yra kelianti pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Nagrinėjamu atveju panaudoto fizinio smurto intensyvumas ir pobūdis, nustatytų sužalojimų pobūdis ir lokalizacija rodo, kad L. D., turintis pakankamą gyvenimo bei didelę darbo apsaugos darbuotoju patirtį, dėl įgytos specialybės (baigė Kūno kultūros akademiją) gerai susipažinęs su žmogaus kūno anatomija, suvokė, kad daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ar net gyvybei, numatė, kad dėl to nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, tarp jų ir tokie, nuo kurių jis gali mirti, tačiau, nors ir nenorėjo jo mirties, buvo abejingas ir sąmoningai leido tokiems padariniams kilti.* Taigi, L. D. nusikalstamą veiką padarė veikdamas netiesiogine tyčia.

LAT kitoje baudžiamojoje byloje[29] yra nurodęs, kad: *„teismų praktikoje kaltės turinys atskleidžiamas ne vien išaiškinimu, kaip kaltininkas suvokė bei įvertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius, kokios paskatos nulėmė nusikalstamos veikos padarymą ir kokių padarinių šia veika buvo siekiama. Kaltės forma, rūšis, jos turinys – subjektyvieji (vidiniai–psichiniai) nusikalstamos veikos požymiai, be nurodytų aplinkybių nustatomi tiriant, įvertinant ir išorinius (objektyviuosius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, situaciją, kuriai esant šie veiksmai buvo padaryti, ir pan.“*. Minėtus išaiškinimus iliustruoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis[30]. *Šioje byloje T. Š. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas*

[28] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-587-697/2015“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163678?nr=1.
[29] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410-489/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379680?nr=1.
[30] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-648/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173576?nr=1.

apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio muštynių metu nužudė V. Č. Kaltininkas tyčia sudavė V. Č. ne mažiau kaip 23 kartus kojomis, rankomis ir medine pliauska (malka) į įvairias kūno vietas, dėl ko nukentėjusysis nugriuvo atsitrenkdamas į kietą buką paviršių. Dėl patirtų sužalojimų nukentėjusysis V. Č. mirė. Nors nuteistasis kilusių padarinių nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti. Teismai nustatė, kad nuteistasis po to, kai buvo panaudojęs smurtą prieš nukentėjusįjį pirtyje, matė, kad jam iš lūpos ir nosies bėgo kraujas, o vienu momentu nukentėjusysis lyg buvo praradęs sąmonę, tačiau greitosios medicinos pagalbos nekvietė, o tai rodo jį buvus abejingą galintiems kilti padariniams, taip pat ir gyvybės atėmimui. Tad, teismas padarė pagrįstą išvadą, jog nuteistasis, atsižvelgus ir į jo nusikalstamų veiksmų intensyvumą (suduoti ne mažiau kaip 23 smūgiai), pobūdį (smūgiams naudotas ir įrankis), elgesį po veikos padarymo (nesuteikė, nekvietė nukentėjusiajam pagalbos) nusikalstamą veiką padarė veikdamas netiesiogine tyčia.

Iš baudžiamajame įstatyme pateiktos netiesioginės tyčios sampratos išplaukia išvada, kad netiesioginė tyčia gali būti nustatyta tik tose nusikalstamose veikose, kurių sudėtys yra materialios. Tai reiškia, kad asmeniui, veikusiam netiesiogine tyčia, baudžiamoji atsakomybė taikoma tais atvejais, kai nusikalstama veika sukeliami įstatyme numatyti padariniai – žala baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms[31]. Pažymėtina, kad teisinėje literatūroje buvo bandoma įrodyti, jog netiesioginė tyčia, visgi, būdinga ir nusikalstamoms veikoms su formaliąja sudėtimi. Teisininkas dr. S. Bikelis yra nurodęs, kad, nepripažįstant netiesioginės tyčios formaliomis sudėtimis aprašytose nusikalstamose veikose, galimos dvi pasekmės: „1) arba Lietuvos baudžiamoji politika tam tikrų kategorijų bylose tampa labai neefektyvi, daug švelnesnė nei Vakarų valstybių baudžiamoji politika, 2) arba teismai, matydami pavojingos veikos kaltininko išteisinimo pavojų, ima laisviau interpretuoti įrodymus ir daryti išvadas, kad kaltininkas „žinojo“ apie tam tikrą aplinkybę net ir tuomet, kai faktiškai jis jos nežinojo, o tik įtarė ją egzistuojant“[32]. Neįtvirtinus netiesioginės tyčios kaip vienos iš alternatyvių tyčios rūšių formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse, asmenys skatinami tikslingai nesidomėti tam tikromis vykdomos nusikalstamos veikos aplinkybėmis, kurių nežinojimas apsaugo kaltininkus nuo baudžiamosios atsakomybės (*„sąmoningo aklumo” taktika*)[33].

Kadangi minėti dr. S. Bikelio argumentai, pasiūlymai prieštarauja šiuo metu įtvirtintai įstatyminei netiesioginės tyčios sąvokai, norint išvengti galimų neigiamų pasekmių, kurias kelia netiesioginės tyčios formuluotės formalioms nusikalstamų veikų sudėtims nebuvimas, būtų tikslinga atlikti tam tikrus baudžiamojo įstatymo pakeitimus. Siūlytina Baudžiamajame kodekse

[31] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 131-132.
[32] Skirmantas Bikelis, „Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos aplinkybių ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas“, *Jurisprudencija* 8 (98) (2007): 46.
[33] *Ibid.*

pakeisti esamą ar įtvirtinti naują netiesioginės tyčios apibrėžimą, kuris būtų taikomas ir nusikalstamoms veikoms, turinčioms formalią sudėtį. Mano nuomone, pritartina dr. S. Bikelio idėjai, kad, kaltininkui abejojant dėl tam tikrų nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių, jo padaryta nusikalstama veika, neatsižvelgiant į tai, ar ji baudžiamajame įstatyme aprašyta materialia, ar formalia sudėtimi, gali būti vertinama kaip padaryta netiesiogine tyčia[34]. Kaip jau aptarėm anksčiau, vienas iš netiesioginės tyčios pagrindinių požymių yra asmens abejingumas padarinių kilimui. Visgi, keltinas klausimas, ar asmens abejingumas galėtų pasireikšti ne tik baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių, bet ir tam tikrų faktinių nusikalstamos veikos aplinkybių atžvilgiu? Atsižvelgus į šių dienų realias situacijas, manytina, atsakymas galėtų būti teigiamas. Pavyzdžiui, asmuo už tam tikrą sutartą atlygį į kitą šalį gabena jo automobilyje saugiai paslėptą paketėlį, nors jam ir kilo tam tikri pagrįsti įtarimai dėl paketo turinio legalumo. Nepaisant to, kad asmeniui kilo minėtos abejonės, jis vis tiek nesidomi paketo turiniu, kadangi nori tiesiog užsidirbti pinigų. Manytina, kad toks asmens elgesys pasireiškia akivaizdžiu abejingumu BK 199 straipsniu („*Kontrabanda*“) ginamų vertybių atžvilgiu. Šioje situacijoje asmuo gabendamas krovinį nebuvo tikras dėl nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių egzistavimo, tačiau, nors ir suvokė, kad tai gali būti kontrabandinės prekės, nesustabdė savo veiklos ir toliau ją tęsė būdamas abejingas jos atžvilgiu. Iš pateiktos situacijos matoma, kad neįtvirtinus netiesioginės tyčios formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse, asmenys yra skatinami vengti aiškintis jiems abejonę keliančias aplinkybes vien tam, kad išvengtų baudžiamosios atsakomybės. Taigi, siekiant išvengti galimų neigiamų pasekmių (bausmės išvengimo, neefektyvios baudžiamosios politikos), kurios kyla dėl netiesioginės tyčios negalimumo formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse, būtina bent išsamiai apsvarstyti ir įvertinti galimybę įtvirtinti dr. S. Bikelio siūlomus baudžiamojo įstatymo pakeitimus.

Apžvelgus netiesioginės tyčios sampratą Lietuvos baudžiamojoje teisėje, toliau darbe bus atskleisti netiesioginės tyčios tam tikrų aspektų panašumai bei skirtumai su užsienio šalimis, t. y. aptarti užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje įtvirtinti analizuojamos kaltės rūšies atitikmenys LR BK 15 straipsnyje nustatytai netiesioginei tyčiai.

Lenkijos baudžiamoji teisė, palyginus su kitomis užsienio valstybėmis, yra ganėtinai panaši į Lietuvos baudžiamąją teisę. Panašios yra ir įtvirtintos kaltės formos bei jų rūšys. Kalbant apie tyčią, paminėtina, kad priešingai nei Lietuvos baudžiamajame įstatyme, Lenkijos baudžiamajame kodekse pateikta tik tyčios samprata[35], nieko nepasisakant apie jos rūšis. Tyčios rūšys, jų sampratos ir detalesnė analizė nurodyta Lenkijos teisės doktrinoje. Kaip ir Lietuvoje,

[34] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 32.
[35] „Kodeks karny [Criminal Code]“ Polska [Poland], Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553, art. 9, http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3.

Lenkijoje yra dvi tyčios rūšys: tiesioginė ir netiesioginė tyčia[36]. Asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai jis numato realią galimybę kilti padariniams, tačiau jis šių padarinių nenori, nesiekia jų, bet susitaiko su jų galimu kilimu[37]. Lenkijos Aukščiausiasis Teismas yra išskyręs dvi sąlygas, kurioms egzistuojant, asmens veikoje galima nustatyti netiesioginę tyčią: 1) asmuo suvokia, kad jo vykdoma veika yra baudžiama, 2) asmuo susitaiko su aplinkybe, kad jo veika pažeis baudžiamąjį įstatymą ir sąmoningai leidžia kilti padariniams[38]. Tad, tiek Lenkijos, tiek Lietuvos baudžiamojoje teisėje vartojamos tos pačios netiesioginės tyčios sąvokos, jos suformuluotos panašiai ir jų esmė yra ta pati.

Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintos netiesioginės tyčios samprata sutampa ir su aptariamos kaltės rūšies koncepcija, nurodyta Rusijos baudžiamojoje teisėje. Rusijoje nusikalstama veika padaroma netiesiogine tyčia, kai asmuo suvokia savo veikos pavojingumą, numato pavojingų padarinių kilimą, nors jų nenori, tačiau leidžia sąmoningai jiems kilti arba yra abejingas jų atžvilgiu[39]. Įstatymų leidėjas pabrėžia, kad aptariamai tyčios rūšiai būdingas padarinių nenoras būtent ir leidžia ją atskirti nuo tiesioginės tyčios. G. A. Zlobin teigia, kad, esant netiesioginei tyčiai, kilę padariniai kaltininkui nereikalingi nei kaip jo veikos galutinis tikslas, nei kaip priemonė pasiekti kitam tikslui[40]. Visgi, padarinių nenoras kaip požymis nėra būdingas tik netiesioginei tyčiai, jis patenka ir į neatsargios kaltės sampratą. Taigi, padarinių nenoras padeda atskirti netiesioginę tyčią nuo tiesioginės, tačiau neatskiria jos nuo neatsargios kaltės, todėl, Rusijos mokslininkų nuomone, pavojingų padarinių nenorą nereikėjo įtraukti į netiesioginės tyčios apibrėžimą[41]. Taigi, Rusijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje netiesioginė tyčia suprantama praktiškai vienodai.

Sunkiau LR BK įtvirtintai netiesioginei tyčiai atitikmenį rasti JAV baudžiamojoje teisėje. Pažymėtina, kad kol kas JAV nėra bendro visoms valstijoms galiojančio baudžiamojo kodekso ar kito panašaus pobūdžio įstatymo, kuriame būtų įtvirtinti ar apibrėžti nusikalstamos veikos subjektyvieji požymiai. Visgi, Amerikos teisės instituto komisija 1962 m. parengė ir publikavo pavyzdinį baudžiamojo kodekso variantą (*angl. Model penal code*), kuriame buvo įtvirtintos ir apibrėžtos keturios pagrindinės kaltės (*angl. mens rea*) formos: tyčia (*angl. purpose*), žinojimas (*angl. knowledge*), neapdairumas (*angl. recklessness*) ir nerūpestingumas

[36] Andrzej Marek, Stanislaw Waltos, *Podstawy prawa i procesu karnego [Fundamentals of law and criminal procedure]* (Warszawa : Wydaw. Prawnicze PWN, 1999), 136.
[37] Marek Bojarski, Jacek Giezek, Zofia Sienkiewicz, *Prawo karne materialne. część ogólna i szczególna [Criminal material law. General and special part]* (Warszawa, wydaw. LexisNexis, 2007), 114.
[38] *Ibid*, 116.
[39] Vasilij Borisovich Malinin, *Ehnciklopedija ugolovnovo prava T.4 sostav prestuplenija [Encyclopedia of Criminal Law]* (Sankt Peterburg: Izdanie professora Malinina, 2005), 681.
[40] Anatolij Petrovich Kozlov, *supra* note, 10: 602.
[41] *Ibid*, 613.

(*angl. negligence*)[42]. Atlikus JAV pavyzdiniame baudžiamajame kodekse pateiktų kaltės formų sampratų analizę bei atsižvelgus į Tarptautinio Baudžiamojo Teismo[43], Lietuvos mokslininko dr. S. Bikelio[44] išvadas, galima teigti, kad LR BK apibūdintos netiesioginės tyčios atitikmuo JAV baudžiamojoje teisėje yra neapdairumas (*angl. recklessness*).

Minėta kaltės forma apibūdinama kaip asmens sąmoningas neatsižvelgimas į reikšmingą ir nepateisinamą riziką, jog nusikalstamos veikos aplinkybės egzistuoja ir gali būti sukelti pavojingi padariniai[45]. Kitaip tariant, kaltininkas sąmoningai veikia esant didelei ir nepateisinamai rizikai, galvodamas, kad nusikalstamos veikos sudėties požymiai neegzistuoja arba jų iš jo padarytos veikos neatsiras. Neapdairiai elgdamasis žmogus supranta, kad sukuria pavojingas aplinkybes ir kad dėl tokio elgesio gali kilti nusikalstami padariniai, tačiau visa tai ignoruoja ir toliau tęsia savo veiką.[46] Atsižvelgę į neapdairumo definiciją, kuri yra įtvirtinta JAV pavyzdiniame baudžiamajame kodekse, galima išskirti pagrindinius šios kaltės formos požymius: 1) rimto ir nepateisinamo pavojaus sukeltų nusikalstamos veikos aplinkybių ir padarinių suvokimas, 2) šio pavojaus sąmoningas ignoravimas. Pabrėžtina, jog neapdairumo atveju, pavojus turi būti tokio dydžio ir pobūdžio, kad atsižvelgiant į asmens elgesį, jo veikimo (neveikimo) tikslą ir asmeniui žinomas aplinkybes, šio pavojaus ignoravimas reikštų didelį nukrypimą nuo toje pačioje situacijoje įstatymus gerbiančio asmens elgesio standarto[47].

Pažymėtina, kad, nors neapdairumas JAV baudžiamojoje teisėje nėra laikomas tyčine kaltės forma, jis iš visų kaltės formų turi daugiausiai bruožų, būdingų Lietuvos baudžiamajame įstatyme apibrėžtai netiesioginei tyčiai. Šios tyčios formos atveju asmuo taip pat suvokia, kad jo veikos pobūdis pavojingas, numato galimus nusikalstamus padarinius ir sąmoningai leidžia jiems kilti, t. y. asmuo yra abejingas galimiems kilti padariniams. Visgi, tarp šių skirtingose šalyse įtvirtintų netiesioginės tyčios koncepcijų yra ir vienas skirtumas: JAV neapdairi kaltės forma galima ir nusikalstamose veikose, aprašytomis formalia sudėtimi[48], kai Lietuvoje netiesioginė tyčia gali būti nustatyta tik veikose, kurių nusikalstamos veikos sudėtys yra materialios.

Prieš pradedant detaliau aptarti netiesioginės tyčios sampratą Vokietijos baudžiamojoje teisėje, iškart paminėtina, kad skirtumų tarp aptariamos kaltės formos Lietuvoje ir Vokietijoje

---

[42] „Model Penal Code“, American Law Institute: 1985, Section 2.02 (2). http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/UnitedStatesofAmerica/Model%20Penal%20Code%20United%20States%20of%20America%201962.pdf.
[43] Mahomed Elewa Badar, „Mens rea – Mistake of Law & Mistake of Fact in German Criminal Law: A Survey for International Criminal Tribunals“, *International Criminal Law Review* (Apr 2005, Vol. 5 Issue 2): 221, https://core.ac.uk/download/pdf/333914.pdf.
[44] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 32: 44.
[45] Model Penal Code, *op cit*., Section 2.02(2) (c).
[46] Sanford H. Kadish, Stephen J. Schulhofer, *Criminal Law and Its Processes: Cases and Materials*, sixth edition (Canada: Little, Brown and Company, 1995), 212-216; Paul H. Robinson, *Encyclopedia of Crime and Justice* (2000), 1000- 1001, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=661161;
[47] Model Penal Code, *op cit*., Section 2.02(2) (c).
[48] Model Penal Code, *op cit*., Section 211.2.

tikrai yra. Tam, kad rasti atitikmenį, pirmiausia, reiktų paanalizuoti visas tyčios rūšis. Vokietijos baudžiamojoje teisėje jos įtvirtintos trys: 1) ketinimas (aukštesnė tiesioginės tyčios forma), 2) tiesioginė tyčia ir 3) netiesioginė tyčia[49]. Ketinimo esminis bruožas - asmens valia, tiesioginės tyčios - asmens žinojimas, o netiesioginės tyčios - tiek asmens valia, tiek žinojimas. Asmuo veikia dėl ketinimo, kai jis tiesiogiai siekia tam tikro nusikalstamo rezultato, veikia tiesiogine tyčia, kai asmuo nebūtinai siekia, bet garantuotai numato, kad tam tikri padariniai kils ir asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai nusikalstamo rezultato nesiekia, bet susitaiko su galimybe realizuoti veikos sudėtį[50]. Taigi, tam tikrų skirtumų tarp Lietuvos ir Vokietijos, analizuojant jų baudžiamojoje teisėje įtvirtintas tyčios rūšis, yra, - Vokietijoje ne tik viena rūšim yra daugiau, bet ir rūšių reikšmė nevisiškai sutampa su įprastomis Lietuvoje. Vokietijos baudžiamojoje teisėje įtvirtinta netiesioginė tyčia, kaip ir JAV, gali būti nustatoma ir veikose, kurių sudėtys yra formalios, kas Lietuvoje neleistina.

Skirtumai, analizuojant netiesioginę tyčią, pastebimi ir tarp Prancūzijos bei Lietuvos baudžiamosios teisės. Atliekant literatūros analizę, susiduriama su keliomis skirtingomis išvadomis dėl kaltės rūšių Prancūzijoje. Vienoje literatūroje nurodoma, kad tyčinė kaltė turi tris rūšis: 1) iš anksto apgalvota tyčia, 2) specialioji tyčia ir 3) neapibrėžta tyčia[51]. Kituose šaltiniuose teigiama, kad tyčia gali būti skirstoma pagal „laipsnius“: 1) iš anksto apgalvota tyčia ir 2) specialioji tyčia.[52] Taip pat literatūroje galima sutikti ir netiesioginės tyčios sąvoką, kuri įvardijama kaip savarankiška tarpinės kaltės forma[53]. Siekiant atrasti atitikmenį Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintai netiesioginei tyčiai, būtina bent bendrais bruožais aptarti kiekvieną iš nurodytų tyčios rūšių.

Prancūzijoje asmuo veikia iš anksto apgalvota tyčia, kai jis iš anksto suplanuoja savo nusikalstamą veiką ir vėliau siekia ją įgyvendinti. Specialioji tyčia pasireiškia tuo atveju, kai tyčia nukreipiama į tam tikrą tikslą, kuris įvardijamas kaip privalomas nusikalstamos sudėties požymis ir be kurio veika nebūtų laikoma nusikalstama, pvz.: tėvai atsisako savo kūdikio būtent dėl savanaudiškų paskatų[54]. Galiausiai, kai kaltininkas suvokia, kad vykdo baudžiamajame

---

[49] Johannes Wessels , *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 83.
[50] Alfred Ehrnestovich Zhalinskij, *Sovremennoe nemeckoe ugolovnoe pravo [Contemporary German Criminal Law]* (Moskva: Prospekt, 2006), 166.
[51] Alekseij Aleksandrovich Malinovskij, *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh gosudarstv [The Criminal Law of Foreign States]* (Moskva: Novyj jurist, 1998), 57.
[52] Ivan Danilovich Kozochkin (red.), *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh gosudarstv (obshshaja chast) [The Criminal Law of Foreign States]* (Moskva: institut mezhdunarodnovo prava i ehkonomiki im. A. S. Griboedova, 2003), 291.
[53] *Ibid*.
[54] „Criminal Code of the French Republic“, Article 227-12. http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30.

įstatyme uždraustą veiką ir kyla sunkesni padariniai nei jis buvo numatęs, bet kuriuos jis abstrakčiai įsivaizdavo – pripažįstama, kad asmuo veikė neapibrėžta tyčia[55].

Kaip buvo minėta, netiesioginė tyčia Prancūzijos baudžiamojoje teisėje priskiriama prie tarpinių kaltės formų. Tarpine vadinama tokia kaltės forma, kurios negalima priskirti nei tyčiai, nei neatsargumui, - ji turi ir vienos, ir kitos kaltės požymių.[56] Literatūroje nėra pateiktos tikslios netiesioginės tyčios sampratos, ji atskleidžiama pateikiant nužudymo pavyzdį. Taigi, asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai jis suvokia, jog jo veika yra rizikinga, kelią pavojų kito žmogaus gyvybei (baudžiamojo įstatymo saugomai vertybei), tačiau jis sąmoningai ignoruoja kilusią riziką ir toliau pavojingai veikia.[57] Nustatyti netiesioginę tyčią padeda vykdomos veikos aplinkybės. Jos laikomos pagrindiniu šaltiniu, siekiant teisingai identifikuoti netiesioginę tyčią konkrečioje veikoje. Tad, galima daryti išvadą, kad Lietuvos baudžiamojoje teisėje įtvirtintai netiesioginei tyčiai atitikmuo Prancūzijos teisinėje sistemoje yra kaltės forma, įvardijama taip pat kaip netiesioginė tyčia. Tik būtina pažymėti, kad šioje šalyje netiesioginė tyčia, priešingai nei Lietuvoje, priskiriama ne prie tyčios rūšių, o įvardijama kaip savarankiška tarpinės kaltės forma.

Taigi, Lietuvos teismų praktika sutampa su teisės doktrinoje vyraujančia nuostata, kad asmuo veikia netiesioginė tyčia, kai jis supranta ir suvokia savo veiksmų pavojingumą, taip pat gali ir privalo numatyti gresiančius padarinius, tačiau vis tiek elgiasi neapdairiai ir nepagrįstai tikisi išvengti nepageidaujamų padarinių. Apžvelgus kelių užsienio valstybių baudžiamąją teisę, o tiksliau kaltės institutą, darytina išvada, kad labiausiai Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujanti netiesioginės tyčios sąvoka sutampa su nurodytąja Lenkijos bei Rusijos teisės sistemose. Mažiau ar daugiau skirtumų aptinkama tarp Lietuvos ir Prancūzijos bei JAV ir Vokietijos netiesioginės tyčios suvokimo. Minėtose užsienio šalyse mums įprasta netiesioginė tyčia įvardijama ne tik kitu pavadinimu, bet ir jos turinys tik santykinai sutampa su mums žinomu ir naudojamu.

1.2. Nusikalstamo pasitikėjimo samprata Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje

Kita kaltės forma, dėl kurios nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padaręs asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, yra neatsargumas (BK 16 str.). Neatsargi kaltė baudžiamosios teisės literatūroje neretai įvardijama kaip lengvesnė, mažiau pavojinga lyginant

[55] Alekseij Aleksandrovich Malinovskij, *supra note*, 51: 57.
[56] Ivan Danilovich Kozochkin (red.), *supra note*, 52: 292.
[57] Ivan Danilovich Kozochkin (red.), *supra note*, 52: 293.

su tyčine kalte[58]. Veikų, padarytų dėl neatsargumo, priežastys dažniausiai yra asmens nedrausmingumas, neatidumas, rūpestingo požiūrio į bendrąsias saugumo, atsargumo taisykles stygius bei asmens neatsakingas požiūris į įstatymo saugomus teisinius gėrius. Asmuo, veikdamas neatsargiai, neigiamai vertina galimai kilsiančius pavojingus padarinius, numato tik mažą jų kilimo galimybę arba visai jos nenumato, nors tam egzistuoja tiek objektyvus, tiek subjektyvus tinkamo savo paties poelgio vertinimo pagrindas[59]. Baudžiamasis įstatymas neatsargią kaltę apibrėžia per nusikalstamo pasitikėjimo bei nusikalstamo nerūpestingumo sampratas. Baigiamojo darbo tikslai nukreipti tik į pirmosios neatsargumo rūšies turinio analizę, todėl toliau darbe bus aptariama tik nusikalstamo pasitikėjimo samprata ir bruožai.

Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jeigu jį padaręs asmuo numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti (BK 16 straipsnio 2 dalis). Kaip pavyzdys, paminėtina byla[60], kurioje *V. J. nuteistas pagal BK 137 str. 3 d. („Sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo“) už tai, kad, dirbdamas UAB „O.“ direktoriumi, būdamas atsakingas už įmonės prekybinę veiklą bei privalėdamas tiesiogiai kontroliuoti civilinių pirotechnikos priemonių realizavimą, pažeidė LR 2009 m. gruodžio 22 d. Civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatymo nuostatas, pagal kurias 3 kategorijos fejerverkus galima parduoti tik asmenims, sulaukusiems 18 metų. V. J. numatydamas, kad tokio amžiaus neturintys asmenys naudodami fejerverkus, keliančius vidutinį pavojų, gali susižaloti, tačiau lengvabūdiškai tikėdamasis išvengti padarinių, dėl nusikalstamo pasitikėjimo pardavė 36 vienetus 3 kategorijos fejerverkų mažamečiui, dėl ko D. L. sprogdinant gautą fejerverką, šis sprogo jo rankose, padarydamas sunkius kūno sužalojimus*. Taigi, kaltininkas, žinodamas darbo su pirotechnikos priemonėmis taisykles, numatė, kad pardavus jas mažamečiams, atsiranda tikimybė jiems susižeisti, tačiau paviršutiniškai įvertino objektyvias aplinkybes ir lengvabūdiškai tikėjosi, kad tokie padariniai nekils.

Nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinį elementą apibūdina tai, kad asmuo numato, jog dėl rizikingos veikos gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai. Baudžiamajame kodekse yra apibrėžta, kada nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, tačiau numatymo sąvoka plačiau nėra detalizuojama, dėl ko atsiranda abstraktus šios sąvokos supratimas, kurį kiekvienas žmogus interpretuoja individualiai pagal savo amžių, gyvenimišką patirtį, asmenines savybes, išsilavinimą ir kitas aplinkybes. Esant abstrakčiai nusikalstamų padarinių atsiradimo numatymo galimybei, asmuo nesuvokia tikrosios

[58] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 376.
[59] Jolita Šukytė, *supra note*, 1: 657.
[60] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-347-222/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367201?nr=1.

priežastinio ryšio tarp jo veikos ir galimų padarinių vystymosi eigos, nors tinkamai įtempęs savo psichines jėgas galėtų tai suvokti[61].

Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamajame įstatyme aprašant asmens psichinį santykį su pavojingų padarinių numatymu, esant nusikalstamam pasitikėjimui, panaudota tokia pati formuluotė, kuri nurodyta ir tyčinės kaltės apibrėžime (BK 15 straipsnio 2, 3 dalis). Tačiau prof. V. Piesliakas nurodo, kad pavojingų padarinių numatymo pobūdis esant tyčinei ir neatsargiai kaltei iš esmės skiriasi. Esant tyčiai, padarinių kilimo galimybė numatoma kaip neišvengiama arba labai tikėtina, o esant nusikalstamam pasitikėjimui - kaip labai mažai tikėtina[62]. Pažymėtina, kad šie požymiai detaliau bus aptarti kitame darbo skyriuje.

Iš baudžiamajame įstatyme pateikto nusikalstamo pasitikėjimo apibrėžimo matyti, kad į definiciją įstatymų leidėjas neįtraukė vieno iš intelektualinio kaltės elemento – nusikalstamos veikos pavojingumo suvokimo. Visgi, atlikus aptariamos neatsargumo rūšies turinio bei teismų praktikos analizę, galima daryti išvadą, kad, esant nusikalstamam pasitikėjimui, tam tikras daromos veikos pavojingas pobūdis taip pat yra suvokiamas[63]. Asmens psichinį santykį su daroma veika prof. V. Piesliakas siūlo išreikšti žodžiais: „asmuo suvokė daromos veikos rizikingą pobūdį“[64]. Toks pat intelektualinis nusikalstamo pasitikėjimo elementas atskleidžiamas ir LAT senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“: „*Esant nusikalstamam pasitikėjimui kaltininkas supranta, kad elgiasi rizikingai dėl kito žmogaus gyvybės*“[65].

Nusikalstamo pasitikėjimo valinis momentas nurodytas antrojoje aptariamos kaltės rūšies definicijos dalyje: „lengvabūdiškai tikėjosi jų (pavojingų padarinių – *aut. pastaba*) išvengti“[66]. Iš minėto apibrėžimo matyti, kad kaltininkas pavojingų padarinių nenori, - jis tiki, kad padarinių neatsiras. Kaip buvo minėta anksčiau, netiesioginės tyčios atveju kaltininkas taip pat nenori pavojingų padarinių, tačiau padarinių nenoras esant netiesioginei tyčiai ir nusikalstamam pasitikėjimui iš esmės skiriasi. Atsiradus pavojingiems padariniams ir norint inkriminuoti juos kaip padarytus dėl nusikalstamo pasitikėjimo, būtina nustatyti, ar buvo tikėtasi išvengti padarinių, ar buvo kažkuo remiamasi[67]. Šis atribojimo klausimas detaliau taip pat bus analizuojamas kitame darbo skyriuje. Diskutuojant apie asmens lengvabūdiškumą veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, prof. V. Piesliakas yra nurodęs, kad norint padaryti išvadą apie asmens pasitikėjimo lengvabūdiškumą, pirmiausia reikia įvertinti, kaip panašioje situacijoje

[61] Ieva Truncienė, *supra note*, 14: 35.
[62] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 384.
[63] Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: LPA, 1996), 155.
[64] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 383.
[65] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ Teismų praktika, 2004. Nr. 21, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/40954?nr=1.
[66] “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, supra note, 5: 16 str.
[67] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 386.

elgtųsi kitas normalus asmuo. Jei kitas asmuo panašioje situacijoje nedrįstų remtis ta aplinkybe, kuria rėmėsi kaltininkas ir nerizikuotų elgtis panašiai, galima pripažinti, kad kaltininkas veikė esant nusikalstamam pasitikėjimui. Ir atvirkščiai, jei kiti asmenys panašioje situacijoje taip pat remtųsi ta aplinkybe, kuria rėmėsi kaltininkas, tikėtųsi, kad ji pajėgi panašioje situacijoje užkirsti kelią pavojingų padarinių kilimui, darytina išvada apie asmens apskaičiavimų, taigi ir jo poelgio nepriešingumą baudžiamajai teisei. Gi ne kiekviena rizika ir dėl jos kilę padariniai užtraukia baudžiamąją atsakomybę.[68]

Iš baudžiamajame įstatyme bendrojoje dalyje pateiktos nusikalstamo pasitikėjimo sampratos matyti, kad nusikalstamas pasitikėjimas gali būti nustatytas tik tose nusikalstamose veikose, kurių sudėtys yra materialios. Visgi, kai kurių BK specialiojoje dalyje numatytų nusikalstamų veikų teisinis reglamentavimas iš esmės lemia, kad neatsargumas, kaip kaltės forma, naudojama ir formalių nusikalstamų veikų atveju (pvz.: BK 256 str., 297 str., 276 str. ir kt.). Taigi, neatsargios kaltės ir formalių nusikalstamos veikos sudėčių tarpusavio suderinamumas – viena pagrindinių, bet, deja, gana retai literatūroje minimų problemų. Kaip nurodo teisininkės I. Vitkutė-Zvezdinienė bei J. Šukytė, nors minėta problema yra identifikuota ir bandoma ją spręsti tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek ir teisės taikymo lygmenyje – teismų praktikoje, tačiau, pastebėta, kad vienu ir kitu atveju šios problemos sprendimas yra fragmentiškas, dažnai neturintis aiškaus pagrindimo. Nemažai abejonių kelia formuluojama nuostata, kad, esant formaliai nusikalstamos veikos sudėčiai, ši veika gali būti padaroma tik esant nusikalstamam nerūpestingumui – vienai iš neatsargumo rūšių. Pagrindinė kylanti abejonė – kodėl veikos realizavimo atžvilgiu negalimas lengvabūdiškas paties rizikingumo suvokimas, nesulaikantis asmens nuo veikos atlikimo, ypatingai, kad nusikalstamas pasitikėjimas formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse yra vieningai pripažįstamas daugelio užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.[69] Akivaizdu, kad minėta idėja Lietuvos baudžiamojoje teisėje dar yra nauja, reikalaujanti gilios, sisteminės analizės.

Bandant atrasti nusikalstamo pasitikėjimo atitikmenis užsienio šalių baudžiamojoje teisėje, paminėtina, kad Vokietijos baudžiamajame įstatyme, priešingai nei Lietuvos, nėra pateikto neatsargios kaltės apibrėžimo. Visgi, baudžiamosios teisės doktrinoje yra skiriamos dvi neatsargumo rūšys: nusikalstamas pasitikėjimas ir nusikalstamas nerūpestingumas. Nusikalstamas pasitikėjimas asmens veikoje gali būti nustatomas tada, kai asmuo numato tam tikrą įstatyme nustatytą veikos sudėties realizavimo tikimybę, tačiau tikisi, kad ši veikos sudėtis nebus realizuota. Kai kuriose nuostatose sutinkama ir „lengvabūdiškumo“ sąvoka, t. y. asmens

[68] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 389.

[69] Iveta Vitkutė-Zvezdinienė, Jolita Šukytė, „Kai kurie neatsargios kaltės reglamentavimo probleminiai aspektai Lietuvos nacionalinėje ir Europos Sąjungos teisėje“ *Ekonomikos, teisės ir studijų aktualijos 2012 = Matters of relevance in economy, law and studies in 2012 : tarptautinė mokslinė praktinė konferencija, 2012 m. kovo 6 d.: straipsnių rinkinys*, Kauno kolegijos Ekonomikos ir teisės fakultetas (Kaunas : Kauno kolegija, 2012): 215-216.

veikoje reikalaujama lengvabūdiško elgesio. Išaiškinta, kad lengvabūdiškai elgiasi tas, kuris itin nesilaiko rekomenduotino rūpestingumo. Minėta sąvoka, su kuria susijęs neteisėtumo ir kaltės padidėjimas, objektyviai atitinka didelį neatsakingumą civilinėje teisėje, tačiau, kaltės sferoje ši sąvoka remiasi individualiomis kaltininko žiniomis ir sugebėjimais.[70] Galima teigti, kad Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje įtvirtinta neatsargumo rūšis – nusikalstamas pasitikėjimas – skiriasi tuo, kad Vokietijoje ši kaltės rūšis, kaip ir netiesioginė tyčia, gali būti nustatoma ir veikose, kurių sudėtys yra formalios.

Rusijos baudžiamajame įstatyme yra įtvirtinta tiek tyčinė, tiek neatsargi kaltės formos. Neatsargumas, kaip ir Lietuvoje, skirstomas į nusikalstamą pasitikėjimą ir nusikalstamą nerūpestingumą. Nurodyta, kad asmuo veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jei jis numatė, kad savo veikimu (neveikimu) gali sukelti socialiai žalingus padarinius, tačiau, neturėdamas pakankamo pagrindo, pernelyg pasitikėdamas savo jėgomis, tikėjosi padarinių išvengti[71]. Iš pateikto apibrėžimo matyti, kad intelektualinis kaltės momentas sutampa su netiesioginės tyčios, tačiau jo turinys iš esmės skiriasi. Veikdamas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kaltininkas nelaiko savo veiksmų pavojingais, nors ir žino, suvokia, kad pažeidžia tam tikras taisykles. Padarinių kilimo tikimybė, esant aptariamai kaltės rūšiai, yra abstrakti. Asmuo siekia išvengti galimų padarinių vadovaudamasis tam tikromis objektyviomis aplinkybėmis, kurios, deja, nėra pakankamos.[72] Tad, Lietuvos baudžiamojoje teisėje įtvirtinta neatsargumo rūšis – nusikalstamas pasitikėjimas – tiek savo sąvoka, tiek turiniu sutampa su nusikalstamu pasitikėjimu, įtvirtintu Rusijos baudžiamajame įstatyme.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, JAV baudžiamojoje teisėje nėra tikslaus atitikmens ne tik mums įprastai netiesioginei tyčiai, bet ir nusikalstamam pasitikėjimui. Šias dvi kaltės rūšis apima amerikiečių teisinėje sistemoje vartojama sąvoka „*recklessness*“ (neapdairumas, rizikingas elgesys)[73]. Kaltininkas elgiasi „*reckless*”, kai jis 1) aplinkybės atžvilgiu žino, kad yra galimybė (rizika), jog ji egzistuoja arba egzistuos; 2) padarinių atžvilgiu asmuo žino, kad yra rizika, kad jie atsiras, ir, pagal kaltininkui žinomas aplinkybes, yra neprotinga prisiimti šią riziką[74]. Nusikalstamas pasitikėjimas apibrėžiamas kaip asmens nepaisymas didelės ir nepateisinamos rizikos apie kurią jis žinojo[75]. Jeigu, visgi, kaltininkas nenumatė žalos, galinčios kilti dėl jo elgesio, vadinasi, jis veikė ne dėl nusikalstamo pasitikėjimo, net jei atitinkamai veikti buvo

[70] Johannes Wessels, *supra note*, 49: 215.
[71] „Ugolovnyj kodeks Rossijskoij Federacii“ [The Criminal Code of the Russian Federation] ot 13.06.1996 N 63-ФЗ, st. 26.
[72] Alekseij Ivanovich Rarog (red.), *Ugolovnoe pravo Rosii. Chasti Obshchaja i Osobennaja* [The Criminal Law of Russia] (Moskva, 2004), 97—98.
[73] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 192.
[74] David Ormerod, John Cyril Smith, Brian Hogan, *Criminal Law. Cases and Materials. 9th ed*. (New York: Oxford University Press. 2006), 153.
[75] Joshua Dressler, *Understanding Criminal Law* (USA: A Times Mirror Higher Education Group Company, 1995), 115.

akivaizdi rizika[76]. Esant nusikalstamam pasitikėjimui, neturi reikšmės, ar protingas žmogus būtų numatęs žalą, svarbiausia - ką kaltininkas pats iš tikrųjų numatė[77]. Visgi, dėl rizikos suvokimo yra vienintelė išimtis, - asmuo pavartojęs alkoholį ar narkotikus negali remtis tuo, kad rizikos nenumatė[78]. Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintas nusikalstamas pasitikėjimas pasižymi išties panašiais požymiais. Minėtos tyčios atveju asmuo taip pat suvokia rizikingą savo veikos pobūdį, numato galimus nusikalstamus padarinius ir lengvabūdiškai tikisi jų išvengti, t. y. santykinai yra abejingas galimiems kilti padariniams.

Prancūzijos baudžiamojoje teisėje, kaip ir Vokietijos, kaltės sąvoka nėra apibrėžta. Išanalizavus teisės doktriną, galima teigti, kad Prancūzijos baudžiamojoje teisėje išskiriamos šios kaltės formos: 1) tyčinė kaltė; 2) netyčinė arba neatsargi kaltė; 3) preziumuojamoji kaltė[79]. Prancūzijos baudžiamajame įstatyme nurodyta, kad nusikaltimai yra padaromi tik tyčine kalte, o baudžiamieji nusižengimai - tiek tyčine, tiek neatsargia kalte. Tyčinė kaltė yra tuo atveju, kai asmuo suvokia ne tik savo veikos neteisėtumą, bet ir nori įgyvendinti savo sumanymą bei sulaukti nusikalstamų padarinių[80]. Asmuo veikia neatsargiai, kai suvokia savo veiką, nori ją vykdyti, tačiau jo tyčia neapima pavojingų padarinių kilimo. Kaip jau buvo minėta, ši kaltė būdinga tik baudžiamiesiems nusižengimams. Trečioji kaltės forma - preziumuojamoji kaltė - taikoma administraciniams nusižengimams. Pavyzdžiui, jei transporto priemonės vairuotojas važiuoja per raudoną šviesoforo signalą ar viršija greitį, jo kaltė yra preziumuojama. Šiuo atveju teismas nei tyčios, nei neatsargumo neprivalo įrodinėti, jis netgi neprivalo motyvuoti savo sprendimo[81]. Taigi, Prancūzijos baudžiamojoje teisėje nusikalstamas pasitikėjimas nėra išskirtas nei kaip neatsargumo forma, nei kaip atskira kaltės forma. Artimiausias atitikmuo galėtų būti nebent Prancūzijos teisės doktrinoje minima neatsargi kaltė, kai asmuo nenori pavojingų padarinių, tačiau neatsisako savo veikos vykdymo.

Taigi, esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininkas pirmiausia suvokia savo daromos veikos rizikingą pobūdį. Daromos veikos rizikingumo suvokimas suponuoja supratimą, kad asmuo veikdamas pažeidžia norminių aktų reikalavimus. Taip veikdamas jis numato, kad dėl tokio rizikingo veikos pobūdžio gali kilti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, tačiau jis numato tik nedidelį galimų padarinių tikėtinumą. Padariniai numatomi kaip mažai tikėtini dėl to, kad asmuo tikisi jų išvengti. Šios kaltės rūšies esmė yra asmens pasitikėjimo lengvabūdiškume. Kaltininkas pasitiki, kad tam tikros aplinkybės užkirs kelią žalingiems padariniams, tačiau jos

[76] Jonathan Herring, *Criminal Law* (Houndmills : Palgrave Macmillan, 2007), 91-92.
[77] *Ibid*., 92.
[78] *Ibid*.
[79] Alekseij Aleksandrovich Malinovskij, *supra note*, 51: 56.
[80] Ivan Danilovich Kozochkin (red.), *supra note*, 52: 291.
[81] Evgenevna Natalja Krylova, Anna Valerevna Serebrennikova, *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh stran [Criminal law of foreign countries]* (Moskva: Zerkalo, 1998), 193.

objektyviai, visgi, to negali padaryti. Iš aptartų pasirinktinų valstybių kaltės institutų darytina išvada, kad kai kuriose valstybėse (JAV, Prancūzija) nusikalstamas pasitikėjimas kaip neatsargumo rūšis ar atskira kaltės forma nėra išskiriamas, pavyzdžiui, JAV, jis sutapatinamas su netiesiogine tyčia. Kai kuriose valstybėse (Rusija), visgi, tiek nusikalstamo pasitikėjimo formuluotė, tiek turinys sutampa su įtvirtinimu Lietuvoje.

Aptarus netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo turinius, matyti, kad intelektualinis šių kaltės rūšių momentas praktiškai sutampa, o valinis – taip pat sunkiai atribojamas. Visgi, aptariamos kaltės rūšys priklauso skirtingoms kaltės formoms, kas įtakoja ir asmens baudžiamosios atsakomybės, tuo pačiu ir teisinių pasekmių griežtumą. Taigi, nors netiesioginė tyčia ir nusikalstamas pasitikėjimas iš pažiūros yra panašios kaltės rūšys, visgi, yra esminiai kriterijai, kuriais vadovaujantis šių kaltės rūšių atribojimas galimas. Šiuos kriterijus ir bus bandoma išskirti kitame skyriuje.

2. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMAS PAGAL INTELEKTUALŲJĮ KALTĖS MOMENTĄ

Netiesioginė tyčia ir nusikalstamas pasitikėjimas savo turiniu yra artimos viena kitai kaltės rūšys, todėl jų atribojimas yra gana sudėtingas ir sukelia nemažai problemų. Faktinė riba tarp aptariamų kaltės rūšių dažnai būna labai nežymi. Pavyzdžiui, gyvybės atėmimo byloje gali būti sudėtinga nustatyti, ar neteisėtai veikęs asmuo sąmoningai leido nukentėjusiajam mirti (netiesioginė tyčia), ar visgi lengvabūdiškai tikėjosi išvengti padarinių, t. y. jo mirties (nusikalstamas pasitikėjimas). Gi abiem atvejais kaltininkas veikdamas supranta, kad egzistuoja baudžiamajame įstatyme nurodytos aplinkybės ir jo elgesys gali sukelti veikos sudėtyje nurodytus padarinius[82].

Baudžiamosios teisės doktrinoje vyrauja nuomonė, kad pagrindinis požymis, padedantis atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo, yra valinis kaltės momentas. Netgi išreiškiama pozicija, kad intelektualusis netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo momentas nesiskiria[83]. Visgi, sutinkama ir priešingų nuomonių, štai dr. S. Bikelis nurodo, jog valinis momentas netiesioginėje tyčioje apskritai yra nereikalinga, tuščia teisinė fikcija, kuri neturi jokio specifinio psichinio turinio, o netiesioginė tyčia nuo nusikalstamo pasitikėjimo atribojama per intelektinį kaltės momentą, t. y. suvokimo, numatymo laipsnį[84].

Vis dėlto manytina, kad norint tinkamai atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo, reikia remtis tiek intelektualiuoju, tiek valiniu kaltės momentu. Todėl toliau darbe bus detaliau aptartas kiekvieno jų turinys ir suformuluoti maksimaliai konkretūs netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai.

2.1. Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas

Vienas iš intelektualinio kaltės momento sudedamųjų dalių yra nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas. Tai pirmasis baudžiamajame įstatyme įtvirtintas netiesioginės tyčios požymis. Iš nusikalstamo pasitikėjimo baudžiamajame kodekse pateikto apibrėžimo taip pat galima suprasti, jog kaltininkas suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, nors tai tiesiogiai definicijoje ir nepasakyta. Dalis mokslininkų tuo naudojasi ir išreiškia poziciją, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininkas nesuvokia savo veikimo (neveikimo) pavojingumo, kad

[82] Johannes Wessels, *supra note*, 49: 84
[83] German Alekseevich Zlobin, Boris Sergeevich Nikiforov, *Umysel I ego formy* [Intention and its forms] (Moskva: Juridicheskaja literatura, 1972), 46, http://legalportal.am/download/library/p1755n6ehe13bf36pemkoa81r0j3.pdf.
[84] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 114, 171.

pagrindinis lengvabūdiškumo požymis ir yra pareiga, galimybė tai suvokti[85]. Vis dėlto, didesnė dalis mokslininkų paneigia minėtus teiginius ir nurodo, kad nors pavojingumo suvokimas nėra įtvirtintas apibrėžime, bet jis būdingas nusikalstamoms veikoms, padarytoms dėl lengvabūdiškumo ir yra pirmasis nusikalstamo pasitikėjimo intelektualaus momento elementas[86]. Tam pritaria ir Lietuvos mokslininkai[87] bei LAT[88], pridurdami, jog kalbant apie nusikalstamą pasitikėjimą, asmens psichinį santykį su daroma veika tikslingiausia būtų išreikšti žodžiais: „*asmuo suvokė rizikingą savo veikos pobūdį*“. Daromos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas esant tyčinei ir neatsargiai kaltei skiriasi. Skirtingą suvokimą lemia skirtingas pačios veikos objektyvus pavojingumas, o tai atsispindi žmogaus sąmonėje[89].

Terminas „nusikalstamos veikos pavojingo/rizikingo pobūdžio suvokimas“ yra labai abstraktus. Juo tiesiogiai nėra nusakoma, ką konkrečiai (kokias nusikalstamos veikos aplinkybes) turi suvokti kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką. Be to, nėra detaliau aptarta pati suvokimo reikšmė, nenurodyta, kokio laipsnio suvokimas turi būti (ar asmuo turi visiškai suvokti, kad jo daroma veika pavojinga/rizikinga, ar pakanka tik jo abejonės dėl veikos pobūdžio), neišskirti kriterijai, kuriais vadovaujantis būtų galima tinkamai įvertinti, ar kaltininkas suvokė, ar nesuvokė veikos pavojingumą/rizikingumą. Suprantant aptariamą formuluotę pažodžiui, būtų galima teigti, jog darydamas nusikalstamą veiką, kaltininkas pats privalo vertinti ją kaip pavojingą/rizikingą ar nepavojingą/nerizikingą (pvz.: vyras, mušdamas savo vaiką, gali manyti, kad nieko blogo, pavojingo nedaro - tik auklėja jį), visgi, kaip nurodo dr. S. Bikelis, sprendžiant kaltės klausimą, kaltininko subjektyvi nuomonė neturi reikšmės[90]. Preziumuojama, jog nusikalstamos veikos subjektu galintis būti asmuo, kuris suvokia nusikalstamos veikos aplinkybes, kartu suvokia ir nusikalstamos veikos pavojingą/rizikingą pobūdį[91]. Taigi, toliau darbe bus aptarta, kaip ir kokius nusikalstamos veikos požymius veikiant netiesiogine tyčia ir dėl nusikalstamo pasitikėjimo turi suvokti kaltininkas, kad būtų galima teigti, jog jis suvokė nusikalstamos veikos pavojingą/rizikingą pobūdį.

Nei įstatymiškai, nei teismų praktikoje asmens suvokimas darant nusikalstamą veiką nėra detaliau aptartas, todėl daugiausia bus vadovaujamasi teisės doktrina. Prof. V. Piesliakas

---

[85] Aleksandr Ivanovich Korobeev (red.), *Polnyj kurs ugolovnogo prava [Full course of criminal law]* (Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2008), 470.
[86] *Ibid*.
[87] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 383.
[88] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1359677?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-368-511/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1072488?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/937735?nr=1.
[89] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 380.
[90] Skirmantas Bikelis, „Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje“, *Jurisprudencija t. 60(52)* (2004): 64.
[91] *Ibid*.

teigia, kad, veikiant tyčia, daromos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas - tai, visų pirma, faktinių daromos veikos aplinkybių, t. y. objektyviųjų inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymių, suvokimas ir, antra, daromos veikos socialinės reikšmės suvokimas[92]. Faktinių daromos veikos aplinkybių suvokimas reiškia, jog kaltininkas suvokia visus Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių dispozicijose įvardintus objektyviuosius požymius: kokią veiką jis daro, kuriai baudžiamojo įstatymo saugomai vertybei kelia pavojų, kokios veikos padarymo aplinkybės, įrankiai, būdas, nukentėjusiojo požymiai ir pan[93]. Tam iliustruoti pateiktina situacija, kai asmuo iššovęs iš šaunamojo ginklo mirtinai sužaloja kitą asmenį. Norint pateiktą įvykį įvardyti nužudymu, būtina, kad kaltininkas suvoktų veikos, įtvirtintos BK 129 str., objektyviuosius požymius, visų pirma, kaltininkas turi suvokti dalyką, t. y. kad jis šaudo ne į namą, medį ar kitą daiktą, o būtent į žmogų[94].

Kiekvienoje baudžiamojoje byloje būtina išsiaiškinti, kokio „gylio“ yra kaltininko suvokimas apie faktines aplinkybes, t. y. koks yra suvokimo turinys. Sąmoningai realizavusiu tam tikrą nusikalstamos veikos sudėtį galima laikyti asmenį, kuris suvokė faktinių aplinkybių turinį - specifines savybes, kurios drauge su kitais nusikalstamos veikos sudėties požymiais lemia nusikalstamos veikos pavojingumą įstatymų saugomoms vertybėms, visuomenei taip pat yra pagrindas atitinkamą požymį įtraukti į nusikalstamos veikos sudėtį. Pavyzdžiui, veiką kvalifikuojant pagal BK 259 str. („*Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti“*), būtina nustatyti, kad kaltininkas suvokė, kad jo turima medžiaga yra ne įprasti vaistai, o būtent įstatymiškai uždraustos narkotinės medžiagos. Kaip pažymi dr. S. Bikelis, nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių suvokimo nereiktų tapatinti su baudžiamajame įstatyme vartojamų sąvokų supratimu. Neteisėtai veikę asmenys neretai nurodo, jog nesuvokė vieno ar kito nusikalstamos veikos požymio baudžiamosios teisinės prasmės. Visgi, kaltininko padarytos įstatymo aiškinimo klaidos negali šalinti tyčinės kaltės, jeigu jis, nepaisant padarytos klaidos, teisingai suvokė įstatyme aprašytos faktinės aplinkybės turinį.[95] Minėtai nuostatai pritaria ir teismai. Byloje, kur buvo sprendžiamas veikos kvalifikavimo pagal BK 260 str. 3 d. („*Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu“*) klausimas, LAT pasisakė, jog asmuo atsako, *„[...] jeigu jis bent bendrais bruožais suvokė, kad medžiagos, su kuriomis susiję jo veiksmai, yra psichotropinės ar narkotinės, taip pat jų kiekį ir pan. Tam, kad būtų galima inkriminuoti šį požymį, nebūtina*

[92] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 344.
[93] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509/2006“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/73940?nr=1.
[94] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 360.
[95] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 57.

įrodyti, jog kaltininkas tiksliai žinojo narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį, koncentraciją“[96].

Tam tikrais atvejais faktinės aplinkybės fizinės savybės neatskleidžia tikrosios jų esmės. Tad, tam, kad asmuo aplinkybę suvoktų iki galo, jis turi suprasti ir jos socialinę reikšmę – antrąjį nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimo elementą. Veikdamas asmuo privalo suvokti ne tik objektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius, bet ir kaip apskritai jo poelgis vertinamas visuomenėje[97]. Dr. E. Riaubaitė priduria, kad esant tyčiai asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, o būtent, kad nusikalstama veika, kuria sukeliami draudžiami padariniai, prieštarauja teisės bei moralės normoms, yra socialiai žalinga. Tai reiškia, jog asmuo, kad ir nebūdamas susipažinęs su baudžiamajame įstatyme įtvirtintomis nusikalstamų veikų sudėtimis, suvokia, kad jis daro nusikalstamą veiką.[98] Pavyzdžiui, veikdamas asmuo turi suprasti, jog psichotropinių medžiagų platinimas yra uždraustas įstatymų arba kad psichotropinės medžiagos daro žalą žmogaus sveikatai. Taigi, asmuo, suvokdamas veikos pavojingą pobūdį, turi suvokti, kad savo veika daro žalą visuomenėje ginamoms vertybėms[99].

Nors netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo apibrėžimai iš dalies panašūs, šios kaltės rūšys skiriasi ir pirmasis skirtumas įžvelgiamas per daromos veikos pavojingumo suvokimą[100]. Kaip jau darbe anksčiau buvo paminėta, esant netiesioginei tyčiai, asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, kai jis supranta, jog vykdoma veika prieštarauja teisės ir moralės normoms, yra socialiai žalinga. Tai reiškia, kad kaltininkas, net ir būdamas nesusipažinęs su baudžiamojo įstatymo specialiojoje dalyje įtvirtintomis nusikalstamų veikų sudėtimis, suvokia, kad jis daro nusikalstamą veiką[101]. Gi tokios veikos kaip fizinis smurtas prieš kitą žmogų, šaudymas į jį, yra pavojingos tiesiogine šio žodžio reikšme. Minėtos ir panašaus pobūdžio veikos yra pavojingos žmogaus sveikatai, o atsižvelgiant į veikos pobūdį, ir gyvybei. Esant nusikalstamam pasitikėjimui, asmuo suvokia ne daromos veikos pavojingą, tačiau rizikingą pobūdį. Tai reiškia, jog asmuo gyvybės atėmimą ar sveikatos sutrikdymo padarymą kitam žmogui suvokia ne kaip pagrindinį savo veikos tikslą, o tik kaip šalutinį, labai mažai tikėtiną rezultatą, kurio jis tikisi neabejotinai išvengti[102].

Neretai kaltė dėl nusikalstamo pasitikėjimo pasireiškia vairuotojų elgesyje, kai jie pažeidinėja Kelių eismo taisykles: nesilaiko saugaus atstumo, viršija leistiną greitį, vairuoja

---

[96] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1397493?nr=1.
[97] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 360-361.
[98] Eglė Riaubaitė, *supra note*, 18: 94.
[99] Genovaitė Dambrauskienė ir kiti, *Lietuvos teisės pagrindai* (Vilnius: Justitia, 2004), 476.
[100] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918726?nr=1.
[101] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 405.
[102] Eglė Riaubaitė, *supra note*, 18: 94.

išgėrę, ir sukelia pavojingus padarinius. Kai vairuotojas Kelių eismo taisyklių pažeidimus daro sąmoningai, jis suvokia, kad tokie veiksmai yra negalimi, tačiau nemano, jog jo veika yra nusikalstama, kadangi Kelių eismo taisyklių pažeidimai nėra laikomi nusikalstamomis veikomis, iki kol jie nesukelia baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių (išskyrus BK 281 str. 7 d.). Tad, esant nusikalstamam pasitikėjimui, asmuo suvokia tik rizikingą savo veikos pobūdį, t. y. suvokia riziką, kad jo atitinkami veiksmai galbūt galėtų tapti pavojingais, dažniausiai tik tais atvejais, jei jie sukeltų baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius.

Taigi, siekiant atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo pagal pirmąjį intelektualinio kaltės momento elementą – nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdžio suvokimą – būtina detaliau paanalizuoti pačią atliktą veiką. Psichinio santykio su veika skirtumus dėl netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo lemia objektyvus pačios daromos veikos pavojingumas ir teisinis vertinimas, net ir neatsižvelgiant į galimus padarinius[103]. Kalbėti apie netiesioginę tyčinę galima tik tada, kai veika, net ir neturint omenyje galimų padarinių, yra tokio pavojingumo, kad laikoma nusikalstama ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę, o esant nusikalstamam pasitikėjimui, pati veika dažniausiai iš pažiūros nėra pavojinga, ji tik kelia riziką, kad aplinkybėms susiklosčius ne taip, kaip tikėtasi, veika visgi gali tapti pavojinga sukeliant nelauktas pasekmes.

2.2. Nusikalstamos veikos padarinių numatymas

Analizuojant intelektualųjį kaltės momentą, be nusikalstamos veikos pavojingumo/rizikingumo suvokimo ne mažiau svarbus ir antrasis elementas – padarinių numatymas. Materialiomis sudėtimis aprašytose nusikalstamose veikose, tiek esant netiesioginei tyčiai, tiek nusikalstamam pasitikėjimui, vienodai nurodyta, kad asmuo turi numatyti, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai (BK 15 str. 3 d., 16 str. 2 d.). Numatymas, kaip atskiras žodis, reiškia, jog neteisėtai veikiančio asmens sąmonėje iškyla vaizdas, kuriame jis aiškiai mato savo veiksmų, kurie įvyks ar gali įvykti, seką[104]. Tad, pavojingų padarinių numatymas – tai pasekmių, kurias turi sukelti veika, neišvengiamumo ar galimumo suvokimas[105]. Pavyzdžiui, tam, kad būtų galima asmens veiką kvalifikuoti pagal BK 140 str. („*Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas*“), reikia nustatyti, kad

[103] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 384.
[104] Vasilij Borisovich Malinin, *supra note*, 39: 664.
[105] Armanas Abramavičius ir kt. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 206.

kaltininkas, mušdamas ar kitaip smurtaudamas prieš kitą žmogų, numatė, jog taip veikdamas sukels asmeniui fizinį skausmą, nežymiai jį sužalos ar trumpam susargdins[106].

Kalbant apie tai, kad asmuo veikdamas turi numatyti, kokius padarinius gali sukelti/sukels atitinkami jo veiksmai, natūraliai kyla klausimas, ar apskritai galimas išankstinis savo poelgio padarinių numatymas? Prof. V. Piesliakas į minėtą klausimą atsako teigiamai ir nurodo, kad galėjimas numatyti tam tikro poelgio padarinius yra vienas iš subjektyvaus baudžiamosios atsakomybės pagrindo elementų. Galimai kilsiančių padarinių numatymas atsiranda iš gyvenimiškos patirties. Žmogus, gyvendamas visuomenėje, pažįsta gamtos ir visuomenės dėsnius, pažįsta pasaulį ir vadovaudamasis praktika gali numatyti, kokius padarinius sukels jo poelgis.[107] Pavyzdžiui, asmuo, remdamasis gyvenimiška patirtimi, gali numatyti, kokie padariniai gali kilti šovus į žmogų, smūgiuojant jam į galvos sritį, palikus sužalotą asmenį be pagalbos ir pan.

Teisės doktrinoje vyrauja nuostata, kad žmogus, visgi, negali numatyti visų padarinių, - yra galimybė numatyti tik tuos, kurie kyla iš būtinojo priežastinio ryšio. O būtinasis priežastinis ryšys būna tada, kai veika visada ar bent dažniausiai sukelia pavojingus padarinius[108]. Taigi, asmuo nenumato tokių padarinių, kurie nėra susiję su jo veika dėsningu priežastiniu ryšiu, yra atsitiktiniai[109]. Dr. S. Bikelis ragina atkreipti dėmesį į labai svarbų skirtumą, kad atsitiktinių padarinių asmuo nenumato, o dėsningus padarinius tik gali numatyti – gali, bet nebūtinai numato[110]. Pritartina teiginiams, jog asmuo dėl savo gyvenimo patyrimo ypatumų gali nenumatyti ir dėsningo priežastinio ryšio[111]; ne viskas, ką galima numatyti, konkrečiu atveju numatoma[112].

Minėtos išvados pritaikomos byloje[113], kurioje buvo sprendžiamas V. V. kaltės klausimas. *V. V. nuteistas už tai, kad jis iš S. B. išsinuomotame bute, neturėdamas leidimo, pagamino savadarbį, minos–spąstų tipo sprogmenį ir, tęsdamas nusikalstamą veiką, šį pagamintą savadarbį sprogmenį neturėdamas leidimo laikė bute, kol šis sprogo ir sprogimo metu nukentėjusiajam P. B. nežymiai sutrikdė sveikatą, o nukentėjusiąją S. B. sužalojo sunkiai.*

---

[106] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr.V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 52-2357), V skyrius.

[107] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 347.

[108] Eugenija Rozenbergienė, „Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimo bylas“, *Teisės apžvalga* 1 (11) (2014): 80.

[109] Vasilij Borisovich Malinin, *Prichinnaja svjaz v ugolovnom prave [Causal relationship in criminal law]* (Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2000), 109;

[110] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 111.

[111] Vytautas Piesliakas, „Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje“ *Jurisprudencija* 7(85) (2006): 10.

[112] William Irwin, „Intention and Foresight in the British Law of Murder“ *SORITES*, Issue # (09. April 1998): 6-15, http://www.sorites.org/Issue_09/item2.htm.

[113] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1218893?nr=1.

Pirmosios instancijos teismas veiką kvalifikavo pagal BK 135 str. 2 d. 7 p. („Sunkus sveikatos sutrikdymas“) ir nustatė, kad V. V. veikė netiesiogine tyčia, o apeliacinės instancijos teismas veiką perkvalifikavo pagal BK 137 str. 1 d. („Sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo“), pripažinus, kad asmuo veikė neatsargiai – dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Iš bylos duomenų matyti, kad tarp nuteistojo ir nukentėjusiųjų buvo kalba apie V. V. išsikraustymą, tačiau nagrinėjamu laikotarpiu nuteistasis iš nuomojamo buto dar nebuvo išsikraustęs. Įvykio dieną atėjusiems nukentėjusiesiems patikrinti, ar nuteistasis dar neišsikraustė, ir pamačius jo asmeninius daiktus, tai nesukliudė S. B. atidarius spintą juos kraustyti – radus lagaminą jį atidaryti, o jame radus dėžutę, kuri buvo apklijuota baltu popieriumi, ją nuplėšti ir atidaryti, po to ir įvyko sprogimas. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nuteistasis faktiškai nenumatė, jog šeimininkai gali atvykti į jo nuomojamą butą ir, pamatę, jog jis neišsikraustęs, tikrinti bei apžiūrinėti jo asmeninius daiktus; šeimininkai jo neperspėjo, kad ateis į butą ir jį tvarkys, taigi, ir pats nuteistasis neturėjo galimybės jų įspėti dėl galimo pavojaus. LAT pritarė šiai pozicijai ir patvirtino, kad iš minėtų teismo nustatytų aplinkybių negalima daryti išvados, kad V. V. šiuo atveju numatė, kad dėl jo veiksmų gali būti sužaloti žmonės. Visgi, tai nešalina jo baudžiamosios atsakomybės už sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymą nukentėjusiajai. Nors nuteistasis nenumatė, jog dėl jo veiksmų gali kilti pavojingi Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes ir turimą patirtį turėjo ir galėjo tai numatyti, - tad, veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 137 str. 1 d. Taigi, nors tarp nuteistojo V. V. veiksmų: sprogmens pagaminimo ir jo laikymo išsinuomotame bute, to sprogmens sprogimo ir dėl to atsiradusių pasekmių – S. B. sunkaus sveikatos sutrikdymo ir P. B. nežymaus sveikatos sutrikdymo, yra būtinasis priežastinis ryšys, dėsningų padarinių V. V. nenumatė, nors galėjo tai padaryti.

Nagrinėjant asmens galimybę numatyti nusikalstamos veikos padarinius, kyla dar vienas klausimas – ar galima konstatuoti, kad asmuo numatė konkrečius padarinius, nors jis pats teigia, kad atitinkamai veikdamas kilusių padarinių tikrai nenumatė? Pažymėtina, kad kaltininkas byloje neretai duoda tikslingai klaidingus ir nevisai sąžiningus parodymus. Asmuo gali tvirtinti, jog nieko negalvojo ir nenumatė vien tam, kad išvengtų baudžiamosios atsakomybės už tyčia padarytą veiką. Laikydamasis tokios pozicijos, kaltininkas nieko nepraranda, kadangi tai, jog asmuo neigia tam tikrus subjektyviuosius požymius, nelaikoma neprisipažinimu ir neatima galimybės taikyti baudžiamąją atsakomybę lengvinančią aplinkybę pagal BK 59 str. 1 d. 2 p. („*kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi <...>*“). Rusijos baudžiamosios teisės specialistai netgi yra pateikę pasiūlymą, jog praktikoje, nustatant subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, reiktų vadovautis prezumpcija, kad paties kaltininko parodymai dėl jo nusikalstamosios veikos subjektyviųjų požymių laikytini

nepatikimais, nebent priešingą išvadą leistų daryti kiti byloje surinkti duomenys[114]. Dr. S. Bikelis nurodo, kad nors teisinėje valstybėje preziumuoti kaltininko parodymų nepatikimumą nėra jokio pagrindo, tačiau šio siūlymo pamatinė idėja, kad kaltinamojo parodymai turi būti vertinami itin atidžiai (kritiškai) ir tik visų bylos objektyvių aplinkybių kontekste, nekelia abejonių[115].

Asmenų siekį, kad jų veikos būtų kvalifikuojamos pagal švelnesnį Baudžiamojo kodekso straipsnį ar apskritai baudžiamoji atsakomybė jiems būtų šalinama, rodo kasacinių skundų rašymo praktika. *Baudžiamojoje byloje[116] M. Ž. buvo nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. („Nužudymas“) už tai, kad nužudė savo šeimos narį, t. y. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, konflikto su nukentėjusiąja J. S., su kuria gyveno neįregistravęs santuokos, metu sudavė jai ne mažiau kaip dešimt smūgių į galvą ir kaklą, ne mažiau kaip septynis smūgius į krūtinę, nugarą, juosmenį, ne mažiau kaip septynis smūgius į kojas, ne mažiau kaip aštuoniolika smūgių į rankas, rankomis sudavė nukentėjusiajai ne mažiau kaip du smūgius į galvos dešinę pusę kaktos-dešinio momens ribose ir padarė sunkią galvos traumą, dėl kurios J. S. įvykio vietoje mirė. Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniu skundu nesutiko su M. Ž. veiksmų kvalifikavimu kaip tyčinio kito žmogaus nužudymo ir teigė, kad nuteistojo veiksmuose arba apskritai nėra kaltės (įvykis vertintinas kaip kazusas), arba jo veiksmai atitinka neatsargaus gyvybės atėmimo požymius. Nuteistasis kaip vieną iš gynybos argumentų nurodė, kad suduodamas visus minėtus smūgius nukentėjusiajai, nenumatė, kad gali kilti tokie sunkūs padariniai - sugyventinės mirtis. LAT nesutiko su minėtais kasacinio skundo argumentais ir pažymėjo, kad nuteistasis, turėdamas gyvenimišką patirtį, būdamas normalios psichikos, praeityje buvęs imtynininkas, atlikdamas nurodytus veiksmus prieš už save gerokai fiziškai silpnesnę, be to, ligotą savo sugyventinę, suprato, kad kėsinasi į jos gyvybę, numatė, kad gali padaryti jai kūno sužalojimus, tarp jų ir sunkius, dėl kurių ši gali mirti, ir nors nesiekė jos gyvybės atėmimo, sąmoningai leido tokiems padariniams kilti, t. y. nužudė J. S. veikdamas netiesiogine tyčia*. Taigi, LAT minėtą išvadą padarė vadovaudamasis ne tik kaltininko parodymais, bet ir atsižvelgdamas į jo atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą (smūgiavo daugiau kaip 40 kartų į įvairias kūno vietas, iš jų 12 kartų į gyvybiškai svarbią vietą - galvą), gyvenimišką patirtį (nuteistasis yra buvęs kovos menų sportininkas, dėl ko aiškiai turėjo žinoti, kokie padariniai gali kilti smūgiuojant į žmogų), į situaciją, kuriai esant šie veiksmai buvo padaryti (būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, buitinio konflikto metu smurtavo prieš fiziškai už save silpnesnę moterį). Nuteistasis, nors ir teigia priešingai, tačiau visgi

[114] German Alekseevich Zlobin, *supra note*, 11: 90.
[115] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 107.
[116] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-412/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/874781?nr=1.

sąmoningai pasirinko tokį pavojingą veikimo būdą – smūgius į gyvybiškai svarbią kūno vietą, o sunkių padarinių kilimo tikimybė buvo dėsningai numatoma.

Nusikalstamos veikos padarinių numatymo sąvoka iš pažiūros yra vienoda tiek esant netiesioginei tyčiai, tiek nusikalstamam pasitikėjimui. Visgi, nors aptariamo intelektualiojo nusikalstamos veikos sudėties požymio formuluotė abiem atvejais sutampa, t. y. tiek esant netiesioginei tyčiai, tiek nusikalstamam pasitikėjimui asmuo numato, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti pavojingi padariniai, tačiau padarinių numatymo pobūdis turi esminių skirtumų, padedančių atriboti minėtas kaltės rūšis.

2.3. Nusikalstamos veikos padarinių numatymo laipsnis

Nusikalstamos veikos padarinių numatymo ir tikimybės sąvoka yra gana glaudžiai susijusios. Gi nusikalstamo veikimo (neveikimo) padariniai visada mažiau ar daugiau tikėtini, t. y. jų numatymas yra tam tikro tikimybės laipsnio. Kaip nurodo mokslininkas A. P. Kozlov, pagal numatomų padarinių atsiradimo tikimybės laipsnį galima skirti ir numatymo laipsnį[117]. Visgi, tiek netiesioginės tyčios, tiek nusikalstamo pasitikėjimo definicijose įtvirtintas tik pats numatymas, nedetalizuojant jo laipsnio. Neabejotina, kad būtent numatymo laipsnis ir gali padėti atriboti aptariamas kaltės rūšis. Kaltės formoms ir rūšims būdingą numatymo laipsnį nustatyti, įvardinti padeda teisės doktrina bei teismų praktika.

Baudžiamosios teisės doktrinoje diskutuojama, kokie numatymo laipsniai turėtų būti išskirti, kaip jie turi būti suformuluoti, koks yra minimalus ir maksimalus padarinių numatymo laipsnis esant netiesioginei tyčiai ir nusikalstamam pasitikėjimui. Keliami klausimai, ar asmeniui maksimaliai numačius padarinius, galima teigti, kad jis veikė netiesiogine tyčia? Kiek mažesnis numatymo laipsnis turi būti, kad būtų galima suponuoti nusikalstamą pasitikėjimą?

Kalbant apie padarinių numatymo laipsnių išskyrimą, baudžiamosios teisės teorijoje sutinkama įvairių nuomonių. Anglijos[118], Rusijos[119] mokslininkai siūlo skirti keturis laipsnius, Vokietijos[120] – tris. Lietuvos baudžiamosios teisės specialistai, o būtent dr. S. Bikelis, atsižvelgdamas į numatymo laipsnio sąvokos paskirtį baudžiamojoje teisėje, t. y., kad numatymo laipsnis turi padėti atriboti tris numatymo požymį turinčias kaltės formų rūšis: tiesioginę tyčią, netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą, siūlo išskirti tris numatymo laipsnius. Numatymo

[117] Anatolij Petrovich Kozlov, *supra note*, 10: 611.
[118] Smith J. C., Hogan B. *Criminal Law*. 1978. p. 48 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 114).
[119] German Alekseevich Zlobin, Boris Sergeevich Nikiforov, *supra note*, 11: 89.
[120] Roxin C. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 1997. S. 382; Küpper G. *Zum Verhältnis von dolus eventualis*... // ibid., s. 763 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 114).

laipsnius dr. S. Bikelis formuluoja taip: 1) kaltininkas numato padarinius kaip praktiškai neišvengiamus (maždaug atitiktų nuo 90 iki 99,9 proc. padarinių tikimybę) (tiesioginė tyčia), 2) jis numato padarinius kaip gana tikėtinus (netiesioginė tyčia), 3) padariniai numatomi kaip nelabai tikėtini (nusikalstamas pasitikėjimas).[121] Itin komplikuota ir daugiausia diskusijų kelia ribos tarp padarinių numatymo kaip „gana tikėtinų" ir „nelabai tikėtinų" problema.

Praktikoje susiklostančios situacijos, kada būtų galimybė nors kiek tiksliau įvardinti padarinių kilimo tikimybę, labiau yra išimtys nei taisyklės. Teismams neretai sunku tiksliai nustatyti, ar padarinių kilimas konkrečiais atvejais buvo pakankamai numatomas, ypatingai, kai patys kaltininkai linkę mažiau ar daugiau pakoreguoti savo parodymus arba dėl tam tikrų aplinkybių (apsvaigimas, patirtas šokas) negali visko tiksliai prisiminti ir atpasakoti. Teismai tokiais atvejais išvadas daro remdamiesi savo gyvenimiškąja patirtimi, atsižvelgdami į įvykių situacijos ir kitų aplinkybių ypatumus bei specialistų ar ekspertų paaiškinimus. Kaip matoma, padarinių numatymo laipsnio nustatymo problema yra išties didelė, nepaisant to, teismai nevisada yra linkę jos tinkamai spręsti.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, pastebima, jog kaltininko numatymo laipsnio klausimas bylose neretai visai neaptariamas. Bylose teismai ganėtinai retai motyvuoja savo sprendimą, jog kaltininkas konkrečioje situacijoje numatė arba nenumatė kilsiančius padarinius. Jų išvada neretai remiasi ne konkretaus numatymo laipsnio įvardijimu, o aplinkybių atkartojimu, pvz.: *kaltininkas numatė, kad nukentėjusysis gali patirti mirtiną sužalojimą, kadangi jis tyčia sudavė vieną smūgį nukentėjusiajam į gyvybiškai svarbią vietą - galvą*[122]. Kalbant apie paminėtą situaciją, pažymėtina, kad teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad *galva yra gyvybei svarbi ir labiausiai pažeidžiama žmogaus kūno dalis, dėl to normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas, kaltininkas natūraliai numato, kad nuo tokio smūgio nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, iš jų ir tokie, dėl kurių jis gali mirti*[123]. Manytina, kad tokios vienareikšmės išvados ne visada yra teisingos, kadangi minėtų padarinių numatymas paprastam, kovos menais užsiiminėjančiam sportininkui ar gydytojui, tikėtina, yra skirtingas. Todėl, nustatant padarinių numatymo laipsnį, siūlytina didesnį dėmesį skirti individualių nusikalstamos veikos požymių identifikavimui, o ne bendrų taisyklių nustatymui ir taikymui.

Tam tikras padarinių numatymo laipsnis yra riba, kuri skiria netiesioginei tyčiai būdingą ir nusikalstamam pasitikėjimui nebūdingą padarinių numatymą. Kyla klausimas, kokia ta riba?

[121] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 114.
[122] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.
[123] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.

Kas slypi po žodžiais „gana tikėtini padariniai“ ir „nelabai tikėtini padariniai“? Pirmiausia bus išsiaiškintas netiesioginės tyčios maksimalus ir minimalus padarinių numatymo laipsnis.

Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje vyrauja nuomonė, kad padarinių numatymas kaip neišvengiamų, t. y. maksimalus padarinių numatymo laipsnis, negali būti taikomas netiesioginei tyčiai, kadangi tokio laipsnio numatymas derinasi tik su tų padarinių siekimu, todėl tai gali būti tik tiesioginės tyčios požymis[124]. Pritartina šiai pozicijai, kadangi neįmanoma, jog kaltininkas numatydamas padarinius kaip neišvengiamus ir vis tiek darydamas pavojingą veiką galėtų jų nenorėti. LAT yra patvirtinęs minėtą nuostatą byloje[125] nustatydamas, kad *asmuo veikė būtent tiesiogine tyčia, kadangi galimų padarinių numatymas buvo akivaizdus (maksimalus – aut. pastaba).* Nors daugumoje bylų teismai teisingai nurodo, kad padarinių numatymas kaip neišvengiamų būdingas tik tiesioginei tyčiai, tačiau pasitaiko ir tokių atvejų, kai teismai tai konstatuoja ir netiesioginėje tyčioje. Štai, baudžiamojoje byloje T. G. nuteistas už tai, kad *būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, buitinio kivirčo su savo tėvu S. G. metu spyrė jam atbula koja vieną kartą į pilvą, taip padarė jam pilvo sumušimą ir tuščiosios žarnos plyšimą, sukėlusį pilvo ertmės pūlinį bei abipusį plaučių uždegimą, nuo to S. G. mirė, t. y. T. G. tyčia nužudė savo tėvą*[126]. Teismas nurodė, kad T. G. veikdamas suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad taip gali nužudyti tėvą ir, nors tokių padarinių nenorėjo, sąmoningai leido jiems atsirasti, t. y. veikė netiesiogine tyčia. Teismas taip pat pabrėžė, kad nuteistasis suvokė tai, jog gyvybiškai svarbaus žmogaus organų žalojimas neišvengiamai kelia pavojų žmogaus gyvybei. Jeigu sutiktume su minėtu teismo argumentu, kad kartą koja spyrus į pilvą, neišvengiamai keliamas pavojus žmogaus gyvybei, turėtume teigti, jog T. G. veikė tiesiogine tyčia (neišvengiami padariniai dera ne su netiesiogine, o su tiesiogine tyčia). Akivaizdu, kad šioje situacijoje nuteistasis veikė tikrai ne tiesiogine tyčia, todėl išsakytas teismo argumentas yra netikslingas. Kaltininkas, spirdamas vieną kartą koja tėvui į pilvą, numatė, kad neišvengiamai sukels vienokio ar kitokio laipsnio sveikatos sutrikdymą, tačiau mirtį galėjo numatyti daugiausia tik kaip labai tikėtiną pasekmę. Taigi, netiesioginės tyčios požymiu negali būti laikomas maksimalus padarinių numatymas. Manytina, kad maksimali galimų padarinių numatymo riba, esant netiesioginei tyčiai, turėtų būti, kaip anksčiau jau išskirta, žemesnė nei 90 proc. padarinių tikimybės.

Siekiant netiesioginėje tyčioje nustatyti minimalų galimų padarinių numatymo laipsnį, pažymėtina, kad šis klausimas yra vienas komplikuočiausių baudžiamojoje teisėje. Tai įtakoja

[124] Sergej Skljarov, *Vina i motivy prestupnogo povedenija [Wines and motives of criminal behavior]* 2004: 35, 36, http://fictionbook.ru/static/trials/10/69/76/10697692.a4.pdf.
[125] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-438-222/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1154304?nr=1.
[126] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/56208?nr=2.

aplinkybės, kad jis nevienareikšmiškai sprendžiamas ne tik teorijoje, bet ir sudėtingai pritaikomas praktikoje.[127] Visgi, būtina atrasti kiek įmanoma tikslesnį šios problemos sprendimo būdą, kadangi padarinių numatymo laipsnis yra vienas pagrindinių kriterijų atskiriant netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo.

Dalis užsienio šalių baudžiamosios teisės specialistų ryžtasi konkretinti netiesioginei tyčiai būdingą padarinių atsiradimo tikimybę ir nurodo, kad netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo skiria 50 proc. padarinių kilimo riba. Kaltininkas veikia netiesiogine tyčia, kai jis suvokia, kad yra didesnė nei 50 proc. galimybė kilti padariniams ir, atitinkamai, veikia dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kai padarinių kilimo galimybė yra mažesnė nei 50 proc. Visgi, mūsų šalies mokslininkas dr. S. Bikelis nesutinka su minėta nustatyta riba ir teigia, kad ir 15 proc. padarinių kilimo tikimybė vis tik vertintina kaip didelis pavojus įstatymo saugomos vertybėms ir yra būdingas tyčinėms nusikalstamoms veikoms. Taigi, mokslininkas siūlo orientacine padarinių kilimo tikimybės riba (netiesioginės tyčios minimaliu padarinių numatymo laipsniu) tarp netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo laikyti apie 10 proc. padarinių tikimybės.[128]

Nustačius netiesioginės tyčios minimalų ir maksimalų galimų padarinių numatymo laipsnius procentais, būtina apžvelgti, kaip tai įvardijama žodžiais. Užsienio šalių baudžiamosios teisės doktrinoje sutinkama įvairių netiesioginei tyčiai būdingo padarinių kilimo galimybės numatymo terminų. Jis įvardijamas kaip „konkrečiai apibrėžtas“[129], „adekvatus“[130], „rimtai vertinamas“[131], „realus“[132] ir pan. Minėti terminai yra pakankamai abstraktūs, todėl pritartina dr. S. Bikelio idėjai, kad tinkamiausi apibūdinimai yra tie, kurie iškart nurodo objektyvų numatymo vertinimo kriterijų – kaltininko suvokiamos tikimybės dydį. Kaip pavyzdys, pateiktini tokie terminai kaip „kaltininkas suvokia pakankamai didelę padarinių atsiradimo tikimybę“, „numato padarinius kaip labai tikėtinus“. [133] Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę, pastebėta, kad teismai, nors ir ganėtinai retai įvardydami padarinių numatymo laipsnį, pateikia pakankamai konkrečius terminus: „padarinių numatymo laipsnis yra didelis“[134], „pavojingi padariniai labai tikėtini, realūs“[135].

---

[127] Skirmantas Bikelis, supra note, 15: 118.
[128] Skirmantas Bikelis, supra note, 15: 111.
[129] Voroshilin E. V., Kriger G. A., *Subektivnaja storona prestuplenija [The subjective side of the crime]* 1987: 46, (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 119).
[130] Luneev V. V. *Subektivnoe vmenenie [Subjective imputation]*, 2000: 42, (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 119).
[131] Walter Gropp, *Strafrecht. Allgemeiner Teil* (Berlin : Springer, 2001), 163.
[132] Aleksej Ivanovich Rarog, *Kvalifikacija prestuplenij po subektivnym priznakam [Qualification of crimes on subjective grounds]* (Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2003), 95.
[133] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 125.
[134] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-244-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1045735?nr=2; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

Kaip pavyzdys, pateikiama byla[136], kurioje *D. Ž. nuteistas pagal BK 135 str. 1 d. už tai, kad namo prieangyje, asmeninio konflikto metu, tyčia nustūmė O. F. nuo namo lauko laiptų, dėl to griuvimo metu nukentėjusiajai padarė muštinę žaizdą kairėje momens-pakaušio srityje, kairio momenkaulio lūžį, abipuses kraujo išlajas po kietuoju galvos smegenų dangalu – dešinėje smilkininėje-momeninėje-pakaušinėje srityje, kairėje kaktinėje-smilkininėje srityje, galvos smegenų sumušimo židinius abipus smilkininėje skiltyse su pakraujavimu po voratinkliniu dangalu, III, IV, VI šonkaulių lūžius kairėje pusėje, taip sunkiai sutrikdė O. F. sveikatą. LAT pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad kaltininkas veikė netiesiogine tyčia. Teismas sprendimą argumentavo tuo, kad kaltininkas tyčia nustumdamas O. F. nuo laiptų suvokė savo veikos pavojingumą, numatė ganėtinai didelę tikimybę, kad nukentėjusiosios sveikata gali būti sutrikdyta ir, nors tiesiogiai nesiekė šių padarinių, sąmoningai leido jiems kilti, t. y. buvo jiems abejingas.*

Išsiaiškinus nusikalstamų padarinių numatymo laipsnį esant netiesioginei tyčiai, būtina aptarti, koks numatymo laipsnis taikomos veikoms, daromoms dėl nusikalstamo pasitikėjimo. Vokietijos baudžiamosios teisės doktrinos atstovas J. Wessels netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo takoskyrą apibrėžia taip: „netiesioginė tyčia būna tada, kai kaltininkas nepaiso labai realios galimybės padariniams atsirasti, neatsisako padaryti veikos, ir kaltininko elgesys patvirtina išvadą, kad, siekdamas tikslo, jis susitaikė su veikos sudėties realizavimo tikimybe, t. y. suvokė, kad padarinių atsiras, bet neatsisakė veikos. Ir priešingai, nusikalstamas pasitikėjimas bus tada, kai kaltininkas yra įsitikinęs, kad „viskas bus gerai“ ir mano, jog jam pavyks išvengti gresiančių padarinių bei įstatyme numatytos veikos sudėties realizavimo“[137]. Taigi, kaip matyti iš pateikto apibrėžimo ir kaip nurodo prof. V. Piesliakas, sukėlus pavojingų padarinių dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jų numatymas yra visiškai kitokio pobūdžio nei esant netiesioginei tyčiai. Numatymo ypatumus lemia kaltininko veikos motyvai ir tikslai, kurie dėl tyčios ir neatsargumo labai skirtingi.[138]

Kaltininkas, esant nusikalstamam pasitikėjimui, nesiekia baudžiamajame įstatyme numatytų ir jam inkriminuojamų padarinių. Pavyzdžiui, asmuo vairuoja automobilį, viršija greitį ir taip pažeidžia Kelių eismo taisykles. Šioje situacijoje vairuotojas tikrai nesiekia, t. y. nenori partrenkti pėsčiąjį ar susidurti su kitu automobiliu, - jis nori kuo greičiau pasiekti kelionės tikslą. Žinoma, vairuotojas sąmoningai pasirinkdamas tokį rizikingą elgesio variantą, iš dalies numato

---

Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/731045?nr=1.

[135] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1218893?nr=1.

[136] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379682?nr=1.

[137] Johannes Wessels, *supra note*, 49: 86.

[138] Vytautas Piesliakas, *supra* note 3: 406.

galimybę, kad gali sukelti autoįvykį, tačiau jis galimus padarinius numato kaip labai mažai tikėtinus ar apskritai tik teorinę jų kilimo galimybę. Paminėtina byla[139], kurioje *R. S. nuteistas už tai, kad vairuodamas automobilį, esant ribotam matomumui, artėdamas prie ta pačia kryptimi važiavusio dviratininko P. V., ant priekinės atramos vežusio M. A. L., nesilaikė Kelių eismo taisyklių 133, 134 punktų reikalavimų, t. y. privalėdamas laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, neatsižvelgė į važiavimo ir meteorologines sąlygas, nepasirinko saugaus greičio ir, nepastebėjęs kelyje atsiradusios kliūties, automobilio priekine dalimi kliudė dviratį. Dėl to kilo eismo įvykis, kurio metu dėl daugybinių sužalojimų vietoje mirė dviratį vairavęs P. V., o kartu su juo kaip keleivė vykusi M. A. L. mirė vežama į ligoninę. LAT pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad R. S. numatytą nusikaltimą padarė dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kadangi jis, nors ir nenorėjo, nesiekė kilusių padarinių, tačiau numatė, kad, nesilaikant Kelių eismo taisyklių reikalavimų, gali nepastebėti kelyje esančių žmonių ir sukelti eismo įvykį, kurio metu gali žūti žmonės, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi to išvengti*.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, esant nusikalstamam pasitikėjimui, padarinių kilimo galimybės numatymo laipsnis yra pakankamai mažas. Procentiškai, iš anksčiau darytų apskaičiavimų galima teigti, kad maksimali galimų padarinių numatymo riba, veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, galėtų būti iki 10 proc. padarinių tikimybės. Žodinė minėto numatymo laipsnio išraiška yra įvairi. Užsienio šalių baudžiamosios teisės literatūroje nurodomas „abstraktus (neapibrėžtas, nekonkretus, apskritai, iš principo) numatymas“[140], „pridengto”, „tolimo”, „tik teorinio”[141] padarinių kilimo pavojaus suvokimas. Lietuvos teismų praktikoje sutinkamos tokios formuluotės kaip: „rizika kilti pavojingoms pasekmėms yra menka“[142], „padariniai numatomi kaip labai mažai tikėtini“[143], „numato abstrakčią pavojingų padarinių atsiradimo galimybę“[144]. Tokiam padarinių kilimo galimybės numatymo laipsnio įvardijimui pritaria ir Lietuvos mokslininkai. Prof. V. Piesliakas teigia, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui, padariniai numatomi kaip labai mažai tikėtini - labiau netikėtini, nei tikėtini [145]. Tokiai pozicijai pritaria ir teisininkė E. Riaubaitė bei dr. A. Čepas, teigdami, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui asmuo numato, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau

[139] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-418/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/227126?nr=1.
[140] Aleksej Ivanovich Rarog, *supra* note, 132: 113.
[141] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 120.
[142] „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-48-134-2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/801777?nr=1.
[143] „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-74-307/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1303830?nr=1.
[144] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
[145] Vytautas Piesliakas, *supra* note 3: 406.

tikisi, kad šiomis konkrečiomis aplinkybėmis pavojingi padariniai nekils, t. y. numato juos kaip mažai tikėtinus[146].

Taigi, tinkamas padarinių numatymo laipsnio nustatymas yra vienas iš būdų atriboti netiesioginę tyčia nuo nusikalstamo pasitikėjimo. Pasikartotina, kad teismų praktikoje padarinių kilimo galimybės numatymo laipsnio įvardinimas ir jo analizė, deja, yra ganėtinai retas dalykas. Tai galbūt būtų galima paaiškinti tuo, kad toks veiksmas yra sudėtingas, kadangi nėra vienareikšmių terminų ar konkrečių įtvirtintų taisyklių, kaip tai tikslingai įvykdyti. Visgi, atlikus baudžiamosios teisės doktrinos ir teismų praktikos analizę, buvo išsiaiškinta, kad nusikalstamos veikos padarinių numatymo pobūdis, esant netiesioginei tyčiai ir nusikalstamam pasitikėjimui, iš esmės skiriasi. Padarinių numatymo laipsnis, esant netiesioginei tyčiai, yra pakankamai didelis ir žodine išraiškia jis įvardijamas taip: padariniai yra gana/labai/pakankamai tikėtini. Veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, padarinių numatymo laipsnis yra ganėtinai mažas ir žodine išraiška nurodomas – padariniai yra labai mažai tikėtini, numatoma abstrakti padarinių kilimo galimybė.

[146] Eglė Riaubaitė, *supra* note 18: 94; Algimantas Čepas, „Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje“ *Teisės problemos* 4, 82 (2013): 52.

3. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMAS PAGAL VALINĮ KALTĖS MOMENTĄ

Siekiant tinkamai atriboti netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą, reikia vadovautis ne tik intelektualiuoju, bet ir valiniu kaltės momentu, kadangi skirtumai pasireiškia ir čia. Valia bendrai suprantama kaip „gebėjimas apsispręsti, sąmoningai tikslingai atlikti vienus veiksmus ir susilaikyti nuo kitų; gebėjimas pasirinkti ir siekti tikslo“[147]. Galiojančio BK 15 str. 3 d. ir 16 str. 2 d. pateiktose formuluotėse netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo valinį momentą įstatymų leidėjas nusako „nenoro“ sąvoka, taigi, kilę tam tikri padariniai nėra kaltininko siekiamas tikslas. Pažymėtina, kad nors nusikalstamo pasitikėjimo definicijoje padarinių nenoras tiesiogiai nėra įtvirtintas, bet tokia išvada daroma pažvelgus į formuluotę „lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti“. Iš to, kas pasakyta, gali pasirodyti, jog netiesioginė tyčia suartėja su nusikalstamu pasitikėjimu, visgi, pateiktos žodinės išraiškos išorinis panašumas tikrai nereiškia reiškinio esmės panašumo. Taigi, aptarkime, kuo netiesioginės tyčios valinis kaltės momentas skiriasi nuo valinio kaltės momento nusikalstamame pasitikėjime.

3.1. Sąmoningas leidimas kilti padariniams

Įstatymų leidėjas šalia intelektualiojo netiesioginės tyčios momento baudžiamojo įstatymo 15 str. 3 d. nurodo valinį kaltės momentą, kurį formuluoja taip: „nors jų (padarinių – *aut. pastaba*) nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti“. Minėta formuluotė sudaryta iš dviejų dalių: 1) negatyvios, kuria paneigiamas padarinių noro (siekio) buvimas ir 2) pozityvios, kuria formuluojama specifinė, tik netiesioginei tyčiai būdinga kaltininko nuostata sukeltų padarinių atžvilgiu[148]. Būtent pozityvioji netiesioginės tyčios valinio momento dalis (sąmoningas leidimas kilti padariniams) ir nurodo esminį šio momento skirtumą nuo nusikalstamo pasitikėjimo valinio momento.

Netiesioginės tyčios valiniui momentui neretai suteikiamas specifinis psichologinis turinys, kuris aiškinamas kaip tam tikra kaltininko emocinė nuostata, susiformuojanti nusikalstamos veikos vykdymo metu realizuojamų objektyviųjų požymių atžvilgiu. Tad, netiesioginės tyčios valinis momentas dažnai siejamas su emocijomis. Baudžiamosios teisės doktrinoje nurodytos dvi teorijos, kurios netiesioginės tyčios valinį momentą aiškina būtent per kaltininko emocijų prizmę, tai – „pritarimo (sutikimo)“ bei „abejingumo“ teorijos.

[147] Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta: 2017-02-20. http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Naujas_n/Visas.asp.
[148] Skirmantas Bikelis, *supra* note, 15: 155.

Vadovaujantis „pritarimo (sutikimo)“ teorija, asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai jis „sutiko“ arba „susitaikė“ su padarinio atsiradimo galimybe[149]. Kitaip sakant, kaltininkui galimi padariniai sukelia teigiamas emocijas, padariniai jam yra priimtini. Žvelgiant per teisinę prizmę, sutikimas būna ir tada, kai kaltininkui padarinys nors ir labai nepageidautinas, tačiau su juo susitaikoma. Visgi, ši teorija dalies teisės mokslininkų yra kritikuojama ir, manytina, ne veltui. Kaltininko pritarimas galimiems padariniams labiau būdingas tiesioginės, o ne netiesioginės tyčios atveju, kadangi situacija, kai kaltininkui nereikalingi, nenorimi padariniai būtų jam pageidautini ir jis pritartų tokių padarinių atsiradimui, ypač suvokiant, kad tai itin žalingi padariniai, yra sunkiai įmanoma. Taip pat, sutinkama pozicija, kad asmens emocijų atspalviai, kuriais pasižymi „pritarimo (sutikimo)“ teorija – tai ne nusikalstamą veiką, jos pavojingumą, bet kaltininko asmenybę apibūdinantis požymis ir jie turėtų būti reikšmingi ne nustatant nusikalstamos veikos požymius, o tik skiriant bausmę kaip kaltininko asmenybę apibūdinantį požymį[150]. Taigi, pritartina pozicijai, kad minėtas netiesioginės tyčios valinio momento aiškinimas, galima sakyti, sutapatina netiesioginę tyčią su tiesiogine tyčia, todėl yra netinkamas požymis apibūdinant netiesioginės tyčios turinį.

Netiesioginės tyčios valinį momentą aiškinanti „abejingumo“ teorija yra sukurta tais pačiais pagrindais kaip ir „pritarimo (sutikimo)“ teorija – aiškinimas paremtas kaltininko emocijomis. Pagal „abejingumo“ teoriją, asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai jis nusikalstamos veikos sudėtį realizuoja būdamas absoliučiai abejingas padariniams, - kaltininko galimi padariniai nejaudina, nesukelia jokių emocijų[151]. Tiek Rusijos, tiek Lietuvos baudžiamojoje teisėje aptariama teorija yra vyraujanti. Kaip jau buvo minėta, Rusijos baudžiamajame įstatyme įtvirtintoje netiesioginės tyčios definicijoje „abejingumo“ sąvoka nurodyta kaip alternatyvus netiesioginės tyčios požymis. Lietuvoje, nors asmens abejingumas padariniams nėra tiesiogiai įtvirtintas Baudžiamajame kodekse, netiesioginės tyčios valinis momentas aiškinamas būtent kaip „absoliutus abejingumas galimų padarinių atžvilgiu“[152]. Toks aiškinimas pastebimas ne tik teisės doktrinoje, bet ir teismų praktikoje: „*sąmoningas leidimas padariniams atsirasti netiesioginės tyčios atveju reiškia kaltininko abejingumą galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui*“[153]. Visgi, kaip ir „pritarimo (sutikimo)“, taip ir „abejingumo“ teorija susilaukia

[149] Johannes Wessels, *supra note*, 49: 85.
[150] U. Schroth, *Vorsatz als Aneignung der unrechtskonstiruierenden Merkmale*, 1994, S. 102 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).
[151] Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1997. S. 380 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).
[152] Vytautas Piesliakas, *supra* note 3: 359.
[153] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1359677?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-587-697/2015“, Infolex,

nemažai kritikos. Pagrindinė pastaba yra ta, kad abejingumas kaip požymis būdingas ne tik netiesioginei, bet ir tiesioginei tyčiai bei nusikalstamam pasitikėjimui, todėl kaip šių kaltės rūšių atribojimo kriterijus negali būti taikomas[154]. Taip pat atkreipiamas dėmesys ir į įrodinėjimo sunkumus nustatant tikrąją asmens būseną (pvz.: abejingumą) nusikalstamos veikos darymo metu, pabrėžiant, kad teismams tinkamai nustatyti individualius psichinius fenomenus (emocijas) būna itin sudėtinga, o neretai ir neįmanoma[155]. Taigi, iš to, kas pasakyta, formuojama pirminė nuomonė, kad aiškinant netiesioginės tyčios turinį, vadovautis kaltininko emocijomis netikslinga, kadangi nusikalstamai veikiančio asmens emocijų sritis apibūdina ne nusikalstamą veiką, o kaltininko asmenybę. Vokietijos mokslininkė I. Puppe taip pat yra nurodžiusi, kad kaltininką smerkiame ne dėl to, ką jis jaučia, bet dėl to, ką jis sąmoningai daro[156].

Kaip jau pastebėta, nemaža dalis baudžiamosios teisės mokslininkų kritiškai vertina netiesioginės tyčios valinio momento aiškinimą per kaltininko emocijų prizmę ir teigia, kad nėra kitų psichinių reiškinių, kurie galėtų būti susieti su netiesioginės tyčios valiniu momentu. Dr. S. Bikelis netgi yra išreiškęs kategorišką nuomonę, kad šiam momentui negalima suteikti jokio psichinio turinio, kad netiesioginės tyčios valinis kaltės momentas yra tuščia, fiktyvi ir perteklinė sąvoka[157]. Dėl keliamų minėtų pozicijų, baudžiamosios teisės doktrinoje aptinkamos ir tokios teorijos, kurios aiškina netiesioginę tyčią ne per kaltininko emocijas, o būtent per jo sąmoningai pasirinktus veiksmus/neveikimą („padarinių nevengimo“ teorija) arba per kaltininko veiką kaip visumą („intelektinė“ teorija). „Padarinių nevengimo“ teorijos šalininkai (tarp jų ir Lietuvos mokslininkai) teigia, kad asmuo, veikdamas netiesiogine tyčia, šalia savo veikos tiesioginio tikslo numato ir galimus šalutinius padarinius, tačiau nieko nedaro (nekeičia veikos eigos, nekoreguoja priemonių pasirinkimo), kad šių šalutinių padarinių išvengtų[158]. Visgi, toks pateiktas „nieko nedarymo padariniams išvengti“ kriterijus, manytina, iš dalies yra per siauras, iš dalies per platus. Tai, kad asmuo nesiėmė tam tikrų veiksmų, kad išvengtų padarinių, gali būti pritaikoma ne tik netiesioginei tyčiai, bet ir nusikalstamam pasitikėjimui, pvz.: asmuo, sukdamas iš šalutinio kelio į pagrindinį, nepraleidžia juo važiuojančio automobilio, kadangi tikisi, kad pastarojo vairuotojas sulėtins greitį ir iš šalutinio kelio važiuodamas vairuotojas spės išsukti išvengiant susidūrimo (pirmasis vairuotojas rėmėsi antrojo sugebėjimais, t. y. veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo). Taip pat tai, kad kaltininkas, siekdamas išvengti padarinių, visgi

---

http://www.infolex.lt/tp/1163678?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994561?nr=1.

[154] Sergej Skljarov, *supra* note, 124: 37, 38, 44.

[155] Skirmantas Bikelis, „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ - turiningasis netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektinio momento parafrazė?“ *Teisės problemos* 3(61) (2008), 37.

[156] Puppe I. *Der Vorstellungsinhalt des dolus eventualis* // ibid. S. 32. (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).

[157] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 161.

[158] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 358.

ėmėsi atitinkamų veiksmų, nebūtinai šalina netiesioginę tyčią jo veikoje: aplinkybė, kad po 30 intensyvių smūgių į nukentėjusiojo gyvybiškai svarbias kūno vietas kaltininkas iškvietė greitąją medicinos pagalbą, manytina, nebus priežastimi veiką kvalifikuoti pagal nusikalstamą pasitikėjimą, o ne pagal netiesioginę tyčią. Dėl aptariamo „nieko nedarymo padariniams išvengti“ kriterijaus taikymo ribų neapibrėžtumo, šis „padarinių nevengimo“ teorijos išskirtas kriterijus gali būti tik papildomu, bet ne vienu pagrindinių požymiu aiškinant netiesioginės tyčios valinio momento turinį ir siekiant tinkamai atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo.

Baudžiamosios teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, kad labiausiai netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo padeda atriboti „intelektinė“ teorija. Minėta teorija teigia, kad netiesioginė tyčia nustatoma tada, kai kaltininkas daro nusikalstamą veiką suvokdamas pakankamai didelį jos realizavimo pavojų. Atitinkamai, nusikalstamas pasitikėjimas būna tada, kai kaltininkas nusikalstamai veikia suvokdamas, jog baudžiamajame įstatyme aprašytos nusikalstamos veikos sudėties realizavimo tikimybė yra pakankamai menka.[159] Tad, pagal šią teoriją, valinis nusikalstamos veikos momentas tiek netiesioginės tyčios, tiek nusikalstamo pasitikėjimo apibrėžime yra nereikalingas ir turi būti pašalinamas. Mano nuomone, šis pasiūlymas nėra tikslingas. Valininis kaltės momentas netiesioginėje tyčioje ir nusikalstamame pasitikėjime nėra tuščia, nieko nereiškianti sąvoka. Atliekant išsamesnę minėtų kaltės rūšių turinio analizę, pastebima, kad tiek negatyviosios, tiek pozityviosios jų valinio momento dalys iš esmės skiriasi ir tas skirtumas suformuoja dar vieną ryškų kriterijų, padedantį atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo. Pozicijai, kad valinis kaltės momentas abiejose kaltės rūšyse yra reikalingas ir neperteklinis, tikėtina, pritaria ir įstatymų leidėjas, kadangi bent artimiausiu metu nėra numatytas toks drastiškas kaltės rūšių definicijų pakeitimas. Taigi, išryškinus netiesioginės tyčios valinio momento svarbą ir reikšmę, toliau darbe tęsiame šio kaltės momento tyrimą.

Išsamiau analizuojant baudžiamajame įstatyme pateiktą netiesioginės tyčios valinio momento formuluotę, būtina pabrėžti, kad žodis „nenorėjo“ suprantamas ne kaip aktyvus asmens nenorėjimas tam tikrų padarinių, t. y. pastangų dėjimas siekiant jų išvengti, o kaip pasyvus – nors kaltininkas nėra suinteresuotas atitinkamų padarinių kilimu, tačiau jis yra abejingas jų atžvilgiu, jam iš esmės nesvarbu, kils jie ar ne. Šie padariniai laikomi antriniais, jie yra kaina už tai, kad kiltų kaltininko iš tiesų siekiami padariniai. Jie dažniausiai tampa neišvengiamais, kadangi asmuo užsibrėžtam tikslui pasiekti pasirenka būtent tokį elgesio būdą, vietą ir laiką, jog pasirinktomis sąlygomis negeidžiami padariniai tampa labai tikėtini[160]. Šių padarinių asmuo iš

[159] Skirmantas Bikelis, *supra* note, 9: 40.
[160] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 357, 358.

principo galėtų ir išvengti, jei tik pakeistų savo elgesio būdą. Kaip pavyzdys pateiktina situacija, kai asmuo, keršydamas savo priešui, nusprendžia susprogdinti jo automobilį. Kaltininkas gali pasirinkti: susprogdinti jį dieną, kai yra didesnė tikimybė, jog bus praeivių ir jie gali nukentėti, arba naktį, kai tokia rizika būtų daug mažesnė. Jis savo patogumui pasirenka pirmą variantą ir susprogdina automobilį dieną. Visgi, rizika pasitvirtina ir nuo sprogimo nukenčia netikėtai pasirodęs praeivis. Nors kaltininkas šiuo atveju ir teigia, kad nenorėjo sužaloti praeivio, tačiau suvokė, kad sprogdinti automobilį dieną yra pavojinga, numatė, kad gali sužaloti ir pašalinius asmenis, tačiau buvo abejingas tokiems padariniams. Taigi, kaltininkas atsakys už tyčinį turto sunaikinimą ir už asmens sužalojimą netiesiogine tyčia.

Antroji netiesioginės tyčios valinio kaltės momento formuluotės dalis – sąmoningas leidimas padariniams kilti - yra grynai teisinė, baudžiamoji formuluotė. Be specialaus teisinio aiškinimo, tik įvardijus ją, jos turinys neatsiskleidžia. Sąmoningas leidimas - tai specifinis teigiamas valinis santykis su pavojingais padariniais, kai kaltininkas sąmoningai, valingai leidžia rutuliuotis jo veikimo ar neveikimo sukeltiems įvykiams, leidžia kilti jo veikimo ar neveikimo nulemtiems pavojingiems padariniams[161]. Asmuo, veikdamas nusikalstamai, savo valingais veiksmais sukelia tam tikrų įvykių eigą, kuri išsirutuliuoja į atitinkamus pavojingus padarinius. Rusų mokslininkas A. I. Rarog taip pat akcentuoja, kad sąmoningas leidimas yra ne mąstymo procesas, kurio metu kaltininkas numato kelis savo veiksmų eigos variantus ir kad vienas iš jų sukels pavojingus padarinius, o sąmoningas leidimas rutuliuotis, vystytis jo sukeltiems įvykiams ir iš to sekantiems padariniams[162].

Bendrai netiesioginės tyčios valinis kaltės momentas išsiskiria tuo, kad padarinių nenoras esant netiesioginei tyčiai dažniausiai reiškia aukščiausią abejingumo laipsnį, t. y. absoliutų kaltininko abejingumą kilusių ir inkriminuojamų padarinių atžvilgiu. Kaltininko nejaudina galimi, objektyviai pavojingi padariniai ir jie nesulaiko asmens nuo pasirinkto tikslo – padaryti baudžiamajame įstatyme numatytą veiką, siekimo[163]. Šiuo atveju galima vadovautis anksčiau aptartos „abejingumo“ teorijos nuostatomis. Nors ši teorija, kaip buvo minėta, kritikuojama dėl to, kad abejingumas būdingas ne tik netiesioginei, bet ir tiesioginei tyčiai bei nusikalstamam pasitikėjimui, manytina, tai nėra teisinga pastaba. Veikdamas tiesiogine tyčia, kaltininkas nėra abejingas baudžiamajame įstatyme nurodytiems padariniams, atvirkščiai, jis jų siekia, padariniai jam yra reikalingi[164]. Esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininko neabejingumas pasireiškia tikėjimu, kad atitinkami padariniai nekils, tačiau tas tikėjimas yra lengvabūdiškas. Tad, abejingumas kaip valinio kaltės momento požymis iš esmės būdingas tik

[161] Vasilij Borisovich Malinin, *supra* note, 39: 686.
[162] Anatolij Petrovich Kozlov, *supra* note, 10.
[163] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 358.
[164] Aleksej Ivanovich Rarog, *supra* note, 132: 85;

netiesioginei tyčiai. Kitas svarbus aspektas, išskiriantis netiesioginės tyčios valinį momentą, yra tai, kad kaltininko padarinių nenoras tiek esant absoliučiam abejingumui, tiek ir nuoširdžiam nenorui, nepagrįstas jokiais objektyviai reikšmingais veiksmais ar tikėjimu objektyviosiomis aplinkybėmis, kurios turėtų užkirsti kelią įstatyme numatytiems padariniams[165].

Teismų praktikoje valinis netiesioginės tyčios kaltės momentas, kaip ir intelektualusis, deja detaliau yra ganėtinai retai analizuojamas ir, atitinkamai, konkrečiose situacijose argumentuojamas. Teismai dažniausiai tik nurodo, kad kaltininkas sąmoningai leido kilti padariniams, neaiškindamas šios formuluotės, neatskleisdamas jos turinio. Kartais sutinkama papildoma pastaba, kad veikdamas netiesiogine tyčia, asmuo „*buvo abejingas ir sąmoningai leido tokiems padariniams kilti*"[166], „*yra abejingas galimiems padariniams, jam tas pats, ar jie įvyks ar ne*"[167]. Bene išsamiausią netiesioginės tyčios valinio momento išaiškinimą pateikė plenarinė sesija byloje[168], kurioje nurodė, kad „*apibūdinant netiesioginės tyčios valinį turinį (momentą) pažymėtina, kad kaltininkas, nors savo pavojingos veikos padarinių nesiekia ar net jų nenori, tačiau savo pavojingo elgesio nenutraukia, jo nekeičia. Kaltininkas nemąsto, kaip išvengti galimų pavojingų padarinių. Todėl ir nėra kaltininko valinių pastangų išvengti padarinių. Jei kaltininkas vis tik tikisi, kad jo pavojingos veikos padarinių nebus, tai tokia viltis yra niekuo nepagrįsta arba remiasi tik abstrakčiais, subjektyviais, atsitiktiniais dalykais – sėkme, palankiu likimu, prietarais ir pan. Tokia kaltininko intelektinė valinė veikla iš esmės rodo jo abejingumą galimiems savo pavojingos veikos padariniams ir yra vienas esminių požymių netiesioginę tyčią atribojant nuo nusikalstamo pasitikėjimo*".

Netiesioginės tyčios valinį momentą iliustruoja byla[169], kurioje *V. S. nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad konflikto metu tyčia metė radijo imtuvą V. K. į galvą, taip padarė jai sužalojimus, kurie komplikavosi ir V. K. įvykio vietoje mirė. Įvertinus byloje ištirtų įrodymų bei nustatytų aplinkybių visumą, teismas konstatavo, kad V. S. suvokė, jog jis savo veika kėsinasi į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti, t. y. veikė netiesiogine tyčia*. Nors teismas valinio kaltės momento detaliau neanalizavo, bet iš bylos aplinkybių matyti, jog kaltininkas iš tiesų nenorėjo nukentėjusiosios mirties, pas ją į namus atėjo ne su siekiu ją nužudyti, o norėdamas išsiaiškinti tarpusavio asmenines problemas. Visgi, pasirinkdamas radijo

[165] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 358.
[166] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-587-697/2015", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163678?nr=1.
[167] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-244-942/2015", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1045735?nr=2.
[168] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
[169] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015", Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994561?nr=1.

imtuvo metimą V. K. į galvą kaip kerštо už įžeidimą būdą, kaltininkas nemąstė, kaip išvengti pavojingų padarinių, jis nedėjo jokių valinių pastangų, kad tokių pasekmių nekiltų. Jei kaltininkas ir tikėjosi pavojingų padarinių išvengti, tai tokia viltis buvo pagrįsta ne objektyviais, o subjektyviais, abstrakčiais dalykais, pvz.: sėkme, palankiu likimu. Taigi, V. S. iš esmės buvo abejingas galimiems savo pavojingos veikos padariniams.

Apibendrinant, asmens „nenoras, bet sąmoningas leidimas kilti padariniams“ nurodo, kad kaltininkas, nors ir nėra suinteresuotas atitinkamų padarinių kilimu, tačiau jis yra abejingas jų atžvilgiu, jam iš esmės nesvarbu, kils jie ar ne. Veikdamas netiesiogine tyčia, asmuo sąmoningai, valingai leidžia rutuliuotis jo veikimo ar neveikimo sukeltiems įvykiams, leidžia kilti jo veikimo ar neveikimo nulemtiems pavojingiems padariniams. Asmens nenoras, dalinis tikėjimasis, kad tam tikri padariniai nekils, nepagrįstas jokiais objektyviai reikšmingais veiksmais ar objektyviomis aplinkybėmis, kurios realiai galėtų užkirsti kelią įstatyme numatytiems padariniams, - kaltininkas pasikliauja tokiais abstrakčiais dalykais kaip sėkme, palankiu likimu, prietarais ir pan.

3.2. Lengvabūdiškas tikėjimasis išvengti padarinių

Nusikalstamo pasitikėjimo valinis kaltės momentas BK 16 str. 2 d. atskleidžiamas formuluote: „lengvabūdiškai tikėjosi jų (padarinių – *aut. pastaba*) išvengti“. Minėta definicija, kaip ir netiesioginės tyčios atveju, susideda iš dviejų dalių: 1) negatyvios, kuria nusakomas padarinių nenoras[170] ir 2) pozityvios, kuria suformuluota specifinė, tik nusikalstamam pasitikėjimui būdinga kaltininko nuostata sukeltų padarinių atžvilgiu. Nors negatyvioji valinio kaltės momento dalis tiek netiesioginės tyčios, tiek nusikalstamo pasitikėjimo atveju įvardijama vienodai „padarinių nenorėjo“, tačiau pirmieji skirtumai tarp minėtų kaltės rūšių, kalbant apie valinį jų momentą, išryškėja būtent čia.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, asmuo veikia netiesiogine tyčia, kai baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių jis nenori pasyviai, t. y. jis nėra suinteresuotas atitinkamų padarinių kilimu, tačiau yra abejingas jų atžvilgiu, jam iš esmės nesvarbu, kils jie ar ne. Esant nusikalstamam pasitikėjimui, priešingai, asmens nenoras yra aktyvus – kaltininkas taip pat nėra suinteresuotas, kad kiltų tam tikri padariniai, tačiau jo nenoras yra susijęs su tikėjimu, kad tie padariniai neatsiras; asmuo nėra abejingas padarinių atžvilgiu[171]. Šis tikėjimas pagrįstas ne nežemiškomis jėgomis ar sėkme, o apskaičiavimais, objektyviomis aplinkybėmis, kurios,

[170] Nors „nenoro“ sąvoka tiesiogiai nėra įtvirtinta apibrėžime, asmens nenoras, kad kiltų atitinkami padariniai, suvokiamas iš bendro nusikalstamo pasitikėjimo sampratos konteksto.
[171] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 357, 358.

kaltininko manymu, turi padėti išvengti pavojingų padarinių. Būtent toks tikėjimo pobūdis ir lemia kaltininko padarinių numatymą kaip mažai tikėtinų. Taigi, tam, kad asmens įvykdyta nusikalstama veika būtų inkriminuojama kaip padaryta dėl nusikalstamo pasitikėjimo, pirmiausia būtina nustatyti, ar kaltininkas tikėjosi išvengti padarinių ir kokiomis aplinkybėmis tas tikėjimas buvo pagrįstas. Žvelgiant iš įrodinėjimo pusės, minėta informacija gaunama apklausus kaltininką bei ištyrus įvykio aplinkybes.

Teismų praktika, atskleidžiant ne tik intelektualųjį, bet ir valinį kaltės momentą nusikalstamo pasitikėjimo atveju, yra ganėtinai skurdi. Teismai inkriminuodami, kvalifikuodami nusikalstamas veikas, neretai tik atkartoja baudžiamajame įstatyme pateiktą nusikalstamo pasitikėjimo definiciją ar jos fragmentus, detaliau neaiškindami, kaip ji suvokiama ir kaip ji pritaikoma konkrečioje situacijoje[172]. Laimei, 2015 metais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija pateikė pakankamai išsamų nusikalstamo pasitikėjimo apibrėžimo išaiškinimą, kurio dėka, manytina, teismai gali tikslingiau nustatyti šią kaltės rūšį bylose. Plenarinė sesija nurodė, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininkas „*mano (yra įsitikinęs), jog egzistuoja aplinkybės, kurios jo sukurtoje pavojingoje, rizikingoje situacijoje neleis kilti žalingiems padariniams. Tokiomis aplinkybėmis, kaltininko nuomone, gali būti jo paties asmeninės savybės (patirtis, meistriškumas, jėga ir pan.), kitų įvykyje dalyvaujančių (galinčių dalyvauti) asmenų žinomas, prognozuojamas, atsargus ir pan. elgesys; situacijos, kurioje kaltininkas veikia, ypatumai (geras matomumas, kokybiška kelio danga, nuspėjamas kitų asmenų elgesys ir pan.); kaltininko naudojamų įrankių, priemonių kokybė, patikimumas ir pan. Atskirais atvejais, kaltininko įsitikinimu, aplinkybių, padėsiančių išvengti pavojingų padarinių, gali būti ne viena, o kelios, tačiau kiekviena iš jų yra konkrečiai suvokiama kaip reali ir galinti užkirsti kelią padariniams atsirasti. Taigi nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininko valia nukreipta tam, kad dėl jo veikos pavojingų padarinių nebūtų. Jis ne šiaip tikisi sėkmės, kad galbūt padariniai dėl jo veikos nekils, bet ir vertina savo veikimo (neveikimo) pobūdį, situaciją, kurioje daroma veika, ir yra įsitikinęs, jog egzistuoja konkrečios aplinkybės (aplinkybė), kurios būtent jo sukurtoje situacijoje užkirs kelią pavojingiems padariniams.*

[172] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-976/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1251059?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-677/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1286279?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/506620?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-418/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/227126?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/179191?nr=1.

Kaltininko įsitikinimas, kad jo veika, esant tokioms aplinkybėms nesukels pavojingų padarinių, nulemia jo sprendimą vykdyti veiką“[173].

Iš minėto išaiškinimo matyti, kad aplinkybės, kuriomis remdamasis kaltininkas pasirenka rizikingą elgesį, gali būti įvairios: asmens pasitikėjimas savo jėgomis, pasitikėjimas kitais žmonėmis, veikos darymo metu naudojamų techninių priemonių patikimumu, tikėjimas gamtos jėgomis ir pan. Svarbiausia, kad tos aplinkybės, veiksniai būtų objektyvūs. Objektyvumas pasireiškia tuo, kad aplinkybė ar veiksnys, objektyviai vertinant, iš principo tam tikromis sąlygomis yra pajėgus užkirsti kelią pavojingų padarinių atsiradimui. Teismai taip pat nurodo, kad „<...> *aplinkybių, kuriomis remdamasis kaltininkas tikisi išvengti nusikalstamų padarinių, pobūdis turi esminę reikšmę vertinant, ar veika padaryta nusikalstamai pasitikint ar netiesiogine tyčia. Jeigu kaltininkas tikisi išvengti padarinių remdamasis sėkme, likimu, nuojauta, prietarais ir pan., – tai netiesioginės tyčios požymis. Jeigu kaltininkas tikisi išvengti padarinių ir pasikliauja savo ar kitų asmenų savybėmis, žmogaus sukurtų objektų ar gamtos jėgų veikimu bei kitomis realiai egzistuojančiomis objektyviomis aplinkybėmis, – tai nusikalstamo pasitikėjimo požymis*“[174]. Pažymėtina, kad išvadą, ar asmens nurodytos aplinkybės, kuriomis jis rėmėsi veikdamas rizikingai, yra objektyvios, daro tyrimą byloje atliekantis asmuo ir teismas[175].

Tikėjimo objektyviais veiksniais nustatymas yra būtinas, bet nepakankamas nusikalstamo pasitikėjimo elementas, norint konstatuoti kaltę. Aiškinant nusikalstamo pasitikėjimo valinio momento turinį, be asmens tikėjimo, kad padariniai nekils, ne mažiau svarbu ir tai, kad tas tikėjimas, apskaičiavimai būtų būtent lengvabūdiški[176]. Asmuo pripažįstamas kaltu ne vien dėl rizikingo elgesio, pavojingų padarinių numatymo, bet ir dėl to, kad jis būtent lengvabūdiškai pasitikėjo tam tikru veiksniu ir dėl to ėmėsi rizikingos veikos. Prof. V. Piesliakas aiškina, kad po žodžiais „lengvabūdiškai tikėjosi“ slypi tai, kad kaltininkas susiklosčiusią situaciją įvertino nepakankamai atidžiai, aplinkybes, kuriomis jis pasitikėjo, jis pervertino ir tos aplinkybės objektyviai buvo nepakankamos norint išvengti padarinių. Išvada dėl asmens pasitikėjimo lengvabūdiškumo daroma vadovaujantis kriterijumi: kaip konkrečioje situacijoje elgtųsi kitas normalus, įstatymus gerbiantis asmuo? Jei kitas asmuo panašioje situacijoje nedrįstų remtis ta aplinkybe, kuria rėmėsi kaltininkas, nerizikuotų panašiai elgtis, galima daryti išvadą, kad kaltininkas veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo. Ir atvirkščiai, jei kiti asmenys panašioje situacijoje taip pat remtųsi ta aplinkybe, kuria rėmėsi kaltininkas, tikėtųsi, kad ji yra pajėgi panašioje situacijoje užkirsti kelią pavojingų padarinių kilimui, darytina išvada apie asmens

[173] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
[174] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
[175] Vytautas Piesliakas, *supra* note 3: 388.
[176] Aleksandr Ivanovich Korobeev (red.), *supra* note, 85: 473.

apskaičiavimų, taigi ir jo poelgio apskritai nepriešingumą baudžiamajai teisei. Gi ne kiekviena rizika ir dėl jos kilę padariniai užtraukia baudžiamąją atsakomybę (pvz.: BK 34, 35 str.).[177]

Teismų praktikoje asmens lengvabūdiškumo turinys dažniausiai nėra detaliau analizuojamas. Neretai tik nurodoma, kad kaltininkas veikė lengvabūdiškai[178], jog „*lengvabūdiškai tikisi, kad yra aplinkybių, kurios neleis kilti žalingoms pasekmėms*“[179], „*dėl lengvabūdiško apskaičiavimo jų išvengti nepavyksta*“[180]. Visgi, pasitaiko ir bylų, kuriose teismai stengiasi atskleisti lengvabūdiškumo esmę: „ <...> *lengvabūdiškai tikėjosi šių padarinių išvengti. Tai reiškia, kad toks asmuo netinkamai įvertino ar pervertino konkrečias objektyvias aplinkybes, kurios, jo manymu, turėjo užkirsti kelią padariniams*“[181]. Galiausiai, paminėtina jau anksčiau cituota byla, kurioje plenarinė sesija pakankamai išsamiai atskleidžia lengvabūdiškumo turinį: „*lengvabūdiškas tikėjimasis išvengti padarinių reiškia, kad kaltininkas, remdamasis konkrečiomis aplinkybėmis, nepagrįstai mano, kad pavojingų padarinių neatsiras. Kaltininkas pervertina numatomų aplinkybių įtaką priežastingumo grandinėje ir neteikia reikšmės aplinkybėms, kurios iš tikrųjų gali turėti įtakos padarinių atsiradimui*“[182]. Vadinasi, asmeniui veikiant lengvabūdiškai, jis savo veikos pavojingumą suvokia gana abstrakčiai, t. y. asmens vertinimu jo vykdoma veika kitomis aplinkybėmis galėtų būti laikoma pavojinga, tačiau jo konkrečiu atveju manoma, kad padariniai visgi nekils.

Kad būtų lengviau suvokti valinį kaltės momentą veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kaip pavyzdys pateiktina byla[183], kurioje G. L. nuteistas pagal BK 229 str. („*Tarnybos pareigų neatlikimas*“). *G. L. nuteistas už tai, kad netinkamai atliko pareigas, būtent: eidamas Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) Varėnos rinktinės Druskininkų užkardos sargybų būrio vyresniojo pasieniečio pareigas ir atlikdamas tarnybą pasienio kontrolės punkte, būdamas atsakingas už iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respubliką atvykstančių asmenų dokumentų patikrinimą ir duomenų įvedimą į VSAT informacinę sistemą, nepatikrino į Lietuvos Respubliką iš Baltarusijos Respublikos atėjusio Baltarusijos Respublikos piliečio V. P. asmens dokumentų ir neįvedė jo*

[177] Vytautas Piesliakas, *supra note*, 3: 389.
[178] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-677/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1286279?nr=1.
[179] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42-942/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173502?nr=1.
[180] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918726?nr=1.
[181] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-228-303/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1041608?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1041610?nr=1.
[182] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
[183] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/506620?nr=1.

duomenų į VSAT informacinę sistemą. Dėl to V. P. neteisėtai perėjo Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir neteisėtai iš Baltarusijos Respublikos teritorijos pateko į Lietuvos Respubliką. Byloje nustatytos aplinkybės rodo, kad G. L., matydamas V. P. pasienio kontrolės punkte, žinodamas jo atvykimo tikslą (automobilio pirkimas), privalėjo ir objektyviai turėjo galimybę patikrinti šio asmens dokumentus, atlikti kitas būtinas procedūras. Atsižvelgdama į tai, kolegija sutinka su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvada, kad G. L. dėl nusikalstamo pasitikėjimo netinkamai vykdė savo pareigas, t. y. numatė, kad dėl jo neveikimo V. P. gali neteisėtai kirsti Lietuvos Respublikos sieną, tačiau lengvabūdiškai juo pasitikėjo ir tikėjosi tokių padarinių išvengti. Iš pateiktos teismo išvados matyti, kad kaltininkas šioje situacijoje, nors ir nenorėjo, kad kiltų padariniai (didelė žala valstybei), tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti. Asmens nenoras buvo susijęs tikėjimu, kad padariniai nekils, o tikėjimas pagrįstas objektyviomis aplinkybėmis, būtent: kito asmens (V. P.) prognozuojamu elgesiu, kad jis nekirs Lietuvos Respublikos sienos neturėdamas tam leidimo, o pabuvojęs pasienio punkte grįš atgal į Baltarusiją. Kaltininko tikėjimo lengvabūdiškumas pasireiškė tuo, kad jis susiklosčiusią situaciją įvertino nepakankamai atidžiai, aplinkybę, kad V. P. be leidimo nekirs Lietuvos Respublikos sienos, jis pervertino ir ši aplinkybė objektyviai buvo nepakankama norint išvengti padarinių. Išvadą, kad G. L. veikė būtent dėl lengvabūdiškumo, pagrindžia tai, jog kitas normalus, įstatymus gerbiantis asmuo, panašioje situacijoje nedrįstų remtis minėta aplinkybe, nerizikuotų elgtis taip pat.

Taigi, siekiant atriboti netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą pagal valinį kaltės momentą, būtina atsižvelgti tiek į negatyviąją, tiek į pozityviąją minėtų kaltės rūšių formuluočių dalis, kadangi skirtumai pasireiškia abiejuose jų. Veikiant netiesiogine tyčia, kaltininkas baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių nenori pasyviai, t. y. jis nėra suinteresuotas atitinkamų padarinių kilimu, tačiau yra abejingas jų atžvilgiu, o veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, priešingai, asmens nenoras yra aktyvus – nenoras susijęs su tikėjimu, kad tie padariniai neatsiras. Sąmoningas leidimas kilti padariniams suprantamas kaip kaltininko sąmoningas, valingas leidimas rutuliuotis jo veikos sukeltiems įvykiams ir iš to sekantiems padariniams; kaltininko dalinis tikėjimasis, kad tam tikri padariniai nekils, nepagrįstas jokiais objektyviai reikšmingais veiksmais ar objektyviomis aplinkybėmis. Asmens lengvabūdiškas tikėjimasis, kad padariniai nekils, konstatuojamas tada, kai kaltininkas nuoširdžiai tikisi išvengti padarinių, tikėjimas paremtas, jo nuomone, teisingais apskaičiavimais, objektyviomis aplinkybėmis, visgi, susiklosčiusią situaciją kaltininkas įvertina nepakankamai atidžiai, aplinkybes, kuriomis jis pasitiki, jis pervertina ir tos aplinkybės objektyviai yra nepakankamos norint iš tiesų išvengti padarinių.

4. NETIESIOGINĖS TYČIOS IR NUSIKALSTAMO PASITIKĖJIMO ATRIBOJIMO PROBLEMOS SKIRTINGŲ KATEGORIJŲ BYLOSE

Teisinių pasekmių požiūriu, pvz.: galimybės atidėti bausmės vykdymą, galimybės atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, sankcijos griežtumo ir pan., tarp tyčinio ir neatsargaus nusikaltimo įstatymų leidėjas daro esminį skirtumą. Tačiau faktinė riba tarp nusikalstamos veikos, įvykdytos netiesiogine tyčia, ir įvykdytos dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kaip pastebima, dažnai yra labai nežymi. Kaip jau buvo išsiaiškinta ankstesniuose darbo skyriuose, atribojant minėtas kaltės rūšis, tikslingiausia vadovautis tiek intelektualiuoju, tiek valiniu kaltės momentu, ypatingai atidžiai vertinant skiriamuosius jų bruožus. Visgi, teismų praktikoje, kaip pastebima, nustatant kaltę, jos formas ir rūšis, neretai susiduriama su tam tikrais nenuoseklumais – vienos aplinkybės yra pervertinamos, į kitas kreipiama per mažai dėmesio. Klaidos, nustatant kaltę, kelia grėsmę byloje priimti per griežtą arba, atvirkščiai, per švelnų sprendimą. Taigi, paanalizuokime detaliau, kokios problemos kyla atribojant netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą skirtingų kategorijų bylose, kaip tos problemos sprendžiamos ir, atradus, manytina, kritikuotinus teismų sprendimus, pateikime galimai teisingus sprendimo variantus.

4.1. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei

Baudžiamojo įstatymo 129 str. („*Nužudymas*“) ir 132 str. („*Neatsargus gyvybės atėmimas*“) įtvirtintos veikos yra panašios – abiem atvejais atimama kito žmogaus gyvybė, skiriasi tik kaltės formos, kuriomis kaltininkai jas įvykdo. Pirmuoju atveju asmuo veikia tyčia, o antruoju – dėl neatsargumo. Nors minėtų veikų atribojimo kriterijus yra aiškiai išskirtas ir, atrodytų, pakankamai suprantamas, visgi, kvalifikuojant veikas pagal šiuos Baudžiamojo kodekso straipsnius, iškyla sunkumų. Kaip yra nurodęs prof. V. Piesliakas, „gyvybės atėmimas nebūtinai yra smūgių peiliu ar kitu daiktu, pritaikytu kūnui žaloti, padarinys. Iš principo gyvybę galima atimti ir suduodant vieną ar kelis smūgius ranka į galvos (dažniausiai veido) ar pilvo sritį“[184]. Pasitaiko atvejų, kai asmuo miršta nuo vieno patirto smūgio[185], kita vertus, yra nemažai

[184] Vytautas Piesliakas, *supra* note, 7.

[185] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2K-513-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1156797?nr=1;„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994432?nr=1.

pavyzdžių, kai tokiais atvejais sunkūs padariniai nei sveikatai, nei gyvybei nekyla[186]. Kaip turi būti kvalifikuojama veika, kai suduodant vieną smūgį atimama žmogaus gyvybė? Kaip nužudymas netiesiogine tyčia, kaip neatsargus gyvybės atėmimas ar kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir sunkaus sveikatos sutrikdymo sutaptis? Tai yra bene vienas labiausiai diskutuotinų klausimų tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek Lietuvos teismuose, o vadinamoji vieno smūgio doktrina atskleidžia situacijas, kada atriboti tyčią ir neatsargumą yra itin sudėtinga.

Atvejai, kai asmuo atima gyvybę nukentėjusiajam vieną kartą sudavęs ranka smūgį į gyvybiškai svarbią kūno dalį (galvą, pilvą, krūtinę), sulaukė mokslinio dėmesio. Šia tema yra išspausdintos kelios prof. V. Piesliako publikacijos[187], šį klausimą analizavo dr. S. Bikelis[188], dr. E. Riaubaitė[189], dr. T. Girdenis[190], tačiau nevisi autoriai sutaria dėl veikos kvalifikavimo. 2013 m. lapkričio 28 d. vyko Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuota konferencija „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“. Vieni iš konferencijos pranešėjų: prof. dr. A. Gutauskas, dr. T. Girdenis ir prof. dr. R. Jurka, bandė atskleisti gyvybės atėmimo vienu smūgiu bylose kylančius kvalifikavimo probleminius aspektus. Jų nuomonės dėl veikos kvalifikavimo nurodytu atveju išsiskyrė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas A. Gutauskas išreiškė pritarimą 2009 metais suvienodintai teismų praktikai[191], kad žmogaus gyvybės atėmimas vienu smūgiu turėtų būti kvalifikuojamas kaip nužudymas netiesiogine tyčia[192]. Dr. T. Girdenis nepritarė šiai pozicijai ir nurodė, kad teismai konstatuoja kaltę formaliai: pirmiausia jie nustato kaltės turinį ir tik po to ieško argumentų. Mokslininko nuomone, gyvybės atėmimas vienu smūgiu turėtų būti kvalifikuojamas kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir sunkaus sveikatos sutrikdymo sutaptis[193]. Prof. dr. R. Jurka savo pranešime pažymėjo, jog nustatydami kaltės turinį gyvybės atėmimo vienu smūgiu bylose, teismai turi įvertinti situaciją iki konflikto, konflikto metu ir po jo, taip pat nukentėjusiojo asmens sveikatos, fizinę būklę,

[186] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511-693/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1161121?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1071510?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/874776?nr=1.

[187] Vytautas Piesliakas, *supra* note, 7.; Vytautas Piesliakas,“Ką galima vadinti žudiku?,“ *Justitia* 1, 73 (2010).

[188] Skirmantas Bikelis, *supra* note, 9., Skirmantas Bikelis, *supra* note 15.

[189] Eglė Riaubaitė, *supra* note 18.

[190] Tomas Girdenis, *supra* note 19.

[191] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/138023?nr=1.

[192] Aurelijus Gutauskas, „Neteisėtas gyvybės atėmimas vienu smūgiu: teisėjo požiūris“, pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.

[193] Tomas Girdenis, „Nužudymo vienu smūgiu ar keliais smūgiais teisinio vertinimo problemos“, pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.

elgesį ir atskleisti kaltininko santykius su nukentėjusiuoju. Teisininko nuomone, kilus abejonėms dėl kaltinamojo tyčinės kaltės, jos aiškinamos kaltinamojo naudai.[194]

Teismų praktika kvalifikuojant gyvybės atėmimo vieno smūgiu veikas palaipsniui keitėsi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. Nr. 46 nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 27 p. nurodyta, kad, „*jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė kitam žmogui, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata, ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuojama pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė*“[195]. Iš šio išaiškinimo matoma, kad nusikalstamos veikos kvalifikacijai lemiamą įtaką daro ne tik veikos padariniai ir priežastinio ryšio pobūdis, bet ir kaltės turinys, asmens suvokimo ribos, nuo kurių ir priklauso priežastinio ryšio vystymosi numatymas. Kurį laiką po minėto išaiškinimo pasitaikydavo bylų, kuriose teismai veikas, kai asmuo be išankstinio sumanymo nužudyti suduoda kitam asmeniui vieną smūgį į gyvybiškai svarbią vietą, dėl ko nukentėjusysis miršta, vertindavo kaip neatsargaus nužudymo ir atitinkamo sunkumo sveikatos sutrikdymo sutaptį arba tik kaip neatsargų nusikaltimą. Pagrindinis argumentas būdavo toks, kad *gyvybės atėmimas nėra dėsningas vieno smūgio į veidą padarinys, kaltininkas paprastai nesuvokia, kad tokia veika pavojinga kito žmogaus gyvybei ir nenumato tokių padarinių kaip gyvybės atėmimas*[196].

Ilgainiui teisėjų pozicija kvalifikuojant vieno smūgio bylas keitėsi, atitinkamai kito ir teismų praktika. Situacijos, kai asmuo tyčia suduoda nukentėjusiajam smūgį kumščiu į veidą, galvos sritį ar kitą gyvybiškai svarbią kūno vietą, dėl ko pastarasis miršta, imtos vertinti tik kaip nužudymas netiesiogine tyčia. Tokios išvados pagrindiniai argumentai: *sunkių padarinių kilimo tikimybė smūgiuojant į gyvybiškai svarbią kūno vietą yra akivaizdi*[197]; *asmuo, būdamas suaugęs, normalaus protinio išsivystymo ir turintis pakankamai gyvenimiškos patirties, smūgiuodamas į tokį žmogaus gyvybei svarbų organą kaip galva, negali nesuprasti, jog toks veiksmas yra pavojingas žmogaus gyvybei*[198]. Taigi, pagrindinai remiamasi tik faktu, kad buvo smūgiuota į gyvybiškai svarbią kūno vietą. Aptariamą poziciją, vertinant nužudymą vienu smūgiu, įtvirtino ir

[194] Raimundas Jurka, „Nužudymo vienu smūgiu byla: gynybos probleminiai aspektai“, pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.
[195] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika. 2004, 21, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/40954?nr=1.
[196] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/78302?nr=1.
[197] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/90257?nr=1.
[198] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-621/2007“, http://www.infolex.lt/tp/81300?nr=1.

teismų praktiką suvienodino Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 metais priimta nutartis, kurioje pasisakyta, kad *tarp atliktų veiksmų, t. y. smūgio ranka į gyvybiškai pavojingą kūno vietą – galvą – ir padarinių – mirties – yra tiesioginis priežastinis ryšys ir atvejai, kai asmeniui yra atimama gyvybė, suduodant vieną smūgį į gyvybiškai svarbų organą, paprastai turi būti vertinami kaip tyčinis nužudymas*[199]. Minėtoje nutartyje tarsi suformuluojama taisyklė, kad „*kai kaltininkas, suduodamas smūgį nukentėjusiajam, suvokia tokio savo veiksmo pavojingumą žmogaus sveikatai ir gyvybei, numato, kad dėl to nukentėjusiajam gali būti sunkiai sutrikdyta sveikata arba jis gali mirti, tačiau yra abejingas tokios veikos galimiems padariniams, o nukentėjusysis dėl šios veikos miršta, tokiais atvejais kaltininko veika kvalifikuotina kaip tyčinis gyvybės atėmimas – nužudymas*“[200]. Tokia praktika, kai asmens veika vieno smūgio bylose vertinama kaip nužudymas netiesiogine tyčia, formuojama iki šiol. Visgi, atliekant išsamesnę teismų praktikos analizę, vertinant teismų pateiktas sprendimų argumentacijas analogiškose bylose, kyla pagrįsta abejonė dėl kai kurių teismų sprendimų ir apskritai dėl tokios kategoriškos pozicijos vieno smūgio bylose teisingumo.

Prof. V. Piesliakas taip pat nepritaria nuolatiniam netiesioginės tyčios nužudyti taikymui vieno smūgio bylose. Minėtą poziciją teisininkas išreiškė atskirąja nuomone, kai buvo priimama minėta 2009 metų plenarinės sesijos nutartis. Prof. V. Piesliakas nurodė, kad „<...> *vienodos teismų praktikos tokiose bylose, kai mirtis kyla nuo vieno smūgio ranka į galvos sritį, negali būti. Tokios veikos ir dėl jos kilusių padarinių kvalifikavimas priklauso nuo daugelio aplinkybių: nuo smūgio vietos ir stiprumo, kaltininko ir nukentėjusiojo fizinio pajėgumo ir amžiaus, sveikatos būklės, kaltininko ir nuketėjusiojo tarpusavio santykių, konflikto priežasties, pagaliau kaltininko daromos veikos pavojingumo suvokimo bei padarinių numatymo. <...> Šios kategorijos bylose baudžiamojo įstatymo taikymas priklauso nuo itin detalaus faktinių bylos aplinkybių, kurios lemia kaltininko daromos veikos pavojingumo suvokimą ir padarinių numatymo ribas, nustatymo*“[201]. Pritartina šiai pozicijai. Visais atvejais, kai gyvybė atimama suduodant vienintelį smūgį į gyvybiškai svarbų organą, negalima vienareikšmiškai teigti, kad, asmuo numatė gyvybės atėmimą kaip labai tikėtiną savo veikos rezultatą ir sąmoningai leido tokiems pavojingiems padariniams kilti. Kadangi kiekviena situacija yra unikali ir savita, neteisinga būtų teigti, kad plenarinės sesijos suformuota veikos kvalifikavimo taisyklė gali būti pritaikoma visais atvejais, juolab, jog pati minėta taisyklė prasideda teiginiu: kai kaltininkas

[199] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/138023?nr=1.
[200] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/138023?nr=1.
[201] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/158922?nr=10.

suvokia, numato, tačiau yra abejingas. Skaitant pažodžiui galima daryti išvadą, kad ši taisyklė negali būti pritaikoma atvejais, kai kaltininkas nesuvokė ir nenumatė mirties galimybės arba numatymo laipsnis buvo nepakankamas. Todėl kiekvienu atveju ypatingai svarbu, kad teismai pateiktų išsamią savo sprendimo argumentaciją, itin atidžiai ir atsakingai ištyrę ir aptarę visas bylos aplinkybes. Kad ir kaip būtų apmaudu, visgi, teismai neretai apsiriboja tik formaliu kaltės turinio atkartojimu (kaltininkas suvokė, kad kelia pavojų gyvybei, numatė, kad gali atimti gyvybę, ir, nors ir nenorėjo atimti gyvybės, tačiau sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti), nepateikdami detalios argumentacijos, dėl ko, manytina, ne visada teisingai parenka kaltės formą ar rūšį.

Nagrinėjamo pobūdžio bylose nemažai bėdų sukelia vieno iš intelektualiojo kaltės momento - padarinių numatymo - laipsnio įvertinimas. Kaltininko padarinių numatymo pobūdžio klausimas dažniausiai yra visai nenagrinėjamas, o jei ir aptariamas, tai ganėtinai formaliai, tiesiog nurodant, kad asmuo numatė savo veikos padarinius. Tačiau, padarinių numatymas yra būdingas ne tik tyčiai, bet ir neatsargumui, o būtent – nusikalstamam pasitikėjimui ir, kaip jau išsiaiškinom ankstesniame darbo skyriuje, numatymo laipsnis šiose kaltės formose iš esmės skiriasi: veikiant netiesiogine tyčia, padariniai yra labai tikėtini, veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo – mažai tikėtini. Sutiktina su dr. T. Girdenio pozicija, kad iš esmės galima pritarti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamai praktikai, jog asmuo, smūgiuodamas į gyvybiškai svarbų organą (galvą, krūtinę ar pilvą), numato mirties galimybę, tačiau neįtikinama atrodo situacija, kad bet kuris asmuo smurtaudamas visada numato gana didelę tokių padarinių tikimybę[202]. Gyvenime aptariamo pobūdžio smurtas yra gana dažnas: naudojamas šeimoje sprendžiant konfliktus tarp sutuoktinių, buityje tarp pažįstamų ir nepažįstamų asmenų, tačiau mirtis dėl tokių veiksmų kyla retai. Kaip rodo medicininė ir teisminė praktika, dažniausiai padaromi įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai.[203] Kaip teisingai pastebi dr. T. Girdenis, „jei smūgiai į gyvybiškai svarbius organus būtų itin pavojingi gyvybei, kontaktinio sporto šakos, kurių pagrindas yra kovos menai (boksas, kikboksas, karatė), turėtų būti uždraustos“[204].

Vieno smūgio bylose teismai, pagrįsdami kaltininko veikimą netiesiogine tyčia, dažniausiai nurodo, kad asmuo „*numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui*“[205] arba, kad „*normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas,*

[202] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.
[203] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/158922?nr=10.
[204] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.
[205] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994561?nr=1.

kaltininkas numato, kad nuo tokio smūgio nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, iš jų ir tokie, dėl kurių jis gali mirti“[206]. Teismai bylose minėtus teiginius neretai tik formaliai atkartoja, nesusiedami jų su konkrečiomis situacijomis, nepritaikydami konkrečiam asmeniui. Kaip pavyzdys pateiktina byla[207], kurioje *T. J. buvo nuteistas pagal BK 129 str. 1 d., kadangi būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio tyčia vieną kartą spyrė nukentėjusiajam J. V. į dešiniąją veido pusę, taip padarydamas tam tikrus galvos sužalojimus, o po suduoto smūgio nukentėjusiajam atsitrenkus galva į sieną – papildomus sužalojimus. Nuo patirtų sužalojimų J. V. mirė ir buvo pripažinta, kad T. J. nužudė pastarąjį veikdamas netiesiogine tyčia. Vienas iš tokios išvados argumentų buvo jau anksčiau minėtas, teismų praktikoje įprastas teiginys, kad normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Visgi, šioje byloje buvo pripažinta, kad kaltininkas turėjo protinio išsivystymo defektą: lengvą protinį atsilikimą su elgesio sutrikimais. Tačiau minėta aplinkybė teismui nepasirodė išskirtinė ir įprastai teigė, kad T. J., būdamas suaugęs (įvykio metu jam buvo 34 metai), nors ir turėdamas minėta protinio išsivystymo defektą, tačiau turintis pakankamai gyvenimiškos patirties, orientuotas konkrečiose gyvenimiškose situacijose, adaptuotas gyvenime, smūgiuodamas vyresniam nukentėjusiajam (J. V. buvo 52 metai) į gyvybei svarbią kūno dalį – galvą, negalėjo nesuprasti, kad toks smūgis kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, ir kad nuo jo nukentėjusysis gali mirti*. Paminėtas teismų praktikos nenuoseklumas tik dar labiau sustiprina abejonę dėl šabloninių išaiškinimų taikymo skirtingose bylose tikslingumo.

Daugumai kaltinamųjų taikyti minėtus abstrakčius teiginius nėra tikslinga ne tik dėl to, kad tiek objektyvieji, tiek subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai vis kitoje byloje gali skirtis, tačiau minėtais teiginiais nėra nustatoma ir tiksli kaltės forma (nėra išskirtas numatymo laipsnis). Kritikuotina ir dar viena baudžiamoji byla[208], kurioje *K. K. nuteistas už tai, kad restorano patalpose iš pykčio tyčia vieną kartą kumščiu smogė į kairę veido pusę nukentėjusiajam I. P., nuo to šis parkrito ant grindų; taip jam padarė galvos sužalojimus, dėl kurių nukentėjusysis mirė. LAT išvadą, kad nuteistasis veikė netiesiogine tyčia, pagrindė tuo, kad smūgis buvo apgalvotas ir kryptingas, pakankamai stiprus ir nukentėjusiajam netikėtas. Taip pat nurodė aptariamą argumentą, kad normalaus protinio išsivystymo žmogus tokioje situacijoje*

[206] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2K-513-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1156797?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994432?nr=1.

[207] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/161686?nr=1.

[208] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.

numato mirties tikimybę. Teismas taip pat pažymėjo, kad kaltininkas tam tikrą laiką užsiiminėjo viena iš kovinio sporto šakų – Muay Thai – tailandiečių boksu. Mano manymu, teismui vertėjo ne abstrakčiai teigti, kad tam tikra patirtis, amžius ir išsilavinimas leidžia kaltinamajam suvokti nusikalstamos veikos pavojingumą ir numatyti sunkiausius nusikalstamos veikos padarinius – šiuo atveju mirtį, o išsiaiškinti, ar šis konkretus asmuo, konkrečioje situacijoje galėjo suvokti ir numatyti veikos padarinius. Išsiaiškinus minėta aspektą, sektų kitas klausimas, ar praktikoje yra įprasta, kad žmogus miršta nuo vieno suduoto smūgio į galvą, kadangi netiesioginė tyčia reikalauja būtent didelio padarinių kilimo laipsnio numatymo. Šioje byloje aplinkybė, kad kaltininkas numatė didelę tikimybę, jog nuo vieno smūgio į galvą žmogus mirs, abejotina. Kaip parodė pats nuteistasis, jis norėjo, kad I. P. paleistų šokių aikštelėje apkabintą jo sugyventinę, jis buvo susijaudinęs, nes matė išsigandusį sugyventinės veidą. Taigi, smūgį į kairį žandikaulį jis sudavė suvokdamas, kad nukentėjusiajam bus sukeltas fizinis skausmas, bet tikrai ne mirtis. Nuteistasis viso proceso metu nuosekliai parodė, kad jis nenumatė ir nesuvokė, jog nuo jo suduoto smūgio į žandikaulį gali kilti mirtinos pasekmės. Byloje nustatyta, kad po smūgio į veidą, nukentėjusysis krito ant grindų, ir taip dėl pakaušio sumušimo jam išsiliejo kraujas po smegenų dangalais, kas ir buvo jo mirties priežastis. Visų pirma, pažymėtina, jog smūgis buvo tik vienas, antra – jis buvo suduotas į apatinę veido dalį – kairį žandikaulį, kuris, iš tiesų nėra tokia pavojinga galvos dalis ir paprastai smūgiu į šią galvos dalį mirtis nesukeliama. Nors teismas ypatingai akcentavo tai, kad K. K. smūgis buvo tikslingas ir stiprus, nes jis lankė bokso užsiėmimus, tokia teismo išvada nepagrįsta, kadangi šis smūgis ekspertizės metu įvertintas nežymiu sveikatos sutrikdymu, kuris pats savaime mirties negali sukelti. Taip pat ir smūgio lokalizacija leidžia daryti išvadą, kad nuteistasis nesiekė ir nesuvokė, kad nuo tokio smūgio gali kilti nukentėjusiojo mirtis. Atsižvelgtina ir į K. K. elgesį po smūgio sudavimo – jis nerodė abejingumo galimiems pavojingiems padariniams: po suduoto smūgio jis iškart pasilenkė prie nukentėjusiojo, bandė jį kelti vienas, tačiau nepavyko, nukentėjusysis buvo be sąmonės, tada pamatęs ateinantį liudytoją R. K., kartu su juo pakėlė nukentėjusįjį ir nunešę paguldė jį ant neaukštos palangės prie restorano išėjimo, pamatęs, kad nukentėjusysis vemia, pavertė galvą žemyn, kad jis neužspringtų, visiems sakė, kad tai jis sudavė smūgį. Atvykus greitajai medicinos pagalbai, paaiškino, jog jis sudavė smūgį, po kurio nukentėjusysis krito, tada padėjo nunešti nukentėjusįjį į greitosios automobilį. Šie nuteistojo veiksmai rodo ne tik tai, kad jis nevengė atsakomybės, tačiau ir tai, kad siekė medikams suteikti informaciją, kuri jiems būtų vertinga suteikiant nuketėjusiajam pagalbą. Po to, kai medikai išvežė nukentėjusįjį į ligoninę, K. K. savo iniciatyva nuvyko į policijos komisariatą, kur papasakojo kas įvyko. Vėliau skambino į ligoninę, teiravosi apie nukentėjusiojo sveikatą. Iš to, kas pasakyta, matyti, kad nuteistasis tikrai nebuvo abejingas galimiems padariniams (netiesioginei tyčiai abejingumas būtinas) ir bandė išvengti

sunkesnių pasekmių. Iš byloje pateiktų aplinkybių galima daryti išvadą, kad nuteistasis suvokė rizikingą savo veikos pobūdį, numatė nedidelę tikimybę, kad suduodamas vieną smūgį nukentėjusiajam, pastarasis gali mirti ir, nors tokių padarinių (I. P. mirties) nenorėjo, lengvabūdiškai, remdamasis savo gyvenimiška patirtimi, jog paprastai žmonės nuo tokio smurto nemiršta, tikėjosi mirties išvengti – veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo.

Prof. V. Piesliakas yra išreiškęs dar vieną tikslingą kritinę mintį dėl suvienodintos praktikos žmogaus gyvybės atėmimo vienu smūgiu bylose. Mokslininkas nurodė, kad laikantis pozicijos, jog kaltininkas, suduodamas smūgį į galvos sritį (ar kitą gyvybiškai svarbų organą), visada suvokia daromos veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei ir dėl to numato, kad yra didelė tikimybė, jog nukentėjusysis mirs, logiška būtų daryti išvadą, kad tais atvejais, kai dėl panašaus vieno ar kelių smūgių nukentėjusysis lieka gyvas, o jam padaromi tik įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai, kaltininko suvokimo ir numatymo turinys vis vien lieka toks pats – jis suvokia, kad daro veiką, pavojingą kito žmogaus gyvybei, ir numato realią gyvybės atėmimo galimybę[209]. Iš to, kas pasakyta, išplaukia logiška išvada, kad sutikus su minėtos plenarinės sesijos nutartimi, praktika turėtų būti keičiama visose bylose, kai žmogui suduodant vieną ar kelis smūgius ranka į gyvybiškai svarbią kūno vietą, jau nekalbant apie kastetų, lentų, plytų ar peilių panaudojimą, nukentėjusysis lieka gyvas. Tokias veikas reikėtų kvalifikuoti ne pagal padarinius (kaip yra iki šiol), o pagal tyčios kryptingumą, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti. Visgi, tokia praktika netaikoma ir, panašu, artimiausiu metu nebus taikoma, kadangi teismų praktikoje vyrauja pozicija, jog baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką gali kilti tik tada, kai kaltininkas nebaigtą nusikalstamą veiką padaro tik tiesiogine tyčia[210]. Pažymėtina, kad atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia taikymas šiuo metu būtų ir žalingas, kadangi, kaip pastebima iš teismų praktikos analizės, netiesioginės tyčios samprata yra interpretuojama per plačiai, todėl pradėjus taikyti atsakomybę už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia, praktinė baudžiamoji politika galimai taptų nepaprastai griežta.

Kaip teisingai pastebėjo prof. V. Piesliakas, teismai, bandydami suvienodinti praktiką nužudymo vienu smūgiu bylose, suformuotų išaiškinimų netaiko atvejais, kai nuo identiškų ir net daug aktyvesnių veiksmų nukentėjusysis nemiršta. Pavyzdžiui, *A. J. nuteistas už nužudymą netiesiogine tyčia (BK 129 str. 1 d.) dėl to, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, prie maisto*

[209] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/158922?nr=10.

[210] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/83111?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga Nr. 46. Teismų praktika. 2004, 21“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/40955?nr=2#.

parduotuvės, asmeninio konflikto su V. M. metu, tyčia vieną kartą sudavė kumščiu šiam į kairę veido pusę, dėl to nukentėjusiajam nuo suduoto smūgio nukritus ir atsitrenkus dešine galvos puse į asfaltą, buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, kuris komplikavosi ir V. M. mirė[211]. Kitoje byloje *A. Z. nuteistas tik už tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 str. 1 d.) dėl to, kad asmeninio konflikto metu tyčia kumščiu sudavė vieną smūgį nukentėjusiajam G. L. į kairę veido pusę, nukentėjusiajam pargriuvus ant žemės, tyčia rankomis sudavė ne mažiau kaip keturis smūgius jam į veidą, 5–6 kartus trenkė jo galvą į kelio dangą, taip padarydamas jam sužalojimus, atitinkančius sunkų sveikatos sutrikdymą*[212]. Minėtų veikų kvalifikavimo neteisingumą labiausiai atskleidžia kaltininkams pritaikytos bausmės. Pirmuoju atveju, kai sudavus tik vieną smūgį nukentėjusysis mirė, kaltininkui paskirtas devynerių metų laisvės atėmimas, o antruoju – kai kaltininkas ne mažiau kaip 5 kartus smūgiavo nukentėjusiajam į galvą ir papildomai 5-6 kartus trenkė ją į kelio dangą, jam paskirtas laisvės apribojimas dvejiems metams, nurodant, kad realus laisvės atėmimas prieštarautų teisingumo principui. Minėtoje sveikatos sutrikdymo byloje net nebuvo užsiminta apie pavojų gyvybei, nors buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas. Daugybiniai smūgiai į galvą, nesukėlę mirties, įvertinti labai atlaidžiai, tarsi galva nebūtų gyvybiškai svarbus organas ir smūgiuojant į ją mirties tikimybė būtų maža. Tačiau prisimenant analizuotas bylas, kai vienu smūgiu į galvą gyvybė atimama, teismai galvą įvardija kaip gyvybiškai labai svarbią kūno vietą ir tvirtina, kad asmuo suduodamas net vieną smūgį, numato didelė mirties galimybę. Šie prieštaravimai tik patvirtina vyraujančios nužudymo vienu smūgio kvalifikavimo taisyklės netobulumą.

Negalima sutikti su teismų praktikoje vyraujančia pozicija, kad tiek suduodamas ranka vieną smūgį, tiek suduodamas kelis smūgius nukentėjusiajam į veidą[213] ar keliolika smūgių į kitus gyvybiškai svarbius žmogaus kūno organus[214], ar netgi papildomai smūgiuodamas tam tikrais įrankiais[215], kaltininkas vienodai numato galimų padarinių - mirties - kilimą ir visais atvejais atsako už nužudymą, padarytą netiesiogine tyčia. Teismai, minėtas nusikalstamas veikas kvalifikuodami netiesiogine tyčia, leidžia suprasti, jog mirtis yra dėsninga, tipinė ir beveik visada kylanti pasekmė, kai suduodamas vienas smūgis ranka į gyvybiškai svarbius organus. Tam, mano manymu, tikrai nepritartina, kadangi yra nemažai gyvenimiškų situacijų, kylančių buitinių

[211] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994432?nr=1.
[212] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1040515?nr=1.
[213] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1048165?nr=1.
[214] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1277941?nr=1.
[215] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379680?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173576?nr=1.

konfliktų, kurių metu suduodamas ne vienas smūgis, panaudojami gyvybei pavojingi įrankiai, tačiau asmuo nemiršta[216]. Intensyvesnis smurtas didina mirties tikimybę, todėl, manytina, netiesioginę tyčią galima įžvelgti būtent tokiuose veiksmuose, kadangi padariniai tokiais atvejais gali būti numatomi jau kaip labai tikėtini, o tam tikrais atvejais ir net neišvengiami (tiesioginė tyčia). Tačiau, kai kaltininkas suduoda tik vieną smūgį ir nukentėjusysis dėl to miršta, visada vienareikšmiškai teigti, kad asmuo numatė gyvybės atėmimą kaip dėsningą ir labai tikėtiną savo veikos rezultatą, bei nekvestionuojant taikyti plenarinės sesijos suformuotą taisyklę, nepagrįsta. Taigi, aptariamose situacijose itin didelis vaidmuo tenka atsitiktinumo faktoriui: nuo kaltininko nepriklausančioms aplinkybėms (laiku suteikta medicininė pagalba, nukentėjusysis pabėga nuo smurtautojo ir pan.). Vieno smūgio bylose trūksta detalesnių išaiškinimų, ar konkretus asmuo konkrečioje situacijoje suvokė ir numatė tam tikras aplinkybes ir būtent kokio laipsnio suvokimas, numatymas buvo. Teismai aiškindami, kad kaltinamasis suvokė, numatė įvykio aplinkybes ir galimus padarinius, neretai remiasi tik abstrakčiais teiginiais, jog normalaus protinio išsivystymo, tam tikro išsilavinimo ir pakankamos gyvenimiškos patirties kaltinamasis negali nesuvokti ir nenumatyti konkrečių pasekmių.

Teismai, pagrįsdami netiesioginę tyčią nužudymo vienu smūgiu bylose, nepakankamai dėmesio skiria ir valinio momento išaiškinimui bei pagrindimui. Minėtoje plenarinės sesijos nutartyje teismas nurodė, kad „*smogdamas nukentėjusiajai į galvą G. V. suvokė, kad kelia pavojų nukentėjusiosios gyvybei, numatė, kad gali jai atimti gyvybę, ir, nors ir nenorėjo atimti gyvybės, tačiau sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti*“[217]. Plenarinė sesija tik konstatavo, kad

---

[216] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1179228?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1231843?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173475?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-492-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1157458?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-467-976/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1154518?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-457-677/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148635?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-399-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1142330?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1071510?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1040515?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125-696/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/955250?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/943502?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918705?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/874776?nr=1.

[217] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/138023?nr=1.

kaltininkas sąmoningai leido kilti padariniams, nepateikdamas išsamesnės argumentacijos, kokiais duomenimis remiantis buvo padaryta išvada dėl abejingumo galimiems pavojingiems padariniams. Pasitaiko ir kitų bylų, kuriose tyčinė kaltė taip pat pagrindžiama tik formaliu valinio kaltės momento atpasakojimu arba, jei ir pateikiant tam tikrus, tačiau, manytina, per silpnus argumentus: „*nors kaltininkas nenorėjo atimti gyvybės nukentėjusiajam, tačiau pasirinko tokį veikimo būdą – smūgį į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą, todėl sunkių padarinių kilimo tikimybė buvo akivaizdi*“[218], „*nors nebuvo suinteresuotas L. B. mirtimi, tačiau nieko nedarė, kad tokie padariniai nekiltų, kasatorius pasirinko tokį veikos padarymo būdą, dėl kurio įstatymo numatytų pavojingų padarinių kilimo tikimybė padidėja*“[219], „*nors nuteistasis nebuvo suinteresuotas T. T. mirtimi, tačiau muštynių metu nieko nedarė, kad tokie padariniai nekiltų, A. B. pasirinko tokį veikos padarymo būdą, dėl kurio įstatymo numatytų pavojingų padarinių kilimo tikimybė yra reali*“[220], „*byloje nėra jokių duomenų apie nuteistojo pastangas sušvelninti smūgius, smogti į mažiau žmogaus gyvybei pavojingą vietą, mėginimus rūpintis, kad nukentėjusiajam būtų suteikta medicinos pagalba*“[221].

Taigi, abejingumas mirties tikimybei kartais visai neargumentuojamas, o tik konstatuojamas arba grindžiamas faktu, jog buvo smūgiuota į gyvybiškai svarbų organą. Kaip teisingai pažymi dr. T. Girdenis, „bandymas pagrįsti visišką abejingumą mirties galimybei vien faktu, kad buvo smūgiuota į gyvybiškai svarbų organą, atrodo nerimtai, nes tokiu atveju, reiktų konstatuoti, kad bet kuris žmogus, nors kartą gyvenime pavartojęs smurtą prieš kitą asmenį iš esmės jau yra susitaikęs su jo mirties galimybe“[222]. Nagrinėjamais atvejais nustatant kaltę, didesnį dėmesį, manytina, reikia skirti ne smūgio vietai, o naudojamo smurto intensyvumui, pasirinktiems žalojimo įrankiams, kaltininko ir nukentėjusiojo fizinei būklei, kaltininko elgesiui prieš ir po nusikalstamų veiksmų. Kaip jau buvo minėta, tikėtina, kad vieno ar kelių smūgių sudavimas, visgi, neparodo, jog kaltininkas suvokia ganėtinai didelę mirties galimybę, tačiau gali būti, kad šis suvokimas atsiranda jau po pavartoto smurto (pvz.: matant, kad nukentėjusysis prarado sąmonę, nereaguoja į aplinką, nejuda). Tad, atsiradus minėtam suvokimui, labai svarbu, kaip kaltininkas elgiasi toliau: „<...> jei yra nesirūpinama nukentėjusiuoju, net ir matant akivaizdžią būtinybę, galima konstatuoti, kad kaltininkas yra abejingas tolimesnėms pasekmėms, tačiau, jei suvokus mirties galimybę, imamasi gelbėti nukentėjusįjį, apie abejingumą mirčiai

[218] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/99552?nr=1.
[219] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-469/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/79036?nr=1.
[220] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-260/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/127733?nr=1.
[221] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-350/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/164735?nr=1.
[222] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.

kalbėti būtų neteisinga“[223]. Kaip pavyzdys primintina jau aptarta byla[224], kurioje kaltininkas po suduoto smūgio, pastebėjęs, kad nukentėjusysis nejuda, aktyviai bandė jam padėti (nebuvo abejingas) ir taip siekė išvengti sunkesnių padarinių nei jis tikėjosi.

Nors nuo aptartos plenarinės sesijos nutarties priėmimo teismai bando formuoti gana tolygią, nors ir nevisai pritartiną praktiką nužudymo vienu smūgiu bylose, tačiau akivaizdus nenuoseklumas pastebimas ir bylose, kur įsiterpia bendrininkavimo ar būtinosios ginties institutas. Pagal vyraujančią praktiką, esminis dėmesys, sprendžiant bendrininkavimo klausimus nužudymo bylose, skiriamas bendrininkų tyčios buvimui. Teismai yra nurodę, kad *„<...> bylose dėl tyčinio nužudymo keli asmenys atsako už nužudymą kaip bendrininkai tiek tuo atveju, kai nukentėjusysis miršta nuo bendrininkų suduotų smūgių visumos, tiek ir tuo atveju, kai nukentėjusysis miršta ne nuo visų bendrininkų smūgių ar tik nuo vieno iš bendrininkų vieno smūgio, tačiau nustatoma, kad visi bendrininkai veikė tyčia (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-191/2008, 2K-324/2009, 2K-313/2011)*“[225]. Tad, asmenys, kurie dalyvaujantys nužudymo procese suvokia gyvybės atėmimo galimybę ir išreiškia tam abejingumą, turi būti vienodai teisiami už tyčinį nužudymą, net jei mirtiną smūgį atliko tik vienas ar keli iš jų, - svarbiausia bendrininkų tyčia ir susitarimas. Kadangi pagal šiuo metu formuojamą teismų praktiką visi asmenys suvokia ir numato, jog net vienas smūgis į gyvybiškai svarbią kūno dalį gali būti mirtinas, tai visi organizavę, kurstę, padėję ar kitaip pritarimą nusikalstamai veikti išreiškę asmenys nukentėjusiojo mirties atveju turėtų būti teisiami kaip tyčinio nužudymo bendrininkai. Deja, tokia praktika ne visada taikoma. Paminėtina byla[226], *kurioje L. B. buvo išteisintas dėl nužudymo (BK 129 str. 1 d.), pažymint, kad jis neturėjo bendros tyčios su kitais kaltininkais nužudyti A. B.. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nukentėjusysis A. B. mirė dėl vienu trauminiu poveikiu (labiausiai tikėtina medine golfo lazda) jam padaryto pakaušio apatinės dalies sumušimo. Taip pat nustatyta, kad nuteistieji M. Š., E. Č. ir A. B. sudavė pargriautam ir gulinčiam ant žemės A. B. smūgius rankomis, batais apautomis kojomis, golfo lazdomis, plaktuku į įvairias kūno vietas. L. B. ne mažiau kaip šešis kartus tyčia šovė iš revolverio ant žemės gulinčiam A. B. į sėdmenis, taip nežymiai sutrikdė jo sveikatą*. Šiuo atveju pritartina ne Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, o apeliacinės instancijos teismui, kuris, manytina, teisingai nurodė, kad minėti L. B. veiksmai atitiko dalį objektyviųjų nužudymo požymių, taip L. B. pritarė kitų nuteistųjų M. Š., E. Č. ir A. B. nusikalstamiems veiksmams. Esant šioms

[223] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.
[224] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.
[225] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-439-507/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148638?nr=1.
[226] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-942/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173569?nr=1.

aplinkybėms, A. B. padarytų sužalojimų didelis kiekis, suduotų smūgių lokalizacija (sėdmenyse, rankose, krūtinėje ir galvoje), teismo manymu, leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad visi nuteistieji suduodami smūgius, šaudydami į nukentėjusįjį suvokė, jog šiais veiksmais gali ne tik sutrikdyti sveikatą, bet ir kėsinasi į jo gyvybę.

Kalbant apie teismų praktikos nenuoseklumą bylose, kur aptariamas būtinosios ginties institutas, pastebima, kad asmuo, smūgiuojantis į gyvybiškai svarbias kūno vietas, suvokia akivaizdžią nukentėjusiojo mirties galimybę, tačiau žmogus, kuris ginasi nuo tokio smurto, pavojaus savo gyvybei suvokti negali. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje[227] nustatyta, kad *E. S. sudavė nukentėjusiai K. M. smūgį koja į pilvą, o kai ši parkrito, sudavė dar vieną smūgį koja į veidą, tačiau po to smurtą nutraukė, nuėjo į šalį, bet netrukus vėl užsimojo suduoti ranka K. M., tačiau tuomet ši dūrė peiliu E. S. į pilvą. Iš bylos aplinkybių teismas padarė išvadą, kad E. S. minėtais veiksmais kėsinosi tik į K. M. sveikatą, todėl gindamasi ji galėjo padaryti tik tam tikrą žalą E. S. sveikatai, tad K. M. panaudotas fizinis smurtas buvo aiškiai neadekvatus nusikalstamo kėsinimosi pavojingumui.* Minėtą sprendimą teismas papildomai argumentavo tuo, kad byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad E. S. būtų fiziniu požiūriu itin stiprus žmogus, kad ir vienas jo smūgis galėtų sukelti pavojų K. M. gyvybei. Teismas netgi kaip alternatyvų gynybos būdą minėtoje situacijoje nurodė galimybę K. M. nuo E. S. smurto gintis suduodant jam smūgius atgal rankomis ar kojomis. Kitoje byloje[228] teismas taip pat aplinkybes, kad *V. B. prišoko prie M. A., pagrasino, kad išmes iš dvylikto namo aukšto balkono, papjaus ir sudavė ranka į veidą (veidas buvo prieš tris savaites operuotas), įvertino tik kaip grėsmingą, realiai pradėtą pavojingą kėsinimąsį į jo sveikatą, bet ne į gyvybę*. Taigi, teismas šiose bylose konstatavo, kad keli smūgiai į veidą - į gyvybiškai svarbią kūno vietą - nekelia pavojaus besiginančiojo gyvybei.

Pasitaiko atvejų, kai teismai smūgius į veidą vertina ir kaip visai nepavojingus, kartu konstatuojant, kad būtinoji gintis nuo jų negalima. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje[229] nurodė, kad sudavus į K. K. veidą ranka vieną smūgį, kuris sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą „*<...> K. K. sveikatai realus pavojus negrėsė, nes jam vieną smūgį sudavęs nukentėjusysis D. P. buvo girtas, fiziškai silpnesnis, neturėjo jokių grėsmingų įrankių, o įvykio vietoje buvo daug žmonių*“. Kitoje byloje pavojingu nelaikytinas net smūgis į galvą, panaudojant įrankį: „*nors J. A. ir sudavė nuteistajam pliauska į galvą (S. A. diagnozuotas galvos sumušimas), tačiau tokio smurto negalima laikyti akivaizdžiu kėsinimusi į nuteistojo gyvybę ar sveikatą*“[230]. Taigi, kaip

[227] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/86563?nr=1.
[228] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/152876?nr=1.
[229] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–378/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/166201?nr=1.
[230] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–222/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/203694?nr=1.

teisingai pastebi dr. T. Girdenis, teismų praktikoje yra taikomi dvigubi standartai – asmuo, suduodantis vieną ar kelis smūgius į gyvybiškai svarbias kūno vietas, suvokia, kad kelia pavojų kito žmogaus gyvybei, tačiau šalia veikiantis jo bendrininkas, paprastai to fakto jau nebesuvokia. Negana to, nuo minėto smurto besiginantis žmogus, jį turi vertinti arba kaip nepavojingą gyvybei, arba kaip visai nekeliantį jokio pavojaus net sveikatai ir nesuteikiantį galimybės gintis.[231]

Taigi, iš atliktos teismų praktikos analizės matyti, kad teismai, nors ir stengiasi gyvybės atėmimo vienu smūgiu bylose suformuluoti nuoseklią praktiką (kvalifikuoti veikas kaip padarytas netiesiogine tyčia), visgi, pastebimas skirtingas teisinis tos pačios veikos vertinimas. O ir vos ne visais atvejais minėto pobūdžio veikas kvalifikuoti kaip padarytas netiesiogine tyčia, nepateikiant išsamios ir detalios argumentacijos, yra neteisinga. Dėl to teisės doktrinoje atrandami įvairūs mokslininkų siūlymai, kaip tokias veikas iš tiesų kvalifikuoti. Štai dr. E. Riaubaitė pritaria 2004 m. senato nutarime nurodytai rekomendacijai, kad aptariamais atvejais kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir tyčinio sunkaus (arba nesunkaus) sveikatos sutrikdymo sutaptis pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsnius[232]. Praktikoje sutinkama dar viena pozicija – vieną smūgį į gyvybiškai svarbų organą sudavęs ir taip gyvybę atėmęs asmuo turi atsakyti tik kaip už neatsargų gyvybės atėmimą. Tačiau dažniausiai kaip neatsargumo rūšis yra nurodomas nusikalstamas nerūpestingumas, t. y. asmuo smurtaudamas nesuvokė savo veikos rizikingo pobūdžio, nenumatė, kad gali atimti gyvybę, nors turėjo ir galėjo tai numatyti[233]. Mano nuomone, tiek aptariamos veikos vertinimas kaip neatsargaus nužudymo ir tyčinio sveikatos sutrikdymo sutaptis, tiek veikos kvalifikavimas tik kaip neatsargaus gyvybės atėmimo tam tikrais atvejais laikytinas tikrai pagrįstu, tačiau, manytina, kad tikslingiau aptariamą situaciją vertinti ne kaip nusikalstamą nerūpestingumą, o kaip nusikalstamą pasitikėjimą. Kaip teisingai pastebi dr. S. Bikelis, kaltininkai, suduodami stiprų smūgį žmogui į galvą, kaip ir visi normaliai protiškai išsivystę žmonės, numato, kad nukentėjusysis gali mirti, tik jų numatymo laipsnis yra labai menkas, padariniai numatomi kaip „nelabai tikėtini“[234]. Nusikalstamam pasitikėjimui, kaip neatsargumo rūšiai, nagrinėjamo pobūdžio bylose pritaria ir dr. T. Girdenis, pabrėždamas, kad „<...> asmuo, suduodamas vieną ar kelis smūgius į gyvybiškai svarbius organus, suvokia, kad tokie veiksmai yra rizikingi kito žmogaus gyvybei, numato nedidelę tikimybę, kad jis tiek nuo tiesioginio sužalojimo, tiek nuo

[231] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.
[232] Eglė Riaubaitė, *supra note*, 18: 98.
[233] „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-309-197/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1157161?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/78302?nr=1.
[234] Skirmantas Bikelis, *supra note*, 15: 132.

pargriuvimo gali mirti, bet lengvabūdiškai, remdamasis savo gyvenimiška patirtimi, jog paprastai žmonės nuo tokio smurto nemiršta, tikisi mirties išvengti“[235].

Šiuo atveju paminėtinas dar vienas aspektas – kaip jau aptarėm, pasitaiko atvejų, kai netiesiogine tyčia padaryti nužudymai ir neatsargūs gyvybės atėmimai savo pavojingumu skiriasi tik nežymiai, tačiau šių nusikalstamų veikų teisinės pasekmės kardinaliai skiriasi. Todėl dr. A. Čepas šią problemą siūlo spręsti didinant už neatsargius gyvybės atėmimus numatytas maksimalias bausmes ir mažinant už tyčinius gyvybės atėmimus numatytas minimalias bausmes[236]. Mokslininkas taip pat siūlo ir dar vieną variantą – Baudžiamajame kodekse įtvirtinti naują nusikalstamą veiką: „Sveikatos sutrikdymas, sukėlęs aukos mirtį“, už kurią būtų skiriama griežtesnė bausmė, nei numatyta už sunkų sveikatos sutrikdymą[237]. Pažymėtina, kad tokia praktika taikoma ir Vokietijoje: gyvybės atėmimas dėl vieno suduoto smūgio čia nėra prilyginamas tyčiniam nužudymui – tokiems atvejams Vokietijos baudžiamajame įstatyme (BK 227 str.) yra skirta atskira norma, įtvirtinanti sveikatos sutrikdymo, sukėlusio mirtį, sudėtį (vok. *Körperverletzung mit Todesfolge*)[238]. Tam, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal minėtą straipsnį, būtina nustatyti, kad kaltininkas turėjo tyčią sutrikdyti sveikatą, o nukentėjusiojo mirties nenumatė arba numatė tik menku laipsniu, t. y. gyvybės atėmimo atžvilgiu veikė dėl neatsargumo. Kaip pavyzdys, taikant minėtą Vokietijos BK 227 str., pateikiama situacija, kada kaltininkas nukentėjusiajam į veidą suduoda stiprų smūgį, dėl ko pastarasis susitrenkia galvą į šalia esantį automobilį ir miršta[239]. Manytina, kad siūlymas įtvirtinti naują nusikalstamą veiką iš tiesų galėtų palengvinti tiek teorijoje, tiek praktikoje esančią sudėtingą veikos kvalifikavimo situaciją, kai asmuo miršta nuo vienintelio suduoto smūgio. Nors Lietuvos teisinei sistemai nusikaltimo sudėtis, kuri numato mišrią kaltės formą, nėra naujiena (1961 m. BK 111 str. 2 d.), tačiau minėtą siūlymą reiktų suprasti ne kaip perėmimą jau egzistavusios nusikaltimo sudėties, o naujai suformuluotos teisės normos sukūrimą. Minėtu atveju nebūtų nustatinėjamos dviejų rūšių pasekmės ir dvigubas priežastinis ryšys, o siūlytina norma būtų taikoma atvejais, kai sveikatos sutrikdymo atveju būtų nustatyta tyčia, o gyvybės atėmimo – neatsargumas. Taikant siūlomą normą, patartina atkreipti dėmesį į Vokietijos praktiką, kurioje minėta norma taikoma sėkmingai.

[235] Tomas Girdenis, *supra* note, 19.
[236] Algimantas Čepas, *supra* note, 146: 58.
[237] Algimantas Čepas, *supra* note, 146: 58.
[238] „Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 1. März 2017 (BGBl. I S. 386), https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html.
[239] Herbert Tröndle, Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetze* (Cituota iš: Consultation paper involuntary manslaughter (The Law Reform Commission consulation paper. Involuntary manslaughter. LRC CP 44-2007, 2007), 215), http://www.lawreform.ie/_fileupload/consultation%20papers/cpInvoluntaryManslaughter.pdf.

Pabaigai norėtųsi pažymėti, kad šiame poskyryje, pateikus kritinį požiūrį į siekį suvienodinti praktiką nužudymo vienu smūgio bylose, nebandoma teigti, kad visais atvejais aptariamų veikų kvalifikacija pagal netiesioginę tyčią yra netinkama. Nebandoma nurodyti ir kito vienintelio veikos kvalifikavimo tokio pobūdžio bylose, kadangi vienodos praktikos tokiose bylose, kai mirtis kyla nuo vieno smūgio, būti negali. Išsamiai ištyrus įvykių aplinkybes, galima nustatyti tiek veikimą tyčia, tiek ir dėl neatsargumo. Šiuo poskyriu siekiama pagrįsti, kad teismų praktikoje nusistovėjusi savotiška aksioma, jog į gyvybiškai svarbią kūno vietą sudavęs asmuo iš principo jau yra susitaikęs su kito žmogaus mirties galimybe, yra netikslinga. Vertinant analizuotas nužudymo vienu smūgiu bylas, galima teigti, kad, nustatydami kaltės formą, teismai dažniausiai remiasi kilusiais nusikalstamos veikos padariniais, bausdami griežčiau tik tada, kai kyla sunkesnės nusikalstamos veikos pasekmės. Atvejais, kai gyvybė atimama vienu smūgiu į gyvybiškai svarbią kūno vietą, teismai, nustatydami netiesioginę tyčią, neretai remiasi tik abstrakčiais teiginiais ir prielaidomis, kad kaltininkas turėjo numatyti didelę mirties tikimybę, kadangi yra normalaus protinio išsivystymo ir turi pakankamos gyvenimiškos patirties. Tačiau, kai tokiais pat ir net aktyvesniais veiksmais tik sutrikdoma nukentėjusiojo sveikata, pastebima, kad teismai tokių abstrakčių teiginių nenurodo ir dažniausiai grėsmės gyvybei neįžvelgia. Priešingai nei sveikatos sutrikdymo bylose, nužudymo vienu smūgiu atvejais, teismai pakankamai retai analizuoja konkrečius kaltinamojo veiksmus, jo elgesį po nusikalstamos veikos padarymo, subjektyviuosius požymius, tačiau išvadas padaro remdamiesi ganėtinai abstrakčia nužudymo vienu smūgiu kvalifikavimo taisykle, ko teismų praktikoje neturėtų būti. Pabrėžtina, kad iš to sekančios pasekmės – neteisingos kaltės formos, rūšies nustatymas – tuo pačiu lemia ir neadekvačios sankcijos parinkimą. Taip pat teismuose dažnai net nesvarstoma galimybė veikas, kai asmuo miršta nuo vieno suduoto smūgio į gyvybiškai svarbią kūno vietą, kvalifikuoti dėl nusikalstamo pasitikėjimo, nors, manytina, tokiose veikose neretai labiau išpildomi būtent šios kaltės turinio elementai.

Siūlytina, kad teismai, prieš nuteisiant asmenį už tyčinį nužudymą, neskirtų išankstinio prioriteto ir per didelio dėmesio kilusioms pasekmėms, smūgio sudavimo vietai, o daugiau dėmesio skirtų ir subjektyviajai nusikalstamos veikos pusei bei tinkamam kaltės turinio nustatymui, atsižvelgiant tiek į valinį, tiek į intelektualųjį kaltės momentą, išsamiai juos pagrindžiant. Kiekviena situacija yra savita ir unikali, todėl negalima teigti, kad aptarta plenarinės sesijos suformuota veikos kvalifikavimo taisyklė yra ar gali būti pritaikoma visais atvejais ir visoms gyvenimiškoms situacijoms. Pabrėžtina, kad taip plačiai interpretuojant netiesioginės tyčios sampratą, praktinė baudžiamoji politika gali tapti nepaprastai griežta.

4.2. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai

Kaip jau išsiaiškinome praeitame darbo poskyryje, teismai siekia suvienodinti veikos kvalifikaciją nužudymo vienu smūgiu bylose nurodant, kad asmuo tokiais atvejais veikia netiesiogine tyčia. Minėta kaltės rūšis argumentuojama tuo, kad asmuo, smūgiuodamas kitam žmogui į gyvybiškai svarbią kūno vietą (galvą, pilvą, krūtinę), numato, jog yra didelė tikimybė ne tik sutrikdyti asmens sveikatą, bet ir jį nužudyti. Iš minėtos pozicijos galėtume daryti išvadą, kad kaltinamasis, suduodamas smūgį nukentėjusiajam į gyvybiškai svarbų organą, turėtų labiau numatyti sveikatos sutrikdymą, nei mirtį. Žinoma, pasak formuojamos teismų praktikos, abiejų padarinių numatymo laipsnis patenka į netiesioginės tyčios numatymo laipsnio ribas. Nepaisant to, kad pastarąjį dešimtmetį teismai nužudymą vienu smūgiu dažniausiai kvalifikuoja kaip nužudymą netiesiogine tyčia, tačiau, kai vienu smūgiu tik sutrikdoma asmens sveikata, pasitaiko atvejų, kada pripažįstamas kaltininko veikimas dėl neatsargumo. Tad, paanalizuokime minėtą ir kitus probleminius atvejus, atribojant netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą bylose dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai.

Lietuvos Aukščiausio Teismo byloje[240] *E. B. nuteistas pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą („Nesunkus sveikatos sutrikdymas“) už tai, kad prie namo esančioje viešojo transporto stotelėje, žmonių susibūrimo vietoje, viešoje vietoje, dėl chuliganiškų paskatų, konfliktuodamas su kitu asmeniu, dešinės rankos kumščiu smogė pro šalį einančiam M. A. į veidą, taip padarė jam nosies kaulų lūžimą, t. y. nesunkiai sutrikdė M. A. sveikatą*. Kaip matyti iš pritaikyto Baudžiamojo kodekso straipsnio, pripažinta, kad asmuo šioje situacijoje veikė tyčia. Tačiau, kitoje savo aplinkybėmis panašioje ir net iš pažiūros sunkesnėje byloje[241], priimtas kitoks sprendimas. *J. Š. du kartus trenkė A. B. į veidą, po antrojo smūgio A. B. sulingavo ir persisvėręs per žemus turėklus (72 cm aukščio) krito žemyn ant betoninio pagrindo nuo 3,5 m aukščio, taip sunkiai susižalodamas. Teismas pripažino, kad minėtoje situacijoje J. Š. veikė neatsargiai, būtent dėl nusikalstamo pasitikėjimo, tad veiką kvalifikavo pagal BK 137 str. 1 d. („Sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo“). Teismas nurodęs, kad J. Š. smūgiai buvo sąmoningi, valingi, pritarė detalesnei pirmosios instancijos teismo argumentacijai: kadangi kaltinamasis smurto veiksmus nukentėjusiojo atžvilgiu vartojo padidintos rizikos vietoje – ant tilto per upę, šalia turėklų, jis numatė, kad dėl jo veiksmų nukentėjusysis gali nukristi nuo aukščio ir susižaloti, tačiau J. Š. dar labai jaunas ir neturi gyvenimo patirties, įvykio metu jam buvo 16 metų, tad jis*

[240] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511-693/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1161121?nr=1.
[241] „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-188/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/85868?nr=1.

lengvabūdiškai tikėjosi išvengti nukentėjusiojo kritimo ir sužalojimo. Pateikti teismų išaiškinimai iš esmės prieštarauja vienas kitam. Pirmuoju atveju teismas konstatavo, kad kaltininkas, suduodamas vieną smūgį nukentėjusiajam į veidą, suvokė ir numatė pakankamai didelę tikimybę, kad pastarajam bus sutrikdyta sveikata. Antrojoje byloje teismas nurodė, kad suduodant net du smūgius į gyvybiškai svarbią kūno vietą – veidą – kaltininkas numatė tik nedidelę galimybę, kad nukentėjusiajam bus sutrikdyta sveikata. Pagrindiniai argumentai, manytina, nėra svarūs: kaltininkas jaunas, neturintis gyvenimo patirties. Pabrėžtina, kad teismai apskritai nėra išaiškinę, kokia patirtis laikytina pakankama, todėl kiekvienu atveju reikia vertinti pagal konkrečias aplinkybes ir amžius, manytina, negali būti pagrindinis kriterijus pakankamos/nepakankamos patirties konstatavimui.

Teismų skirtingai buvo įvertintos ir kitos labai panašios aplinkybes, kai pastūmus asmenį ir jam pargriuvus, nesunkiai sutrikdyta sveikata. *K. G. nuteistas pagal BK 138 str. 1 d. už tai, kad nesunkiai sužalojo žmogų, o būtent: tyčia asmeninių nesutarimų metu, paėmęs L. Z. už rankų, pastūmė ją pasukdamas nuo laiptų, ši griūdama susižalojo kairiąją ranką; taip jis nukentėjusiajai L. Z. padarė nesunkų sveikatos sutrikdymą*[242]. Kitoje byloje G. K. nuteista pagal BK 139 str. 1 d. („*Nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo*“) už tai, kad *gyvenamojo namo kieme, konflikto su J. A. B. metu, šią pastūmė ir pargriovė, dėl to J. A. B. lūžo kairės rankos dilbio kaulai (atviras lūžis riešiniame gale) ir buvo nustatytas nesunkus sveikatos sutrikdymas. Teismas konstatavo, kad G. K. veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo, kadangi negalėjo*[243] *numatyti, kad dėl jos veiksmų lūš J. A. B. ranka, kas yra reikalinga kvalifikuojant veiką kaip padarytą netiesiogine tyčia*[244]. Sutinkamas ir dar kitas panašios situacijos įvertinimas: *Z. C. nuteistas pagal BK 139 str. 1 d. už tai, kad nesunkiai sutrikdė žmogaus sveikatą dėl neatsargumo, o būtent, Širvintų miesto ligoninės skyriaus koridoriuje, skyriaus vedėjas Z. C. rankos plaštaka apėmęs tos pačios ligoninės anestezijos ir intensyvios terapijos slaugytojos M. J. veidą akių srityje, ją pastūmė, nuo ko ji pargriuvo. Dėl patirto streso nukentėjusiajai M. J. atsirado psichikos sutrikimas, kuris vertinamas kaip nesunkus sveikatos sutrikdymas. Pripažinta, kad Z. C. veikoje yra nusikalstamo nerūpestingumo požymiai: neatsižvelgęs į visuotinai priimtinas atsargaus elgesio taisykles, Z. C. nenumatė, kad dėl jo veikimo gali atsirasti pavojingi padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti*[245].

[242] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/875497?nr=1.
[243] Pastaba: teismas tikriausiai norėjo pasakyti, kad kaltininkės padarinių numatymo laipsnis buvo nedidelis, t. y. nepakankamas netiesioginės tyčios konstatavimui, kadangi nurodant, jog asmuo negalėjo numatyti tam tikrų padarinių, būtų galima kalbėti apie nusikalstamą nerūpestingumą arba kazusą, kas šioje situacijoje labai abejotina.
[244] „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-246-382-2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/98695?nr=1.
[245] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-429“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/56037?nr=1.

Taigi, teismas vienu atveju vertino, kad pastūmus žmogų ir jam pargriuvus, kaltininkas numato labai didelę tikimybę, kad bus nesunkiai sutrikdyta sveikata, kitu atveju nurodė, kad minėtų padarinių numatymo laipsnis yra nedidelis, o trečiu – kad tokių padarinių kaltininkas išvis nenumato, nors gali ir turi numatyti. Atsižvelgiant į minėtas situacijas, kai panašios veikos įvertintos skirtingai, o skirtingos – panašiai, manytina, kad, nustatant kaltę, tikslingiau yra vadovautis ne abstraktesniais, dažnai bylose atkartojamais teiginiais, o kiekvienu atveju naujai aiškintis, ką konkretus, konkrečioje situacijoje asmuo numatė ir kokio laipsnio tas numatymas buvo, galiausiai, ar asmuo tikrai galėjo numatyti tam tikrus padarinius. Šiuo metu detalesnės argumentacijos teismų sprendimuose kartais pasigendama.

Problemos, atribojant netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo ir klaidos, nustatant aptariamas kaltės rūšis nusikalstamose veikose, manytina, kyla tiek dėl detalaus intelektualiųjų bei valinių kaltės momentų išaiškinimo trūkumo, tiek dėl neatitikimų juos pritaikant konkrečiose situacijose. Pavyzdžiui, pateiktina situacija, kai *G. M. Marijampolės pataisos namuose, kilus konfliktui tarp nuteistųjų J. V. bei G. M. ir J. B., bandant juo išskirti, J. B. iš priekio apkabinus G. M., kuris laikydamas rankoje savadarbį peilį, norėdamas išsilaisvinti iš jį laikančio J. B. rankų, abu nukrito skersai lovos, porą kartų persivertė ir turėtu peiliu sužalojo nukentėjusįjį J. B. - taip sunkiai sutrikdė jo sveikatą. Teismas nustatė, kad kaltininkas veikė neatsargiai, dėl nusikalstamo rūpestingumo. Toks sprendimas argumentuotas tuo, kad „G. M. nenumatė, jog dėl jo tokio veikimo gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti. Nes negalėjo nesuvokti peiliuko pavojingumo, kuomet jis atvira geležte laikomas rankoje, o jis pats būdamas apkabintas kito asmens, įvairiais veiksmais stengėsi ištrūkti iš jo rankų. Tokioje situacijoje nuteistasis G. M. turėjo numatyti, kad jo priešinimasis, rankoje turint peiliuką, aiškiai draugiškam nukentėjusiojo J. B. tikslui – išskirti konfliktuojančius, buvo pavojingas, todėl privalėjo taip elgtis, kad nepadarytų žalos kitam, konflikte nedalyvaujančiam asmeniui*“[246]. Šiam teismo sprendimui nepritartina ir teigtina, kad nuteistasis veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo. Manytina, kad G. M. suvokė savo veikos rizikingą pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo gali sužaloti J. B.: kaip pats teismas ir nurodė, nuteistasis atvira geležte rankoje laikė šaltąjį ginklą, t. y. peilį, kai kiekvienam normalaus protinio išsivystymo asmeniui, ypatingai suaugusiam, yra suprantama, kad juo galima ne tik sunkiai sužeisti, bet ir nužudyti kitą žmogų. Tai suvokdamas, G. M. tikrai numatė, kad ir nedideliu laipsniu, kad J. B. jį apkabinus ir G. M. bandant įvairiais veiksmais priešintis, ištrūkti, gali sužaloti J. B., tačiau lengvabūdiškai, pervertindamas savo sugebėjimus, tikėjosi padarinių išvengti.

[246] „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-566-401/2008“, http://www.infolex.lt/tp/115844?nr=1.

Nusikalstamas pasitikėjimas, manytina, turėjo būtį nustatytas ir kitoje byloje. *V. K. sudarytos apsaugos sutarties pagrindu saugodamas AB „V“ teritoriją, neįsitikinęs, kad teritoriją paliko visi įmonės darbuotojai, pažeisdamas Instrukcijos 4.2 punkto, kuriame nurodyti tarnybinių šunų panaudojimo atvejai, bei Nuostatų 22.1–22.3 punktų reikalavimus, kad tarnybiniai šunys gali būti panaudojami atremiant pasikėsinimą, gręsiantį apsaugos darbuotojui, arba ginti klientą nuo užpuolimo, gręsiančio kliento gyvybei ar sveikatai, arba saugomų objektų ginkluoto užpuolimo metu, į įmonės teritoriją paleido du sargybinius šunis, kurie apkandžiojo iš įmonės teritorijos neišėjusį darbuotoją J. K.; taip dėl neatsargumo sunkiai sutrikdė J. K. sveikatą. LAT nurodė, kad nuteistasis nenumatė, jog dėl jo veikimo gali atsirasti BK numatyti padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti*[247]. Šioje situacijoje, tikėtina, teismas nepagrįstai konstatavo, kad nuteistasis visiškai nenumatė galimų padarinių. V. K., manytina, tikrai suvokė savo veikos rizikingą pobūdį: jis pažeidė norminių aktų reikalavimus, t. y. neįsitikino, kad teritoriją paliko visi darbuotojai, numatė, kad dėl tokio rizikingo veikos pobūdžio gali kilti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai – kas nors gali būti sužeistas – tačiau numatė tik nedidelį galimų padarinių tikėtinumą ir lengvabūdiškai, nesilaikant rekomenduotino rūpestingumo, tikėjosi jų išvengti. Nuteistojo padarinių numatymą, kad ir nedidelio laipsnio, pagrindžia aplinkybė, kad ir anksčiau šunys panašiomis aplinkybėmis buvo užpuolę darbuotojus. Taigi, V. K. veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo.

Nenuoseklumų teismų praktikoje pasitaiko ir aiškinant netiesioginės tyčios turinį, dėl ko netinkamai būna parenkama kaltės rūšis. Paminėtina byla, kurioje *G. P. nuteistas pagal BK 140 str. 3 d. už tai, kad tyčia ranka sudavė mažamečiui, 7 metų savo sūnui J. P. smūgį į pilvą – taip jam sukėlė fizinį skausmą. Teismas šioje veikoje įžvelgė netiesioginę tyčią, argumentuodamas, kad „paprastai kiekvienas suaugęs pakaltinamas žmogus, kuris suduoda mažamečiui vaikui smūgį, suvokia, jog tuo sukels pasekmes – mažų mažiausia nukentėjusysis patirs fizinį skausmą arba nukentėjusiajam bus padarytas kūno sužalojimas. <...> Šiuo atveju tėvas, būdamas suaugęs ir pakaltinamas asmuo, suduodamas į skausmingą žmogaus (vaiko) kūno vietą – pilvą, suvokia, kad taip sukels padarinius – bent jau fizinį skausmą, kartu šiuo atveju, nors šių padarinių nenori, bet sąmoningai leidžia tokiems padariniams atsirasti*“[248]. Mano nuomone, teismo parinkta tyčios rūšis neatitinka pateiktos argumentacijos. LAT teigia, kad kiekvienas žmogus aptariamu atveju suvokia pavojingą veikos pobūdį, numato, kad suduodant vaikui smūgį į pilvą, neišvengiamai kils tam tikri padariniai ir patvirtino, kad byloje nebuvo jokių aplinkybių, dėl kurių nuteistasis G.

[247] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/90594?nr=1.
[248] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-474-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1400949?nr=1.

P. būtų turėjęs pagrindo manyti, jog tokių padarinių neatsiras ar, kad būtų siekęs jų išvengti. Iš pateiktos argumentacijos ir bylos aplinkybių aiškiai matoma, kad nuteistasis veikė ne netiesiogine, o tiesiogine tyčia. Valinį momentą, kad G. P. visgi norėjo kilusių padarinių, įrodo jo paties duoti parodymai, kad jis norėjo sudrausminti netinkamai besielgiantį sūnų ir pasirinko būtent tokį būdą, kuris peržengia visuomenei priimtino vaiko auklėjimo ribas, - neįtikima, kaip suaugęs žmogus, tikslingai smūgiuodamas mažamečiam vaikui į pilvą, gali nenorėti sukelti jam bent fizinio skausmo. Teismo sprendimo ir pateiktos argumentacijos prieštaringumas atsiskleidžia ir per tai, kad teismas, priimdamas sprendimą, vadovavosi kitu LAT išaiškinimu byloje, kurioje aplinkybės buvo labai panašios: *L. P., negalėdama sudrausminti išdykavusio savo mažamečio sūnaus J. P., diržu smogė jam į veidą*[249], tačiau čia pagrįstai buvo nustatyta tiesioginė tyčia. Taigi, teismas netinkamai išaiškino netiesioginės tyčios turinį, dalinai jį sutapatindamas su tiesiogine tyčia.

Atribojant ar nustatant netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą bylose dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai, pagrindinės problemos, neatitikimai kyla nevisada tinkamai pritaikant kaltės turinį konkrečiai situacijai arba pateikiant neišsamią kaltės formos, rūšies parinkimo argumentaciją. Teismai, nevisada detaliai atskleisdami netiesioginės tyčios ar nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinio, valinio kaltės momentų turinius, nevisada tiksliai susiedami juos su konkrečia nagrinėjama situacija, kartais netinkamai parenka kaltės formą ar rūšį. Tokiais atvejais veikų kvalifikacijos nevisiškai atspindi nusikalstamos veikos padarymo rimtumą ir grėsmes baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms. Pasitaiko atvejų, kai labai panašios aplinkybės įvertinamos skirtingai ar parinkta kaltės forma, rūšis, prieštarauja prieš tai pateiktai sprendimo argumentacijai. Taip ne tik, kad nukrypstama nuo suformuotos praktikos, bet ir formuojasi kita, klaidinanti ir tam tikrais atvejais abejonių kelianti teisminė praktika.

4.3. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais

Kaltės forma, nustatinėjama bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, ilgainiui kito. Anksčiau galiojusio 1961 m. BK 246 straipsnis („*Transporto priemones vairuojančių asmenų pažeidimas eismo*

[249] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428-511/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148797?nr=1.

saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių“)[250] to meto baudžiamosios teisės doktrinoje buvo įvardijamas kaip tipinis nusikaltimo sudėties, kuriai būdinga mišri kaltė, pavyzdys. Manytina, kad mokslininkams, įrodinėjusiems mišrios kaltės egzistavimą kelių transporto nusikaltimų bylose, nemažą įtaką padarė ir 1965 m. balandžio 9 d. SSRS Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarime suformuluota nuostata, kad aptariamo pobūdžio nusikaltimuose kaltininko santykis su eismo saugumo ir eksploatacijos taisyklių pažeidimu gali pasireikšti tiek tyčine, tiek neatsargumo kaltės forma, o santykis su atsiradusiais padariniais – tik neatsargumo forma[251]. Visgi, 2000 metais, kai buvo priimtas naujas, šiuo metu galiojantis Baudžiamasis kodeksas, įstatymų leidėjas BK 281 straipsnio („*Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas*“) 7 (šiuo metu 8) dalimi sukonkretino kaltės formą, nurodydamas, kad asmuo atsako pagal BK 281 straipsnio 1–6 dalis tik tais atvejais, kai jose numatytos veikos yra padarytos dėl neatsargumo. Pažymėtina, kad analizuojamo baudžiamojo įstatymo straipsnio 7 dalyje, nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus įstatymo pakeitimams, įtvirtinta ir tyčinė kaltės forma, tačiau nurodant konkretų jos taikymo atvejį: „Tas, kas vairavo kelių transporto priemonę arba mokė praktinio vairavimo būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau negu 1,5 promilės alkoholio <...>“.

Taigi, asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 281 str. tais atvejais, kai veikdamas dėl neatsargumo, pažeidžia kelių transporto eismo saugumo funkcionavimo taisykles ir taip sukelia minėtame straipsnyje nurodytus padarinius: nesunkiai ar sunkiai sutrikdo kito žmogaus sveikatą, padaro didelės turtinės žalos, dėl kaltininko veikos žūsta žmogus. Tačiau, jei kaltininkas atlikdamas minėtus veiksmus ir dėl to sukeldamas minėtus padarinius veikia tyčia, nusikalstama veika transporto nusikaltimams nepriskiriama ir kvalifikuojama atitinkamai pagal BK 129 str., 135 str. ar 138 str.. Nors kvalifikavimo taisyklės, sprendžiant bylas, susijusias su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, iš pažiūros, atrodo aiškiai suformuluotos, visgi, kaltės turinio nustatymas Lietuvos teismų praktinėje veikloje kartais yra komplikuotas.

Analizuojant teismų praktiką, atkreipiamas dėmesys į tai, kaip teismai įrodinėja asmens kaltę ir kaip nustato valinį kaltės momentą. Peržvelgus naujausias bylas, pastebėtina, kad sprendimų motyvacinėse dalyse teismai neretai išvis neįvardija neatsargumo, kaip būtinos kaltės formos, kvalifikuojant veikas pagal BK 281 straipsnį. Galimas kaltininko neatsargus veikimas suprantamas tik iš bendrų teismo frazių: „*nuteistojo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 281*

[250] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“ Patvirtintas 1961 m. birželio 26 d. įstatymu (Žin., 1961, Nr. 18–147) su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d.

[251] Bjulleten Verkhovnogo Suda SSRS [Bulletin of the Supreme Court of the SSRS] 1965. № 3, (Cituota iš: Ieva Truncienė, „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto priemonių saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“ *Jurisprudencija* 53(45) (2004): 34).

straipsnio 3 dalį“[252], „*visų aplinkybių išdėstymas leidžia spręsti V. P. atsakomybės klausimą pagal BK 281 straipsnio 5 dalį*“[253], „*A. M. atsakomybės pagal BK 281 straipsnio 4 dalį klausimas išspręstas teisingai, atsižvelgus į visas aplinkybes, kurios yra svarbios priežastinio ryšio nustatymui*“[254], „*nuteistojo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 281 straipsnio 5 dalį*“[255], „*eismo įvykio priežastis buvo būtent automobilio vairuotojos neatsargus elgesys vairuojant atbulai ir turint pareigą praleisti visus eismo dalyvius, tačiau neįsitikinant, jog atlikti šį manevrą yra pakankamai saugu*“[256].

Didžiojoje dalyje analizuotų bylų teismai, kad ir konstatuodavo, jog asmens padarytas nusikaltimas yra neatsargus, tačiau neįvardydavo konkrečios neatsargumo rūšies, taip tuo pačiu ir neaiškindami jos turinio. Kaip pavyzdžiai, pateiktinos teismų formuluotės dėl asmens kaltės: „*skiriant bausmę atsižvelgta į tai, kad padarytas nusikaltimas neatsargus*“[257], „*pagrįstai konstatuota, kad dėl kilusio eismo įvykio yra abiejų nuteistųjų neatsargi kaltė*“[258], „*buvo padarytas neatsargus nusikaltimas*“[259]. Teismų pasyvumą nustatant ir detaliau analizuojant kaltės rūšį aptariamo pobūdžio bylose, atskleidžia ir teismų neretai formuluojama taisyklė, kad „*<...> nusikalstamą veiką apibūdina trys esminiai požymiai: veika (kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles pažeidžiantys veiksmai ar neveikimas), padariniai (eismo įvykis, kurio metu buvo nesunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata), priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Kvalifikuojant veiką pagal BK 281 straipsnio 1 dalį būtina kaltinamo asmens veiksmuose nustatyti visų trijų įvardytų požymių buvimą*“[260]. Minėta taisyklė kaip vieno iš būtinojo požymio nenurodo asmens kaltės nustatymo. Nors kaltės forma analizuojamo pobūdžio bylose dažniausiai numatoma be didesnių sunkumų, tačiau, nevykdant, nepateikiant išsamios subjektyviojo nusikalstamos veikos sudėties požymio – kaltės – analizės, tam tikrais

[252] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-489/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1424053?nr=1.
[253] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-303/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1407536?nr=1.
[254] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-418-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1389654?nr=1.
[255] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-387-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1391508?nr=1.
[256] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-507/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1265990?nr=1.
[257] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1165666?nr=1.
[258] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-632-507/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163757?nr=1.
[259] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-372-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1072486?nr=1.
[260] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-895/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1405948?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-149-699/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1258775?nr=1; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-699/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1258778?nr=1.

atvejais vienos aplinkybės gali būti pervertinamos, į kitas, galbūt, nepagrįstai neatsižvelgiama, dėl ko veikos kvalifikacija ir atitinkamai bausmė gali būti parenkama netinkamai.

Viena iš pavyzdinių situacijų, kada nesutariama dėl asmens kaltės nusikalstamos veikos darymo metu, yra byla, kurioje nuteistasis ginčijo savo veikimą netiesiogine tyčia, nurodydamas, kad veikė dėl neatsargumo. *V. B. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. už tai, kad viešoje vietoje, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, įžūliais veiksmais demonstruodamas nepagarbą aplinkiniams, sutrikdydamas visuomenės rimtį ir tvarką, prie sustojusio jo vairuojamo automobilio „Renault Espace“ priėjus L. N. ir atidarius priekines keleivio pusės dureles bandant iš automobilio variklio užvedimo spynelės ištraukti raktelius, tyčia staiga pradėjęs važiuoti vilko apie 30 metrų asfaltu į automobilio rankinį stabdį įsikibusį L. N., taip sukėlė jam fizinį skausmą; po kelių minučių, tęsdamas savo nusikalstamą veiką kelyje, tyčia staiga išvažiavo į kelkraštį ir trenkėsi į ten stovėjusį J. Š., padarydamas jam sužalojimus, nuo kurių J. Š. ligoninėje mirė, taip dėl chuliganiškų paskatų nužudė J. Š.*[261]*. Kasatorius pripažįsta, kad išgėręs ir neturėdamas vairuotojo pažymėjimo vairavo automobilį pažeisdamas Kelių eismo saugumo taisykles, bet teigė, kad automobilio tyčia link stovinčio J. Š. nepasuko. Teismai pagal kelių eismo įvykio vietos apžiūros protokolą nustatė, kad už važiuojamosios kelio dalies ribų matyti automobilio padangų pėdsakai. Teismai, paneigdami nuteistojo argumentus, nustatė, kad byloje nėra įrodymų bent prielaidai, kad nuteistasis kuriam laikui būtų praradęs automobilio kontrolę ar kad kelio dangos būklė turėjo įtakos jo veiksmams. Taip pat teismai pažymėjo, kad V. B. neturėjo jokių objektyvių priežasčių automobilį staiga nukreipti į dešinį kelkraštį, kur stovėjo J. Š., o automobilio greičio didinimas, jo nukreipimas dešinėn pusėn ir staigus grįžimas po nukentėjusiojo partrenkimo į važiuojamąją kelio dalį rodo, jog V. B. automobilį valdė valingai, jį kontroliavo ir ant J. Š. užvažiavo tyčia. Pažymėtina, kad už važiuojamosios kelio dalies ribų matomi automobilio padangų pėdsakai eina per numanomą nukentėjusiojo J. Š. stovėjimo vietą, ir tai atitinka įvykio liudytojų parodymus, kad, likus keletui metrų iki kelkraštyje stovėjusio J. Š., iki tol keliu tiesiai važiavęs V. B. vairuojamas automobilis staiga pasuko į dešinę ant J. Š., po to vėl nuvažiavo keliu tiesiai. Be to, teismai konstatavo, kad liudytojų parodymai ir eismo įvykio vietos apžiūros protokolo duomenys patvirtina, jog kelyje kliūčių, kurias reikėtų apvažiuoti, nebuvo, automobilio nesumėtė, matomumas buvo geras*.

Nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste LAT pažymėjo*, kad nužudymas (BK 129 str.) gali būti padaromas ir panaudojant įvairias technines priemones, pvz.: automobilius, kuriomis tiesiogiai yra veikiamas nukentėjusysis. Naudojant automobilį kaip nužudymo priemonę, kartu gali būti padaryti ir Kelių eismo taisyklių pažeidimai (viršytas greitis,*

[261]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/478869?nr=1.

automobilis vairuojamas apsvaigus nuo alkoholio ir kt.). Žmogaus mirtį gali sukelti ir pats eismo įvykis, įvykęs kaltininkui pažeidus kelių transporto eismo saugumo taisykles. Šiuo atveju, sprendžiant, ar kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip nužudymas (BK 129 straipsnis) ar kaip kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas, sukėlęs nukentėjusiojo mirtį (BK 281 straipsnio 6 dalis), reikia nustatyti, kokia kaltės forma buvo padaryta veika. Nusikaltimas, numatytas BK 281 straipsnyje, gali būti padaromas tik dėl neatsargumo, nužudymas (BK 129 straipsnis) – tik tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Apie tai, kokia kaltės forma buvo padaryta nusikalstama veika, paprastai sprendžiama atsižvelgiant į objektyvias veikos padarymo aplinkybes: nusikalstamos veikos padarymo įrankius, būdą, nusikalstamų veikų intensyvumą, kaltininko elgesį prieš nusikaltimą, jo darymo metu, po jo padarymo ir pan. Būtent jau minėtos teismų nustatytos ir išnagrinėtos bylos aplinkybės bei ištirti įrodymai paneigia kasatoriaus argumentus, kad jis J. Š. gyvybę atėmė dėl neatsargumo ir patvirtina, kad jis veikė tyčia.

Dar viena labai svarbi, ne tik išryškinanti netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemą bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, bet ir formuojanti praktiką šio pobūdžio bylose, yra 2015 metais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nagrinėta byla[262]. *M. Š. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 5 p. už tai, kad vairuodamas automobilį ir juo važiuodamas automobilių stovėjimo aikštelėje, stabdomas policijos automobilio, nepakluso ir automobilio nesustabdė, nors privalėjo tai padaryti. M. Š., siekdamas išvengti sulaikymo, padidino greitį, ir persekiojamas pareigūnų tarnybinio automobilio su įjungtais švyturėliais bei garsiniu signalu, važiuodamas dideliu greičiu link šviesoforu reguliuojamos sankryžos, nesustodamas pervažiavo šią sankryžą degant eismą draudžiančiam raudonam šviesoforo signalui. Toliau važiuodamas dideliu greičiu ir artėdamas prie nelygiareikšmės sankryžos, viršydamas šioje vietoje leistiną maksimalų 50 km/h greitį, važiuodamas apie 128 km/h greičiu, M. Š. nestabdydamas bei nesumažindamas greičio iš šalutinės gatvės įvažiavo į sankryžą su pagrindine gatve ir nedavė kelio jam iš kairės pusės gatve važiuojančiam G. T. vairuojamam automobiliui. Dėl to M. Š. ir G. T. automobiliai susidūrė. Pats automobilio vairuotojas G. T. bei jo keleivės A. N., V. O. Č. dėl eismo įvykio metu padarytų daugybinių sužalojimų mirė įvykio vietoje. Šiuo atveju skirtingų instancijų teismai pateikė skirtingą nusikalstamos veikos sudėties požymių analizę ir tuo pačiu skirtingas išvadas dėl asmens kaltės.* Panevėžio apygardos teismas nuosprendžiu pripažino M. Š. kaltu ir nuteisė pagal BK 129 str. 2 d. 5 p. nurodydamas, kad asmuo veikė netiesiogine tyčia. Lietuvos apeliacinis

[262] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.

teismas nuteistojo M. Š. nusikalstamą veiką perkvalifikavo į BK 281 straipsnio 6 d. kaip veiką, padarytą dėl nusikalstamo pasitikėjimo.

Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas faktines nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes išnagrinėjo išsamiai, nešališkai ir jas nustatė teisingai, tačiau, spręsdamas nuteistojo M. Š. kaltės, jos formos ir rūšies, nusikalstamos veikos kvalifikavimo klausimus, padarė bylos aplinkybių neatitinkančias išvadas. *Apeliacinės instancijos teismo nuomone, M. Š., neblaivus vairuodamas automobilį ir šiurkščiai pažeisdamas KET reikalavimus, turėjo vienintelį tikslą – pabėgti nuo jį stabdžiusių ir po to jį policijos automobiliu besivejančių pareigūnų. Teisėjų kolegijos teigimu, iš teismo nustatytų eismo įvykio aplinkybių matyti, kad M. Š., pažeisdamas KET reikalavimus, dideliu greičiu įvažiavęs į sankryžą su pagrindine gatve ir nepraleisdamas pirmumo teisę pravažiuoti sankryžą turėjusio automobilio, numatė, kad dėl tokių KET pažeidimų gali įvykti eismo įvykis, kurio metu gali žūti žmogus arba žmonės, taip pat žmonės gali būti sužaloti, tačiau to lengvabūdiškai tikėjosi išvengti. Nurodyta, kad nuteistasis M. Š. padarinių ne tik nenorėjo, bet ir neleido jiems sąmoningai kilti – matydamas, jog sankryžoje tuo metu kitų automobilių nėra, tikėjosi, kad susidūrimo bus išvengta, - nuteistasis pasikliovė kitų eismo dalyvių veiksmais.*

Plenarinė sesija, visgi, priėmė teisingą sprendimą ir pritarė pirmos instancijos teismui patvirtindamas M. Š. veikimą netiesiogine tyčia. Teismas argumentavo, kad *nuteistojo daromos nusikalstamos veikos atveju nebuvo aplinkybių, kurias nuteistasis galėjo suvokti kaip objektyviai egzistuojančias ir šalinančias galimybes atsirasti jo veikos padariniams. Kita vertus, nėra pagrindo ir išvadai, kad kaltininkas tikėjosi išvengti savo pavojingos veikos padarinių. Siekdamas išvengti sulaikymo ir girtumo nustatymo, nuteistasis M. Š. iš esmės buvo abejingas savo veikos padariniams, nes neatsisakė (nekeitė) savo pavojingo elgesio, - būtent abejingumas yra vienas iš netiesioginės tyčios požymių. Taip pat M. Š. yra suaugęs žmogus ir byloje nėra duomenų, jog jis dėl sveikatos būklės nesuprastų ir negalėtų adekvačiai suvokti ir vertinti aplinkos bei savo veiksmų, jų valdyti, Taigi, nėra objektyvių priežasčių, dėl kurių nuteistasis galėjo nesuprasti, kad neišvengiamai sukels pavojų kertama gatve judantiems ir pirmumo teisę pravažiuoti sankryžas turintiems kitiems eismo dalyviams*. Plenarinės sesijos nuomone, pirmosios instancijos teismas pagrįstai ir motyvuotai konstatavo, kad M. Š. nusikalstamą veiką padarė netiesiogine tyčia, nes baudžiamojoje byloje nustatytos aplinkybės nekelia abejonių, kad jis suvokė pavojingą savo nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikos gali atsirasti BK numatyti padariniai, ir, nors jų nenorėjo, sąmoningai leido jiems atsirasti. Šioje plenarinės sesijos nutartyje suformuluota ir bendra taisyklė, kaip atskirti, kada asmuo bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, veikia netiesiogine tyčia: „*konstatavus, kad kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidėjas*

1) suvokia savo pavojingos nusikalstamos veikos pobūdį, taip pat tai, kad jo veikos pavojingi padariniai labai tikėtini ar net neišvengiami[263]*, ir 2) nors tokių padarinių nesiekia ir jų nenori, neatsisako ir nekeičia savo pavojingo elgesio, 3) nesitiki išvengti savo veikos padarinių (arba realios jų atsiradimo grėsmės), o jei ir tikisi, tai remdamasis tik subjektyviais ir atsitiktiniais dalykais - sėkme, likimu ir pan., t. y. abejingas kitų asmenų interesams, galimiems padariniams, yra pagrindas tokį elgesį vertinti kaip padarytą netiesiogine tyčia. Jei dėl šio kaltininko elgesio žuvo žmogus (žmonės), tokia veika kvalifikuojama kaip nužudymas (BK 129 straipsnis), padarytas netiesiogine tyčia*“.

Tam tikrais atvejais atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo nesunku, pavyzdžiui, asmuo konflikto metu ranka smogia kitam asmeniui į veidą, pastarasis krisdamas susitrenkia galvą, dėl to nesunkiai sutrikdoma sveikata (netiesioginė tyčia). Kitu atveju, asmuo išgėręs vairuoja tamsiu paros metu, esant rūkui, nepasirenka saugaus greičio, susiduria su priešais atvažiuojančiu automobiliu ir taip nesunkiai sutrikdoma pastarojo vairuotojo sveikata (nusikalstamas pasitikėjimas). Tačiau, kai nusikalstamos veikos įrankis yra toks pat, mūsų analizuojamu atveju - kelių transporto priemonė – reikia detalesnės kaltės turinio analizės. Teisės doktrinoje sutinkama pozicija, kad nustatant vairuotojo kaltę, reikia išskirti kaltę, susijusią būtent su avarine situacija, kuri susidaro dėl Kelių eismo taisyklių pažeidimo, o ne su formaliu šių taisyklių pažeidimu[264]. Jeigu asmuo, vairuodamas transporto priemonę ir pažeisdamas kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles, numato gana didelę tikimybę, kad dėl jo veikos kils baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, ir nors tų padarinių nesiekia, bet sąmoningai leidžia jiems kilti, konstatuojama, kad nusikaltimas padarytas netiesiogine tyčia, todėl pagal BK 281 straipsnį nekvalifikuojamas[265]. Nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinį ir valinį elementą apibūdina tai, kad kelių transporto priemonę vairuojantis ir šiurkščiai Kelių eismo taisykles pažeisdamas asmuo suvokia savo veikos rizikingumą, kad dėl to gali įvykti eismo įvykis, abstrakčiai, nedideliu laipsniu numato, kad dėl jo Kelių eismo taisyklių pažeidimo ir sukelto eismo įvykio gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai (pervertindamas savo jėgas, automobilio mobilumą, galingumą, ankstesnę sėkmingą patirtį ir pan.) tikisi padarinių išvengti[266].

---

[263] Pastaba: padarinių numatymas kaip neišvengiamų negali būti priskiriamas prie netiesioginės tyčios, nes aukščiausias padarinių numatymo laipsnis taikomas tiesioginei tyčiai.

[264] Lukjanov V. V., *Problemy kvalifikacij dorozhno-transportnykh prestuplenij [Problems of qualification of road and transport crimes]* (Moskva: Juridicheskaja literatura, 1979, s. 74, (Cituota iš: Ieva Truncienė, „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto priemonių saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“ *Jurisprudencija* 53(45) (2004): 34).

[265] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga Nr. 30. Teismų praktika. 2009, 30“, http://www.infolex.lt/tp/129169?nr=1.

[266] Ieva Truncienė, *supra note*, 14: 35-36.

Teismai bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, spręsdami kaltės klausimą, ganėtinai lengvai nustato neatsargią kaltės formą, tačiau ganėtinai dažnai nenurodo jos rūšies, taip kartu nepateikdami ir išsamios kaltės turinio analizės. Tokia praktika, manytina, susiformavo dėl to, jog kaltės formos rūšies nenurodymas, nors ir laikomas teismo sprendimo trūkumu, bet iš esmės neturi reikšmės BK 281 straipsnio taikymui (veika kvalifikuojama pagal BK 281 str. nepriklausomai nuo to, ar ji padaryta dėl nusikalstamo pasitikėjimo, ar dėl nusikalstamo nerūpestingumo). Tačiau, pabrėžtina, jog minėta aplinkybė nesudaro prielaidų išvadai, kad teismams, pripažįstant asmenį kaltu pagal BK 281 str., nebūtina nustatinėti neatsargios kaltės rūšies. Neatsargios kaltės rūšies nustatymas itin reikšmingas tais atvejais, kai nagrinėjant bylą kyla abejonės, ar kaltininko tikėjimasis išvengti nusikalstamų padarinių buvo lengvabūdiškas, ar visgi konkrečioje situacijoje asmuo neturėjo ir negalėjo numatyti eismo įvykio kilimo galimybės ir atitinkamų padarinių kilimo (kazusas). Kaip jau buvo minėta, kaltės formos bei rūšies nustatymas turi reikšmės ir bausmės individualizavimui.

Atlikus teismų praktikos analizę, matoma, kad pasitaiko tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimo problemų, kai nusikalstama veika padaroma vairuojant transporto priemonę. Tokiais atvejais ypač svarbu daug dėmesio skirti subjektyviojo nusikalstamos veikos sudėties požymio – kaltės – analizei, įvertinant tiek intelektualųjį, tiek valinį kaltės momentą. Neretais atvejais kaltinamieji, kurių veika kvalifikuojama pagal BK 281 str., pripažįsta savo kaltę tikėdamiesi sulaukti švelnesnės bausmės arba visai jos išvengti. Pažymėtina, kad nepriklausomai nuo to, ar kaltinamasis prisipažįsta padaręs nusikaltimą, teismas privalo jo kaltę įrodyti papildomai remiantis tiek liudytojų parodymais, tiek ekspertų išvadomis ar faktinėmis aplinkybėmis, kitaip sakant, privalo atsižvelgti ne į atskirus konkrečius faktus, o į jų visumą. Taigi apkaltinamasis teismo nuosprendis pagal BK 281 straipsnį arba atitinkamai pagal BK 129, 135 ar 138 straipsnius gali būti priimtas tik tada, kai kelių transporto priemonę vairavusio asmens kaltė dėl konkrečios nusikalstamos veikos yra visiškai ir besąlygiškai įrodyta ir tik jeigu veikos padarymo metu iš to asmens buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio (BK 2 str. 3 d.).

IŠVADOS

1. Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujančios netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sampratos labiausiai sutampa su nurodytomis Lenkijos bei Rusijos teisės sistemose. Mažiau ar daugiau skirtumų aptinkama tarp Lietuvos ir Prancūzijos bei JAV ir Vokietijos netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo suvokimo. Minėtose užsienio šalyse mums įprasta netiesioginė tyčia ar nusikalstamas pasitikėjimas įvardijami ne tik kitais pavadinimais, ar sutapatinamos, bet ir jų turinys tik santykinai sutampa su mums žinomu ir naudojamu, o kai kuriose valstybėse mūsų aptariamos kaltės rūšys išvis nėra įtvirtintos.
2. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimas pagal pirmąjį intelektualinio kaltės momento elementą – nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdžio suvokimą – atsiskleidžia per atliktą veiką. Kalbėti apie netiesioginę tyčinę galima tik tada, kai nusikalstama veika, net ir neturint omenyje galimų padarinių, yra tokio pavojingumo, kad laikoma nusikalstama ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę, o esant nusikalstamam pasitikėjimui, pati veika iš pažiūros dažniausiai nėra pavojinga, ji tik kelia riziką, kad aplinkybėms susiklosčius ne taip, kaip tikėtasi, veika, visgi, gali tapti pavojinga sukeliant nelauktas pasekmes.
3. Tinkamas padarinių numatymo laipsnio nustatymas taip pat yra vienas iš būdų atriboti netiesioginę tyčia nuo nusikalstamo pasitikėjimo. Padarinių numatymo laipsnis, esant netiesioginei tyčiai, yra pakankamai didelis ir žodine išraiškia jis įvardijamas taip: padariniai yra gana/labai/pakankamai tikėtini. Veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, padarinių numatymo laipsnis yra ganėtinai mažas ir žodine išraiška nurodomas – padariniai yra labai mažai tikėtini, numatoma abstrakti padarinių kilimo galimybė.
4. Siekiant atriboti netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą pagal valinį kaltės momentą, būtina atsižvelgti tiek į negatyviąją, tiek į pozityviąją minėtų kaltės rūšių formuluočių dalis. Veikiant netiesiogine tyčia, kaltininkas padarinių nenori pasyviai, t. y. jis nėra suinteresuotas jų kilimu, tačiau yra jiems abejingas. Kaltininko dalinis tikėjimasis, kad tam tikri padariniai nekils, nepagrįstas jokiais objektyviai reikšmingais veiksmais ar aplinkybėmis. Veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo, priešingai, asmens nenoras yra aktyvus – nenoras susijęs su tikėjimu, kad tie padariniai neatsiras. Asmens tikėjimas yra paremtas, jo nuomone, teisingais apskaičiavimais, objektyviomis aplinkybėmis, visgi, susiklosčiusią situaciją kaltininkas įvertina nepakankamai atidžiai ir aplinkybes, kuriomis jis pasitiki, jis pervertina.
5. Pagrindinės problemos atribojant netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei kyla atvejais, kai asmuo yra nužudomas vienu suduotu smūgiu į gyvybiškai svarbią kūno vietą (galvą, pilvą, krūtinę). Siekis suvienodinti praktiką tokio

pobūdžio bylose, nurodant, kad asmenys visada veikia netiesiogine tyčia, vertinamas kritiškai, kadangi kiekvienas atvejis yra unikalus, savotiškas, todėl vienodos praktikos tokio pobūdžio bylose įtvirtinimas yra netikslingas. Siūlytina, kad teismai, prieš nuteisiant asmenį už tyčinį nužudymą, neskirtų išankstinio prioriteto ir per didelio dėmesio kilusioms pasekmėms, smūgio sudavimo vietai, o daugiau dėmesio skirtų ir subjektyviesiems nusikalstamos veikos sudėties požymiams, ypatingai - tinkamam kaltės turinio nustatymui, atsižvelgiant tiek į valinį, tiek į intelektualųjį kaltės momentą bei išsamiai juos pagrindžiant.

6. Bylose dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai pagrindinės kvalifikavimo problemos kyla dėl to, kadangi teismai kartais vengia išsamaus netiesioginės tyčios ar nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinio, valinio kaltės momentų turinio atskleidimo, nesusieja jo tinkamai su konkrečia nagrinėjama situacija ir taip ne visada tinkamai parenka kaltės formą ar rūšį. Tokiais atvejais veikų kvalifikacijos nevisiškai atspindi nusikalstamos veikos padarymo rimtumą ir grėsmes baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms.
7. Teismai bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, spręsdami kaltės klausimą, ganėtinai lengvai nustato neatsargią kaltės formą, tačiau dažnai nenurodo jos rūšies, taip kartu nepateikdami ir išsamios kaltės turinio analizės. Pasitaiko atvejų, kai teismai šio pobūdžio bylose nepagrįstai nesvarsto ir galimybės kaltinamojo veiksmų vertinti kaip padarytus tyčine kaltės forma.

PASIŪLYMAI

Siekiant palengvinti tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek teismų praktikoje esančią sudėtingą veikos kvalifikavimo situaciją, kai asmuo miršta nuo vienintelio suduoto smūgio, siūlytina BK papildyti nauju straipsniu:

132^1 straipsnis. Sveikatos sutrikdymas, sukėlęs mirtį

Tas, kas tyčia sužalojo žmogų, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo mirė,
baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

Komentaras: tam, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal minėtą straipsnį, būtina nustatyti, kad kaltininkas turėjo tyčią sutrikdyti sveikatą, o gyvybės atėmimo atžvilgiu veikė dėl neatsargumo.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Criminal Code of the French Republic, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30.
2. Kodeks karny [Criminal Code], Polska [Poland], Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553, http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
4. Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Vyriausybės žinios* 18, 148 (1961).
5. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr.V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 52-2357).
6. Model Penal Code, American Law Institute: 1985, Section 2.02 (2). http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/UnitedStatesofAmerica/Model%20Penal%20Code%20United%20States%20of%20America%201962.pdf.
7. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 1. März 2017 (BGBl. I S. 386), https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html.
8. Ugolovnyj kodeks Rossijskoij Federacii [The Criminal Code of the Russian Federation] ot 13.06.1996 N 63-ФЗ, st. 26.

Specialioji literatūra

9. Abramavičius, Armanas ir kt. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
10. Badar, Mahomed Elewa, „Mens rea – Mistake of Law & Mistake of Fact in German Criminal Law: A Survey for International Criminal Tribunals“, *International Criminal Law Review*. Apr 2005, Vol. 5 Issue 2. https://core.ac.uk/download/pdf/333914.pdf.
11. Bojarski, Marek, Jacek Giezek, Zofia Sienkiewicz. *Prawo karne materialne. część ogólna i szczególna [Criminal material law. General and special part]*. Warszawa, wydaw. LexisNexis, 2007.

12. Bikelis, Skirmantas. „Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje“. *Jurisprudencija t. 60(52)* (2004).
13. Bikelis, Skirmantas. „Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos aplinkybių ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas“. *Jurisprudencija* 8 (98) (2007).
14. Bikelis, Skirmantas. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ - turiningasis netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektinio momento parafrazė?“. *Teisės problemos* 3(61) (2008).
15. Bikelis, Skirmantas. „Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia - kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos?“. *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009).
16. Čepas, Algimantas. „Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje“. *Teisės problemos* 4, 82 (2013): 52.
17. Dambrauskienė, Genovaitė ir kiti, *Lietuvos teisės pagrindai.* Vilnius: Justitia, 2004.
18. Dressler, Joshua, *Understanding Criminal Law.* USA: A Times Mirror Higher Education Group Company, 1995.
19. Girdenis, Tomas. „Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje“ iš Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys“. Vilnius: Registrų centras, 2014): 187-202.
20. Gropp, Walter. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. Berlin : Springer, 2001.
21. Herring, Jonathan, *Criminal Law*. Houndmills : Palgrave Macmillan, 2007.
22. Irwin, William. „Intention and Foresight in the British Law of Murder“. *SORITES*, Issue # (09. April 1998): 6-15, http://www.sorites.org/Issue_09/item2.htm.
23. Kadish, Sanford H., Stephen J. Schulhofer. *Criminal Law and Its Processes: Cases and Materials*, sixth edition. Canada: Little, Brown and Company, 1995.
24. Korobeev, Aleksandr Ivanovich (red.), *Polnyj kurs ugolovnogo prava [Full course of criminal law]*. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2008.
25. Kozlov, Anatolij Petrovich. *Ponjatie prestuplenija [The concept of crime]*. Sankt – Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2004.
26. Kozochkin, Ivan Danilovich (red.). *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh gosudarstv (obshshaja chast) [The Criminal Law of Foreign States]*. Moskva: institut mezhdunarodnovo prava i ehkonomiki im. A. S. Griboedova, 2003.
27. Krylova, Evgenevna Natalja, Anna Valerevna Serebrennikova, *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh stran [Criminal law of foreign countries]*. Moskva: Zerkalo, 1998.

28. Lukjanov ,V. V., *Problemy kvalifikacij dorozhno-transportnykh prestuplenij [Problems of qualification of road and transport crimes]*. Moskva: Juridicheskaja literatura, 1979. (Cituota iš: Ieva Truncienė, „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto priemonių saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“ *Jurisprudencija* 53(45) (2004)).
29. Luneev V. V. *Subektivnoe vmenenie [Subjective imputation]*, 2000: 42, (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 119).
30. Malinin, Vasilij Borisovich. *Ehnciklopedija ugolovnovo prava T.4 sostav prestuplienija [Encyclopedia of Criminal Law]*. Sankt Peterburg: Izdanie professora Malinina, 2005.
31. Malinin, Vasilij Borisovich. *Prichinnaja svjaz v ugolovnom prave [Causal relationship in criminal law]*. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2000.
32. Malinovskij, Alekseij Aleksandrovich. *Ugolovnoe pravo zarubezhnykh gosudarstv [The Criminal Law of Foreign States]*. Moskva: Novyj jurist, 1998.
33. Marek, Andrzej, Stanislaw Waltos. *Podstawy prawa i procesu karnego [Fundamentals of law and criminal procedure]*. Warszawa : Wydaw. Prawnicze PWN, 1999.
34. Milinis, Albertas. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
35. Ormerod, David, John Cyril Smith, Brian Hogan, *Criminal Law. Cases and Materials. 9th ed*. New York: Oxford University Press. 2006.
36. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006.
37. Piesliakas, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: LPA, 1996.
38. Piesliakas, Vytautas. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos“. *Teisės problemos*, 4 (1996).
39. Piesliakas, Vytautas. „Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai“. *Socialinių mokslų studijos* 4(4) (2009).
40. Piesliakas, Vytautas. „Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje“. *Jurisprudencija* 7(85) (2006).
41. Piesliakas, Vytautas. “Ką galima vadinti žudiku?“. *Justitia* 1, 73 (2010).
42. Puppe Ingeborg, *Der Vorstellungsinhalt des dolus eventualis* (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).

43. Rarog, Aleksej Ivanovich. *Kvalifikacija prestuplenij po subektivnym priznakam [Qualification of crimes on subjective grounds]*. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2003.
44. Rarog, Alekseij Ivanovich (red.), *Ugolovnoe pravo Rosii. Chasti Obshchaja i Osobennaja* [The Criminal Law of Russia]. Moskva, 2004.
45. Riaubaitė, Eglė. „Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai“. *Jurisprudencija* 11(113) (2008): 96–97.
46. Robinson, Paul H., *Encyclopedia of Crime and Justice* (2000). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=661161.
47. Rozenbergienė, Eugenija. „Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimo bylas“. *Teisės apžvalga* 1 (11) (2014).
48. Roxin C. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 1997. S. 382; Küpper G. *Zum Verhältnis von dolus eventualis...* // ibid., s. 763 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 114).
49. Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1997. (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).
50. Schroth, U., *Vorsatz als Aneignung der unrechtskonstiruierenden Merkmale*, 1994, S. 102 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 159).
51. Skljarov, Sergej. *Vina i motivy prestupnogo povedenija [Wines and motives of criminal behavior]* 2004: 35, 36, http://fictionbook.ru/static/trials/10/69/76/10697692.a4.pdf.
52. Smith J. C., Hogan B. *Criminal Law*. 1978. p. 48 (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 114).
53. Šukytė, Jolita. „Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos“. *Socialinių mokslų studijos*, 5 (2) (2013): 655–669.
54. Truncienė, Ieva. „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto priemonių saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“. *Jurisprudencija* 53(45) (2004): 33-42.
55. Tröndle, Herbert, Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetze* (Cituota iš: Consultation paper involuntary manslaughter (The Law Reform Commission consulation paper. Involuntary manslaughter. LRC CP 44-2007, 2007), 215),

http://www.lawreform.ie/_fileupload/consultation%20papers/cpInvoluntaryManslaughter.pdf.

56. Vitkutė-Zvezdinienė, Iveta, Jolita Šukytė. „Kai kurie neatsargios kaltės reglamentavimo probleminiai aspektai Lietuvos nacionalinėje ir Europos Sąjungos teisėje“. *Ekonomikos, teisės ir studijų aktualijos 2012 = Matters of relevance in economy, law and studies in 2012 : tarptautinė mokslinė praktinė konferencija, 2012 m. kovo 6 d.: straipsnių rinkinys*, Kauno kolegijos Ekonomikos ir teisės fakultetas (Kaunas : Kauno kolegija, 2012): 215-216.
57. Voroshilin E. V., Kriger G. A., *Subektivnaja storona prestuplenija [The subjective side of the crime]* 1987: 46, (Cituota iš: Skirmantas Bikelis, „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius, 2007), 119).
58. Wessels, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
59. Zlobin, German Alekseevich, Boris Sergeevich Nikiforov, *Umysel I ego formy* [Intention and its forms]. Moskva: Juridicheskaja literatura, 1972, http://legalportal.am/download/library/p1755n6ehe13bf36pemkoa81r0j3.pdf.
60. Zlobin, German Alekseevich, Boris Sergeevich Nikiforov, *Umysel I ego formy [Intention and its forms]*. Moskva: Juridicheskaja literatura, 1972. http://legalportal.am/download/library/p1755n6ehe13bf36pemkoa81r0j3.pdf
61. Zhalinskij, Alfred Ehrnestovich. *Sovremennoe nemeckoe ugolovnoe pravo [Contemporary German Criminal Law]*. Moskva: Prospekt, 2006.

Disertacijos, habilitaciniai darbai

62. Bikelis, Skirmantas. „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20080111_173612-27751/DS.005.0.01.ETD.

63. Piesliakas, Vytautas. „Baudžiamųjų įstatymų principinės nuostatos ir jų įgyvendinimas naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“. Habilitacinis darbas, *Socialiniai mokslai: teisė (6F)* – Vilnius: Lietuvos policijos akademija, Vilniaus universitetas, 1995.

Kiti šaltiniai

64. Girdenis, Tomas. „Nužudymo vienu smūgiu ar keliais smūgiais teisinio vertinimo problemos“. Pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.
65. Gutauskas, Aurelijus. „Neteisėtas gyvybės atėmimas vienu smūgiu: teisėjo požiūris“. Pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.
66. Jurka, Raimundas. „Nužudymo vienu smūgiu byla: gynybos probleminiai aspektai“. Pranešimas Mykolo Romerio universiteto studentų mokslinės draugijos organizuotoje konferencijoje „Nužudymai vieno smūgio bylose – profesionalų nuomonė“, 2013. Lapkričio 28 d.
67. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta: 2017-02-20. http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Naujas_n/Visas.asp.

Teismų praktika

68. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga Nr. 46. Teismų praktika. 2004, 21“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/40955?nr=2#.
69. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika. 2004, 21, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/40954?nr=1.
70. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-429“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/56037?nr=1.
71. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/56208?nr=2.
72. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509/2006“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/73940?nr=1.
73. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/78302?nr=1.
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-469/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/79036?nr=1.

75. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/83111?nr=1.
76. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-621/2007“, http://www.infolex.lt/tp/81300?nr=1.
77. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-566-401/2008“, http://www.infolex.lt/tp/115844?nr=1.
78. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/90594?nr=1.
79. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-246-382-2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/98695?nr=1.
80. „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-188/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/85868?nr=1.
81. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/86563?nr=1.
82. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281/2008“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/90257?nr=1.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga Nr. 30. Teismų praktika. 2009, 30“, http://www.infolex.lt/tp/129169?nr=1.
84. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/99552?nr=1.
85. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-260/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/127733?nr=1.
86. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/138023?nr=1.
87. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties nr. 2K-P-247/2009“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/158922?nr=10.
88. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/152876?nr=1.

89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–378/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/166201?nr=1.
90. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-350/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/164735?nr=1.
91. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/161686?nr=1.
92. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537/2010“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/179191?nr=1.
93. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–222/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/203694?nr=1.
94. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-418/2011“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/227126?nr=1.
95. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2012“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/478869?nr=1.
96. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/506620?nr=1.
97. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/731045?nr=1.
98. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/875497?nr=1.
99. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/874776?nr=1.
100. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918705?nr=1.
101. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/943502?nr=1.
102. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918726?nr=1.
103. „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-48-134-2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/801777?nr=1.
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-412/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/874781?nr=1.

105.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/918726?nr=1.
106.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2014“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/937735?nr=1.
107.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163688?nr=1.
108.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-632-507/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163757?nr=1.
109.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-372-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1072486?nr=1.
110.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428-511/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148797?nr=1.
111.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511-693/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1161121?nr=1.
112.„Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-309-197/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1157161?nr=1.
113.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-439-507/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148638?nr=1.
114.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125-696/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/955250?nr=1.
115.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1040515?nr=1.
116.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1071510?nr=1.

117.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-399-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1142330?nr=1.
118.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-457-677/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1148635?nr=1.
119.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-467-976/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1154518?nr=1.
120.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-492-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1157458?nr=1.
121.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173475?nr=1.
122.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1231843?nr=1.
123.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1048165?nr=1.
124.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994432?nr=1.
125.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2K-513-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1156797?nr=1.
126.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994561?nr=1.
127.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374-489/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1071510?nr=1.
128.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2K-513-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1156797?nr=1.

129.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1041610?nr=1.
130.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-228-303/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1041608?nr=1.
131.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/994561?nr=1.
132.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-244-942/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1045735?nr=2.
133.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-587-697/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1163678?nr=1.
134.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-438-222/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1154304?nr=1.
135.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-368-511/2015“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1072488?nr=1.
136.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-149-699/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1258775?nr=1.
137.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-699/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1258778?nr=1.
138.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-418-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1389654?nr=1.
139.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-387-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1391508?nr=1.

140.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-507/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1265990?nr=1.
141.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1165666?nr=1.
142.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-474-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1400949?nr=1.
143.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-942/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173569?nr=1.
144.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.
145.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1179228?nr=1.
146.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379680?nr=1.
147.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173576?nr=1.
148.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200-648/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1277941?nr=1.
149.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42-942/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173502?nr=1.
150.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-677/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1286279?nr=1.

151.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-976/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1251059?nr=1,
152.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1359677?nr=1.
153.„Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-74-307/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1303830?nr=1.
154.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379682?nr=1.
155.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1218893?nr=1.
156.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-489/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1397493?nr=1.
157.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322-511/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1359677?nr=1.
158.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-347-222/2016“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367201?nr=1.
159.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-648/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1173576?nr=1.
160.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410-489/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1379680?nr=1.
161.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016“ Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1367079?nr=1.
162.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-895/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1405948?nr=1.

163. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-489/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1424053?nr=1.
164. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-303/2017“, Infolex, http://www.infolex.lt/tp/1407536?nr=1.

ANOTACIJA

Dažnai faktinė riba tarp netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo būna labai nežymi. Tad, vadovaujantis tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių teisės doktrina bei teismų praktika, darbe išskiriami pagrindiniai minėtų kaltės rūšių atribojimo kriterijai, pateikiami išsamūs jų paaiškinimai. Šiame darbe taip pat tiriamos netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo nustatymo bei jų tarpusavio atribojimo problemos skirtingų kategorijų bylose.

Atlikus teismų praktikos analizę, paaiškėja, kad teismai neretai daro klaidas kvalifikuodami veikas skirtingų kategorijų bylose, kadangi nėra suformuluotų aiškių ir konkrečių netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijų. Jiems nesant, teismai neretai netinkamai įvertina konkrečias situacijas, vienas aplinkybes pervertinant, į kitas nepagrįstai neatsižvelgiant, pasitaiko ir atvejų, kai teismai net praktiškai identiškas situacijas įvertina skirtingai. Nesant aiškių netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijų, nesiformuoja vieninga teismų praktika, kyla nesutarimų tarp akademinės visuomenės ir teismų praktikos.

Reikšminiai žodžiai: netiesioginė tyčia, nusikalstamas pasitikėjimas, atribojimo kriterijai.

ANNOTATION

Often the actual boundary between indirect intent and recklessly is insignificant. Thus, in accordance with both Lithuanian and foreign legal doctrine and case law are disquieted the main types if guilt which are mentioned earlier with detailed explanations. Also, in this Master's thesis is analyzed determination of indirect intent and recklessly at the same time separating issues regarding reciprocal delimitation in different categories of cases.

The case analysis shows that the courts often make errors classifying offenses in different categories of cases, in the absence of clear and formulated specific indirect intent and recklessly delimitation criteria. In their absence, the courts are often not properly assessing specific situations, overestimating one context to another without taking unreasonable, and there are cases in which courts essentially identical situations assess differently. In the absence of clear criteria regarding intent and recklessly delimitation as a result, the same judicial practice is not formed and because of this issue, there are disagreements between academic community and case law.

Key words: indirect intentionally, recklessly, delimitation criteria.

SANTRAUKA

Stasiulytė G. Netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemos. Magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. T. Girdenis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2017 m.

Teismams, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, neretai kyla sunkumų atribojant netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą. Būtent minėtų kaltės rūšių atribojimo klausimas mokslinėje literatūroje iki šiol buvo nagrinėjamas ganėtinai paviršutiniškai, įprastai apsiribojant tik jų atskirų formuluočių glaustu apibūdinimu. Šių kaltės rūšių definicijos, pateiktos baudžiamajame įstatyme, yra gana panašios, todėl aiškių atribojimo kriterijų išskyrimas yra būtinas. Tad, darbe tiriamos netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo nustatymo, jų tarpusavio atribojimo problemos. Vadovaujantis tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių teisės doktrina bei teismų praktika, siekiama išskirti pagrindinius atribojimo kriterijus, pateikti išsamius jų paaiškinimus.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturios dėstymo dalys, išvados ir pasiūlymai. Siekiant išsamaus ir nuoseklaus tyrimo, pirmojoje dalyje nagrinėjamos netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sampratos, jų tarpusavio santykis. Vadovaujantis teisės doktrina ir teismų praktika, antrojoje darbo dalyje išskiriami netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai pagal intelektualųjį kaltės momentą. Trečiojoje dalyje netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijai nurodomi pagal valinį kaltės momentą. Remiamasi išsamia teisės doktrinos ir teismų praktikos analize. Ketvirtojoje darbo dalyje identifikuojamos pagrindinės netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai ir bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais.

Atlikus tyrimą, paaiškėja, kad minėtų kategorijų bylose pagrindinės kvalifikavimo problemos kyla dėl to, kadangi teismai neretai vengia išsamaus netiesioginės tyčios ar nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinio, valinio kaltės momentų turinio atskleidimo, nesusieja jų su konkrečia nagrinėjama situacija ir taip ne visada tinkamai parenka kaltės formą ar rūšį. Tokiais atvejais veikų kvalifikacijos nevisiškai atspindi nusikalstamos veikos padarymo rimtumą ir grėsmes baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms. Nesant aiškių netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo atribojimo kriterijų, nesiformuoja vieninga teismų praktika, kyla nesutarimų tarp akademinės visuomenės ir teismų praktikos.

SUMMARY

Stasiulytė G. Indirect intent and recklessly delimitation problems. Master's thesis. Guide Dr. T. Girdenis. Vilnius: MRU, Faculty of Law, Criminal Law and Process Institute, 2017.

The courts analyzing the criminal cases often have trouble disassociating indirect intent and recklessly. Above-mentioned types of fault delimitation are an issue in the scientific literature which up to now has been considered quite passingly, usually limited to only the specific wording of the brief description. These kinds of definitions of guilt, in criminal law is quite similar, so clear demarcation criteria for exclusion is necessary. Thus, in paper work one is researching indirect intent and recklessly determination and their mutual delimitation problems. According to both Lithuanian and foreign legal doctrine and case law, it aims to highlight the main criteria for delimitation, to provide a detailed explanation.

The Master's thesis consists of an introduction, four chapters, conclusions and recommendations. Order a thorough and extensive research, the first part deals with indirect intent and recklessly concept and their relation. According to legal doctrine and case law, the second part identifies indirect intent and recklessly delimitation criteria of intellectual fault moment. The third part of indirect intent and recklessly criteria indicated by the fault of volitional moment. Everything is based on extensive legal doctrine and case law analysis. The fourth part of the identified main indirect intent and recklessly delimitation problems are cases of crimes against human life, health and in cases related to road safety and vehicle maintenance violations.

Analysis shows that the above-mentioned categories of cases, the main qualification problems arise from the fact, as the courts are often reluctant comprehensive indirect intent or recklessly intellectual, volitional fault moments disclosure of the content, it does not link them specifically to the situation and is not always properly selects the fault of the form or type. In such cases, the acts qualification does not fully reflect the seriousness of the offense and threats to criminal law protected values. In the absence of clear indirect intent and recklessly delimitation criteria, is not formed unified judicial practice and arise disagreements between academic community and case law.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____

___“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.